T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONYA KİLİSTRA KÖYÜ GELENEKSEL KONUTLARININ YAPIM TEKNİKLERİ

ŞEYMA ÜSTÜN ÇALIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
YAPI PROGRAMI

DANIŞMAN
DOÇ. DR. DİLEK EKŞİ AKBULUT

İSTANBUL, 2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONYA KİLİSTRA KÖYÜ GELENEKSEL KONUTLARININ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMESİ

Şeyma ÜSTÜN ÇALIŞIR tarafından hazırlanan tez çalışması 08.11.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Dilek EKŞİ AKBULUT

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Dilek EKŞİ AKBULUT

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Zafer AKDEMİR

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Gör. Savaş EKİNCİ

Mimar Sinan Güzel Sanatalar Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Çalışmalarım ve araştırmalarım süresince tezimin gelişmesinde yardımlarını ve hoşgörüsünü eksik etmeyen; tezimin bu aşamaya gelmesini sağlayan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Dilek EKŞİ AKBULUT' a teşekkür ederim.

Yaşayan bir durum olması yönüyle hazırlığı zor olan bu çalışmanın yürütülmesi sırasında yardımlarını ve hoşgörülerini esirgemeyen Kilistra Köyü halkına, desteğiyle ve sabrıyla bana güç veren eşim Hakan'a, çalışmalarıma benimle birlikte eşlik eden kızım Ahsen'e, çalışmam esnasında masa başından beni alıkoyarak dinlenebilmemi sağlayan oğlum Ömer Selim'e ve herzaman yanımda olan beni motive eden kıymetli anne ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Kasım, 2019.

Şeyma ÜSTÜN ÇALIŞIR.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ viii

ŞEKİL LİSTESİ viii

TABLO LİSTESİ xiv

ÖZET xv

ABSTRACT xvii

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1
1.2 Tezin Amacı 2
1.3 Hipotez 2

BÖLÜM 2

KONYA KİLİSTRA(GÖKYURT) KÖYÜ YERLEŞİM ÖZELLİKLERİ 3

2.1 Sosyo Demografik Özellikleri 5
2.2 Sosyo Ekonomik Özellikleri 6
2.3 Fiziksel ve Çevre Özellikleri 6
2.3.1 Topografik Yapısı 8
2.3.2 İklim ve Bitki Örtüsü 9
2.3.3 Ulaşım Ağındaki Yeri 10

BÖLÜM 3

KONYA KİLİSTRA(GÖKYURT) KÖYÜ YERLEŞİM DOKUSUNU OLUŞTURAN ÖĞELER 12

3.1 Kilistra Köy'ü Mevcut Durum Analizleri 19
3.1.1 İşlev Analizi 19

3.1.2 Yapım Sistemi Analizi 22
3.1.3 Kat Adedi Analizi 24
3.1.4 Özgünlük Durumu Analizi 26
3.2 Kilistra Köy'ündeki Anıtsal Yapılar 28
3.2.1 Dini Yapılar 28
3.2.2 Eğitim Yapıları 30
3.2.3 Köy Odaları 37
3.3 Kilistra Köy'ündeki Geleneksel Konut Mimarisinin İncelenmesi 42
3.3.1 Konut- Topoğrafya İlişkisi 42
3.3.2 Kilistra Geleneksel Konutların Plan Özelliklerinin İncelenmesi 47
BÖLÜM 4
KONYA KİLİSTRA(GÖKYURT) KÖYÜ GELENESEL KONUTLARININ YAPIM TEKNİKLERİ 59
4.1 Taşıyıcı Sistem- Cephe Kuruluşu İlişkisi 78
4.2 Taşıyıcı Sistem Elemanlarının Konstrüktif Kuruluşu ve Detayları 81
4.2.1 Temel Kuruluşu ve Detayları 81
4.2.2 Taşıyıcı Duvar Kuruluşu ve Detayları 82
4.2.3 Döşeme- Çatı Kuruluşu ve Detayları 90
4.2.4 Çıkma Kuruluşu ve Detayları 96
4.3 Tamamlayıcı Yapım Sistemi, Elemanları ve Bileşlenleri 109
4.3.1 Kapılar 109
4.3.2 Pencereler 119
4.3.3 Bacalar 127
4.3.4 Ocaklar 129
4.3.5 Süsleme Öğeleri 130
BÖLÜM 5
SONUÇ VE ÖNERİLER 133
KAYNAKLAR 136
ÖZGEÇMİŞ 138

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1 Kral Yolu....4
Şekil 2. 2 Küçük Asya Kral Yolu....4
Şekil 2. 3 Kilistra'nın Konya'daki yeri....7
Şekil 2. 4 Konya topoğrafik yapısı....8
Şekil 2. 5 Konya yükselti haritası....9
Şekil 2. 6 Konya jeoloji haritası....10
Şekil 2. 7 Kilistra ulaşım yolları....11
Şekil 3. 1 Kilistra Köyü, kuzey batısıdaki tüf kayalıkları....12
Şekil 3. 2 Kilistra Köyü, doğusundaki tüf kayalıkları....12
Şekil 3. 3 Kilistra Köyü girişi....13
Şekil 3. 4 Kilistra Köyü mahalleri....14
Şekil 3. 5 Başpınar Mahallesindeki köy meydanı....15
Şekil 3. 6 Kilistra Köyü meydanındaki Başpınar Çeşmesi ve bitişiğindeki duvar....15
Şekil 3. 7 Kilistra Köyü, duvar kalıntısındaki taş duvar örgüsü....16
Şekil 3. 8 Kilistra Köy'ünün doğudan görünüşü....16
Şekil 3. 9 Kilistra Köy'ünün batıdan görünüşü....17
Şekil 3. 10 Kilistra Köy'ünün kuzeyden görünüşü....17
Şekil 3. 11 Kilistra Köy'ünün batıdan görünüşü....18
Şekil 3. 12 Kilistra Köyü ana yol dokusu....18
Şekil 3. 13 Kilistra Köyü ara yol dokusu....19
Şekil 3. 14 Kilistra Köyü yapılarının işlevlerine göre dağılım grafiği....20
Şekil 3. 15 İşlev analizi....21
Şekil 3. 16 Kilistra Köyü yapılarının yapım sistemlerine göre dağılım grafiği....22
Şekil 3. 17 Yapım sistemi analizi....23
Şekil 3. 18 Kilistra Köyü yapılarının kat adetlerine göre dağılım grafiği....24
Şekil 3. 19 Kat adedi analizi....25
Şekil 3. 20 Kilistra Köyü yapılarının özgünlük durumlarına göre dağılım grafiği....26
Şekil 3. 21 Özgünlük durumu analizi....27
Şekil 3. 22 Okul girişi, güney cephesi....28
Şekil 3. 23 Okul yapısı güney cephesi....29

Şekil 3. 24 Güney cephesindeki kitabe 29
Şekil 3. 25 Okul yapısı doğu cephesi.....30
Şekil 3. 26 CumaCami'nin doğudan görünüşü.....31
Şekil 3. 27 Yivli sutün gövdesi, kaide ve vaftiz teknesi 31
Şekil 3. 28 133 Envanter nolu yapı, kaya mağaraların üstüne yerleşme.....42
Şekil 3. 29 110 Envanter nolu yapı, kaya mağaraların üstüne yerleşme. 43
Şekil 3. 30 119 Envanter nolu yapı, kaya mağaraların üstüne yerleşme.....43
Şekil 3. 31 064 Envanter nolu yapı, doğal kaya kütleleri üstüne yerleşme. 44
Şekil 3. 32 059 Envanter nolu yapı doğal kaya kütleleri üstüne yerleşme 44
Şekil 3. 33 Topoğrafyanın planlamaya etkisi. 45
Şekil 3. 34 111 Envanter nolu yapı, konuta giriş üst yoldan; ahır katına giriş ise alt yoldan çıkma altından sağlanmıştır.....45
Şekil 3. 35 Teras avlu- ev ilişkisi, eğimli arazide yerleşme. 46
Şekil 3. 36 031 Envanter nolu yapının kuzeybatıdan görünüşü.. 46
Şekil 3. 37 Plan tipleri.. 47
Şekil 3. 38 188 Envanter nolu yapının çardak mekanından görünüşü.. 48
Şekil 3. 39 188 Envanter nolu yapının tahtaboş mekanı 49
Şekil 3. 40 143 Envanter nolu konutun tahtaboş mekanı, duvarlarda kurutulmuş mısır ve süs eşyaları.....49
Şekil 3. 41 143 Envanter nolu konutun tahtaboşundan vadi manzarası. 50
Şekil 3. 42 188 Envanter nolu yapının oda görünüşü. 51
Şekil 3. 43 188 Envanter nolu yapının oda içindeki gömme duvar dolabı. 51
Şekil 3. 44 188 Envanter nolu yapının oda girişindeki gömme duvar dolabı.....51
Şekil 3. 45 143 Envanter nolu konutun büyük odası... 52
Şekil 3. 46 143 Envanter nolu konutun büyük odasındaki yüklük kapakları... 52
Şekil 3. 47 143 Envanter nolu konutun büyük odasının giriş kısmı.... 53
Şekil 3. 48 143 Envanter nolu konutun dolap içindeki gusülhanesi.... 53
Şekil 3. 49 143 Envanter nolu konutun yüklükleri ve gusülhanesi..... 54
Şekil 3. 50 188 Envanter nolu yapının ahır kapısından içeri görünümü..... 55
Şekil 3. 51 188 Envanter nolu yapının ahır mekanı..... 55
Şekil 3. 52 Evin hayvanlarının barındığı ahır bölümü..... 55
Şekil 3. 53 Evin hayvanlarının barındığı ahır bölümü..... 55
Şekil 3. 54 025 Envanter nolu yapının çift kanatlı ahır kapısı. 56
Şekil 3. 55 011 Envanter nolu yapının üst kata göre daha büyük olan ahır katının damının görünüşü..... 56
Şekil 3. 56 188 Envanter nolu yapının mutfağı.....57
Şekil 3. 57 143 Envanter nolu yapının mutfağı. 57
Şekil 3. 58 005 Envanter nolu yapının tuvalet hacmi..... 58
Şekil 3. 59 181 Envanter nolu yapının tuvalet hacmi.. 58
Şekil 4. 1 Envanter nolu konutun ahır katındaki üstündeki taş duvarı taşıyan ahşap dikmeler. 61

Şekil 4. 2 52 Envanter nolu konut.....62
Şekil 4. 3 188 Envanter nolu konutun kuzeyden görünüşü.....63
Şekil 4. 4 188 Envanter nolu konutun çardak mekanı.....63
Şekil 4. 5 188 Envanter nolu konut.....64
Şekil 4. 6 135 Envanter nolu konutun samanlıkta bulunan kaya duvar.....65
Şekil 4. 7 135 Envanter nolu konut.....66
Şekil 4. 8 143 Envanter nolu konutun mutfağındaki ahşap dikme.....67
Şekil 4. 9 Yapının çardak mekanındaki dikme. 68
Şekil 4. 10 Evin giriş kapısının içten görünümü..... 68
Şekil 4. 11 Ahır katındaki üstündeki taş duvarı taşıyan ahşap dikmeler. 69
Şekil 4. 12 Kuzeybatı cephesi ve ahır katı kapıları..... 69
Şekil 4. 13 143 Envanter nolu konut.....70
Şekil 4. 14 076 Envanter nolu konutun avlunun altındaki mekan.....71
Şekil 4. 15 076 Envanter nolu konutun merdiveni. 71
Şekil 4. 16 076 Envanter nolu konut.....72
Şekil 4. 17 102 Envanter nolu konutun avlu kapısı.....73
Şekil 4. 18 102 Envanter nolu konut.....74
Şekil 4. 19 031 Envanter nolu konutun giriş cephesi.....75
Şekil 4. 20 031 Envanter nolu konutun batıdan görünüşü..... 76
Şekil 4. 21 031 Envanter nolu konutun güney cephesi ve çıkmaları..... 76
Şekil 4. 22 031 Envanter nolu konut.....77
Şekil 4. 23 098 Enventer nolu yapının pencere düzeninde mekan planlamasının etkisi..... 79
Şekil 4. 24 011 Enventer nolu yapının cephe kuruluşunda pencereler.....79
Şekil 4. 25 134 Enventer nolu yapının cephe kuruluşunda pencereler.....80
Şekil 4. 26 087 Enventer nolu yapının cephe kuruluşunda pencereler.....80
Şekil 4. 27 Düz arazide (a) ve eğimli arazide (b) temel kuruluşu.....81
Şekil 4. 28 Yıkılmış yapıda görülen duvarlar.. 82
Şekil 4. 29 Özgün beden duvarı döşemesi ile düz dam katmanlarının perspektif çizimi.....83
Şekil 4. 30 188 Envanter nolu yapının çıkma/ tahtaboş strüktürel kesiti.....84
Şekil 4. 31 197 Envanter nolu yapının moloz taş duvar örgüsü.. 84
Şekil 4. 32 197 Envanter nolu yapının duvar örgüsü..... 84
Şekil 4. 33 197 Envanter nolu yapının moloz taş duvar örgüsü, köşe taşları.. 85
Şekil 4. 34 Bindirmeli köşe ahşap hatıl(a).....85
Şekil 4. 35 Ahşap hatıl ara ek(b). 85
Şekil 4. 36 197 Envanter No'lu yapının kısmı cephe çizimi; duvar dokusu, köşe taşları.....86
Şekil 4. 37 111 Envanter nolu yapının batıdan görünüşü, köşe taşları 87
Şekil 4. 38 188 Envanter nolu yapının köşe taşları 87
Şekil 4. 39 Özgün beden duvarı, iç mekan taş duvarı ve döşeme kısmi kesit çizimi 88

Şekil 4. 40 135 Envanter nolu yapının güneybatı köşesindeki pahlı duvar 89
Şekil 4. 41 130 Envanter nolu yapının pahlı duvarı 89
Şekil 4. 42 079 Envanter nolu yapının pahlı duvarı 89
Şekil 4. 43 052 Envanter nolu yapının pahlı duvarı 90
Şekil 4. 44 067 Envanter nolu yapının pahlı duvarı 90
Şekil 4. 45 188 Envanter No'lu yapının oda mekanının tavanı 90
Şekil 4. 46 46 Döşeme için 40-60 cm aralıklarla dizilmiş ağaç gövdeleri.....91
Şekil 4. 47 Döşeme ağaç gövdelerinin duvara oturtulduğu boşluklar.....91
Şekil 4. 48 Döşeme kesiti görünüşü.....92
Şekil 4. 49 188 Envanter nolu yapının zemin kaplaması ve merdiven kapağı.....92
Şekil 4. 50 143 Envanetr nolu yapı,Kilistra Köy'ü geleneksel döşeme detayı 93
Şekil 4. 51 143 Envanter nolu yapının birinci kat döşemesi alttan görünümü.....94
Şekil 4. 52 Dam çatı ana kirişi ve döşeme kirişleri.....94
Şekil 4. 53 Geleneksel toprak düz dam.....95
Şekil 4. 54 047 Envanter nolu yapının dam görünüşü, toprak testi bacası, loğ taşı, boru çörtenleri. 95
Şekil 4. 55 Kilistra Köy'ü geleneksel konutlarda tespit edilen çıkma türleri.....96
Şekil 4. 56 157 Envanter nolu konutun çıkması.....97
Şekil 4. 57 027 Envanter nolu konutun pencere altında kalan ahşap kaplamaların saç levhalarla kapatılmış çıkması 98
Şekil 4. 58 178 Envanter nolu yapının balkon işlevindeki çıkması.....98
Şekil 4. 59 Envanter nolu konutun balkon işlevindeki çıkması.....99
Şekil 4. 60 25 Enventer nolu konutun ön cephesinde üç pencereli, üç cepheli dikdörtgen çıkması. 99
Şekil 4. 61 35 Enventer nolu konutun ön cephesinde iki pencereli, üç cepheli dikdörtgen çıkması 100
Şekil 4. 62 48 Enventer nolu konutun ön cephesinde üç pencereli, üç cepheli dikdörtgen çıkması 100
Şekil 4. 63 Kilistra Köyü geleneksel üç cepheli dikdörtgen çıkma kuruluşu 101
Şekil 4. 64 11 Envanter nolu yapının bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkması 102
Şekil 4. 65 023 Envanter nolu yapının bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkması..... 102
Şekil 4. 66 035 ve 036 Envanter No'lu yapıların bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkmalar 103
Şekil 4. 67 038 Enventer nolu yapının taş malzemeyle yapılmış üçgen planlı çıkması 104
Şekil 4. 68 136 Envanetr nolu yapının taş malzemeyle yapılmış üçgen planlı çıkması. 104
Şekil 4. 69 Kilistra Köyü geleneksel üçgen planlı çıkmanın kurulum aşamaları.....105
Şekil 4. 70 031 Enventer nolu konut.....106

Şekil 4. 71 031 Enventer nolu konutun taş ve ahşap malzemeyle yapılmış üçgen çıkmaları 106
Şekil 4. 72 031 Enventer nolu yapının taş ve ahşap malzemeyle yapılmış üçgen çıkmaları kısmı plan ve görünüşü 107
Şekil 4. 73 061 Enventer nolu yapı, üçgen ve dikdörtgen çıkmanın birlikte kullanımı 108
Şekil 4. 74 061 Enventer nolu yapı, üçgen ve dikdörtgen çıkması 108
Şekil 4. 75 028 Enventer nolu yapının çerçeve üzerine çakma tahta ahır kapısı ve üst penceresi. 110
Şekil 4. 76 033 Enventer nolu yapının çift kanatlı yaşam katı çerçeve üzerine çakma tahta avlu kapısı ve üst penceresi 110
Şekil 4. 77 158 Enventer nolu konutun çift kanatlı ahır katı çakma tahta kapısı. ..111
Şekil 4. 78 81 Enventer nolu konutun çift kanatlı ahır katı çakma tahta kapısı 111
Şekil 4. 79 Çift açılan çakma tahta dış kapı duvar-kasa-kanat ilişkisi. 112
Şekil 4. 80 31 Enventer nolu konutun Çift açılan çakma tahta avlu kapısı. 113
Şekil 4. 81 116 Enventer No'lu konutun Çift açılan çakma tahta yaşam katı kapısı. 113
Şekil 4. 82 119 Enventer nolu konutun çift açılan çerçeve üzerine çakma tahta yaşam katı kapısı duvar- kasa- kanat ilikişi. 114
Şekil 4. 83 119 Enventer nolu konutun çift kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta yaşam katı kapısı. 115
Şekil 4. 84 137 Enventer No'lu konutun tek kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta ahır kapısı 115
Şekil 4. 85 168 Enventer nolu konutun çift kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta yaşam katı kapısı. 116
Şekil 4. 86 188 Enventer nolu konutun tek kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta ahır kapısı. 116
Şekil 4. 87 188 Envanter nolu konutun çakma tahta oda kapıları. 117
Şekil 4. 88 188 Enventer nolu konutun çerçeve üzerine çakma tahta oda kapısı. .118
Şekil 4. 89 188 Envanter nolu konutun oda kapısının özgün kilit sistemi. 118
Şekil 4. 90 İki modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde çift kanatlı açılan pencere ve boyutsal alternatifleri. 119
Şekil 4. 91 Üç modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde çift açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri. 120
Şekil 4. 92 İki modül genişliğinde dört modül yüksekliğinde çift açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri. 120
Şekil 4. 93 Üç modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde tek açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri. 121
Şekil 4. 94 Dört modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde tek açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri. 121

Şekil 4. 95 İçe çift açılankanat düzleminin sabit doğrama düzlemiyle hem yüz olduğupencere ve detayları 122
Şekil 4. 96 025 Enventer nolu konutun oda penceresi. 123
Şekil 4. 97 045 Enventer nolu konutun oda penceresi. 123
Şekil 4. 98 058 Enventer nolu konutun oda penceresi. 124
Şekil 4. 99 033 Enventer nolu konutun oda penceresi. 124
Şekil 4. 100 025 Enventer nolu konut,iki modül genişliğinde dört modül yüksekliğinde düşey sürme penceresi 125
Şekil 4. 101 099 Enventer nolu konut,iki modül genişliğinde dört modül yüksekliğinde düşey sürme penceresi 125
Şekil 4. 102 Düşey sürme pencere detayları 126
Şekil 4. 103 Kilistra Köyü geleneksel baca detayı 127
Şekil 4. 104 Yıkık durumdaki yapının ocak ve baca yerleri 127
Şekil 4. 105 197 Enventer nolu yapının bacaları 128
Şekil 4. 106 011 Enventer nolu yapının bacaları 128
Şekil 4. 107 064 Enventer nolu yapının bacaları 128
Şekil 4. 108 188 Envanter nolu yapının mutfağındaki ocak 129
Şekil 4. 109 Mutfaktaki özgün ocak 129
Şekil 4. 110 Stilize ay ve yıldızlı taş, tarih düşülmüş yazıt taşı ve süslemeli tabak, yapıya ait kitabe 130
Şekil 4. 111 Örgü içinde yapılan çoklu üçgen motif 130
Şekil 4. 112 Süslemeli tabak, devşirme olarak kullanılan log taşı, ‘Allah’ yazılı yazıt taşı 131
Şekil 4. 113 Üstü dairesel formda yazıt taşı 131
Şekil 4. 114 Üzerine tarih düşülmüş tabak süslemeli bezemeli taş 131
Şekil 4. 115 Üstü dairesel formda bezemeli taş 132
Şekil 4. 116 Sokak çeşmesi üzerindeki testi 132

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3. 1 Kilistra Köyü camileri ve mescitleri 35
Tablo 3. 2 Kilistra Köyü köy odaları 41

ÖZET

KONYA KİLİSTRA KÖYÜ GELENEKSEL KONUTLARININ YAPIM TEKNİKLERİ

Şeyma ÜSTÜN ÇALIŞIR

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Dilek EKŞİ AKBULUT

Konut, insanlığın var oluşundan günümüze kadar pek çok ihtiyacının karşılandığı bir yapı olup, fiziki çevre koşullarına, kültürel etkenlere ve çağın teknolojisine bağlı olarak yapısal özellikleri değişiklik göstermektedir.

Anadolu toprakları, dünyada bilinen en eski yerleşim örneklerini barındırmaktadır. Farklı etnik ve kültürel toplulukların etkileriyle üretilmiş çeşitli konut mimarilerini bünyesinde barındırmaktadır. Anadolu konut mimarisinde taş, tarih boyunca vazgeçilmez ve günümüzde de geçerliliğini koruyan bir yapı malzemesi olmuştur. Taşın kullanımına, Ege, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde sıkça rastlanmaktadır.

Konya iline bağlı bulunan Kilistra Köyü taş yığma yapıyı örnekleyen köylerimizden birisidir. Kilistra Köyü geleneksel konutlarının yapım teknikleri ve malzemelerin incelendiği çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, çalışmanın amacı, kapsam ve yöntemi, ikinci bölümde ise Kilistra Köyü'nün fiziksel yapısının, tarihi gelişiminin ve sosyo ekonomik özellikleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, geleneksel yerleşim dokusunu oluşturan öğeler; mahalle oluşumları anlatılmıştır. Mevcut durumunun tespiti edilebilmesi için yerinde yapılan analiz çalışmaları, sayısal veriler haline getirilerek değerlendirmeler yapılmıştır. Yerleşimde ki anıtsal nitelikteki yapılar tespit edilmiştir. Kilistra Köy'ü geleneksel konut mimarisi; konut-topoğrafya ilişki ve konut plan özellikleriinin incelenmesiyle anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, köydeki yapıların yapım teknikeri ve malzemelerinin incelenmesi; 'taşıyıcı sistem elemanlarının konstrüktif kuruluşu ve tamamlayıcı yapım sistemi,elemanları ve bileşenleri' başlıkları altında incelenmiş, detay çizimleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kilistra, Gökyurt, kagir konut, yapım tekniği, malzeme

ABSTRACT

CONSTRUCTION TECHNIQUES OF TRADITIONAL HOUSE İN KİLİSTRA, KONYA

Şeyma ÜSTÜN ÇALIŞIR

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Dilek EKŞİ AKBULUT

Houses are a construction type that have met many needs of the humankind since the beginning of the history, and they show different structural features based on the conditions of the physical environment, cultural factors and the technology of the era that they were built.

Anatolia harbors examples of the oldest known settlements in the world. It contains various domestic architectures that were built with the impact of different ethnic and cultural communities. In Anatolian domestic architecture, the stone has been an indispensable building material throughout history and is still preserving its validity as a building material today. The use of stone is commonly encountered in Central Anatolia, Southeastern Anatolia and Eastern Anatolia.

Kilistra Village, which is in Konya province, is one of the villages that illustrates the stone masonry structures. The study that examines the building techniques and materials of the traditional houses in Kilistra Village is consisting of five sections.

In the first section, the purpose, scope and the method of the study were discussed. In the second section, the effects of Kilistra Village's physical structure, historical development and social structure.

In the third section, the elements that make up the traditional settlement texture; neighborhood formations are explained. In order to determine the current situation, on-site analysis studies were made into numerical data and evaluations were made. Monumental structures in the settlement were identified. Kilistra Village traditional residential architecture; housing-topography relationship and housing plan features are explained.

In the fourth chapter, the construction technician and materials of the buildings in the village; 'Constructive installation of structural system components and complementary construction system, components and components incelen were examined and detailed drawings were made.

Keywords: Kilistra, Gökyurt, masonry house, building technique, materials

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Tez çalışması kapsamında yerleşim tarihi M.Ö.7 bin olduğu düşünülen Konya Kilistra Köyü'nün geleneksel konutlarının yapım tekniklerini incelenerek tespitler yapılmıştır. Kilistra Köyü ve yakın çevresi farklı dönemlerde pek çok kültüre ev sahipliği yapmıştır.

Kilistra köyü yerleşimi, 25.12.1987 tarih ve 3 sayılı Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı ile 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmiştir. 22.10.2001 tarih, 4294 sayılı Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı ile de Kentsel Arkelojik Sit Alanı ilan edilmiştir.

Günümüze kadar Kilistra Köy'ünü kapsayan bilimsel çalışmalar; Selçuk Üniversitesi'den 2005 yılında İlker Mete Mimiroğlu tarafından hazırlanmış' Ortaçağ'da Konya-Kilistra Kenti Yapıları' başlığındaki Yüksek Lisans tezi ve YTÜ'den 2010 yılında Hatice Sümeyye Arıtan tarafından hazırlanmış 'Konya Kilistra Tarihsel Yerleşimi Mekansal Gelişimi ve Koruma Önerileri' başlığındaki Yüksek Lisans tezidir.

Bu bağlamda tez çalışması, Osmanlı döneminde antik kaya oyma yerleşimin üzerine kurulan köyün, Kentsel Arkeolojik Sit Alanı sınırları içinde kalan geleneksel konutların yapım sistemleri ve malzemeleri hakkında yeterince kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.

1.2 Tezin Amacı

Kilistra Köyü geleneksel sivil mimarisi hakkında yapılan akademik çalışmaların yetersiz olduğu tespit edildiğinden mevcut dokunun özgün kimlikleri ile korunmaları ve yapım teknolojisinin gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla tez konusu olarak seçilmiştir. Çevre köylerde yapılan gözlem sonucu bölgede taş yığma yapım sisiteminin yaygın olduğu görülmüştür. Kilistra Köy'ünü çevre köylerden ayıran özellikleri ise taş yığma yapım sistemindeki detaylarının çeşitliliğinin ve niteliğinin daha fazla olmasıyla birlikte kaya oyma mekanların üstüne kurulmuş olmasıdır. Kentsel Arkeolojik Sit Alanı sınırları içinde kalan geleneksel yığma taş konutların yapım teknikleri ve malzemelerinin incelenmesi hedeflenmiştir.

1.3 Hipotez

Bu çalışma kapsamında, Kilistra'nın tarihsel gelişimi, ekonomik, topografik ve kültürel faktörlerin mimariye etkileri incelenmiş; yapıların analizleri mimari karakteristiğin saptanmasına çalışılmıştır.

Arazi çalışmaları kapsamında 220 yapı, dışarıdan yapılan gözlemlerle mimari açıdan incelenmiş ve fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir. Mimari doku analizleri yapılırken mevcut yapıların, günümüzdeki işlev, kat adedi, yapım sistemi, özgünlük durumları saptanmıştır.

Yerleşime ait Kentsel Sit- 1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı olan 1/1000 ölçekli halihazır harita bu aşamada altlık olarak kullanılmıştır.

BÖLÜM 2

KONYA KİLİSTRA(GÖKYURT) KÖYÜ YERLEŞİM ÖZELLİKLERİ

Kilistra Köyü, höyük etrafındaki yamaçlara yerleşerek genişlemiş, geçmişi M.Ö. 7 bine dayanan kırsal bir yerleşmedir. Geleneksel mimari dokusu tek ve iki katlı bitişik ve ayrık nizamda taştan inşa edilmiş yığma kagir yapılardan oluşmaktadır. Kilistra Köyü geleneksel konutları topoğrafyaya uyumlu bir şekilde konumlanmıştır.

Neolitik dönemden başlayarak Akdenize ulaşım yollarına yakın olan bu yerleşim, Hititler'inde Akdeniz bölgesine özellikle Kıbrıs (Alasiya)'ya ulasımında, gectikleri Lykonia Bölgesi icinde yer alır. Kilistra, Roma tarihinde, özellikle Homonadeislere karşı bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyla kurulan askeri üslerden, adı İncil' de geçen Lystra' nın çevresinde başka yerleşimlerin de bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Roma Dönemi'nde koloniler arası fiziksel bağlantının sağlanabilmesi ve askeri operasyonlar yapılabilmesi icin M.Ö. 6 yılında Augustus'un emriyle yol insaatı başlamış ve bu yola "Via Sebatsa-Kral Yolu" adı verilmiştir(Şekil 2.Şekil 2., 2.2) [1]. Via Sebaste' nin güzergahı üzerinde sağlı sollu sıralanan Deste, Botsa, Bulumya, Tolasa bunlardan bazılarıdır. Lystradan (Hatunsaray) gelip Mistiya'ya Beyşehir'e doğru devam eden tarihi kral yolu (Via Sebaste) üzerinde yer almaktadır.

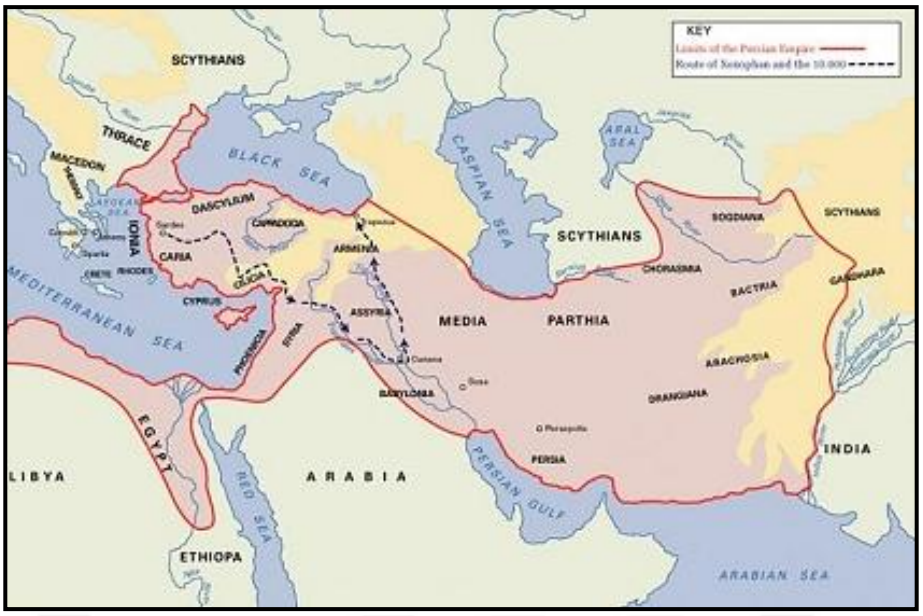

Şekil 2.1 Kral Yolu, [2].

Şekil 2.2 Küçük Asya Kral Yolu, [3].

3.yüzyılın ortalarında bölgede Hıristiyanlık oldukça gelişmiştir. Iconium'da bir dini toplantı yapılmış, bu toplantıya yakın çevredeki din adamları katılmıştır [4]. Bu dini toplantı ile Iconium'un siyasi olduğu kadar dini bir merkez olarak Lystra'dan öne çıktığı görülmektedir.

7-9.yüzyıllarda Anadolu'da yoğun Arap akınları görülmektedir. 740 yılında imparator III.Leon[1] ve oğlu Konstantinos Akronion[2] yakınlarında Arap akınlarını yenmiştir. Yol üzerinde bulunan Konya 'da bu seferlerde bir uğrak noktası olmuştur.

1308 tarihine Anadolu Selçuklu Devleti dağılana kadar Konya başkent olarak kalmıştır. 19. Yüzyılda başta Konya ve Çevresine gelen seyyahlar bölgenin fakir ve virane bir görünüme sahip olduğunu söylemektedir. 1873 yılındaki kıtlıkla daha kötü duruma düşen bölgeye 1894-1898 yılında Bağdat demiryolu gelmiştir. Bağdat demir yolunda bir ara durak noktası olan Konya, 20.yüzyılın başlarında bütün İç Anadolu'nun en büyük şehri ve en faal ticaret merkezidir [5].

2.1 Sosyo Demografik Özellikleri

Osmanlı arşiv belgelerine göre Hatunsaray nahiyesine bağlı Gilisra/ Kilistra Köyü, XVIII. yüzyıla değin kalabalık ve aynı zamanda kozmopolit bir nüfusa ev sahipliği yapmıştır [6]. Osmanlı döneminde yaşanan canlı sosyoekonomik ve kültürel hayata karşın bugün Kilistra Köyü'nde, 1950'li yıllardan başlayan ve günümüzde halen devam eden köyden kente göç sorununun olumsuz etkileri gözlenmektedir. Köyde dört yada beş kişiden oluşan çekirdek aile veya birleşik tip aile yapısıda vardır.Hane halkı sayısının dört ya da beş olduğu söylenebilmektedir. Yerleşim yerinde çekirdek aile yapısı olduğu gibi, birleşik tip aile de bulunmaktadır. Yerleşim yerinin kent merkezine yakınlığı, çocukların eğitimi, gençlerin iş imkânı, evlenme gibi nedenlerle bireyler kent merkezinde yaşamakta, aile büyükleri ise Kilistra da kalmaktadır. Yerleşimde 220 mesken kullanılmaktadır ancak bunların bazıları yazın kullanılmaktadır, nufüs yazları artış göstermektedir. 2014 yılı verilerine göre Konya merkez Meram ilçesi Gökyurt Mahallesi nüfusu 525'tir.

2.2 Sosyo Ekonomik Özellikleri

Konya bölgesi önemli ticaret yollarının üzerinde yer alması nedeniyle tarih boyunca hareketli bir ekonomiye sahip olmuştur. Bölgede yapılan temizleme çalışmaları

[1] 717 ile 741 arasında hüküm süren Bizans imparatorudur.
[2] Afyon.

sonucunda ortaya çıkana şaraphaneler de Erken Bizans döneminde şarap üretiminin yapıldığını göstermektedir. Konya yerleşiminin ticaret etkinliklerine bakıldığında ise 16. yy da dokumacılığın geliştiği görülür. Arazi kazı ve temizleme çalışmalarında Kilistra'da da dokuma tezhaglarına rastlanması; yörede bir zamanlar dokumacılık yapıldığının kanıtıdır fakat günümüzde devam etmemektedir.

Günümüzde yerleşimde tarım ve hayvancılıkla geçim sağlanmaktadır. Arazinin yapısal özellikleri nedeniyle tarım kısmen hayvan gücüyle sürdürülmektedir. Bu nedenle katır, eşek ve at; tarım ve hayvancılık amacıyla kullanılmaktadır. Köyde bol miktarda kabak yetiştirilmekte olup, düğünlerde ve özel günlerde yapılıp, ikram edilen kabak yemeği geleneği halen devam etmektedir. Kadınlar ve erkekler; tarlada, hayvan bakımında, ahır işlerinde birlikte çalışarak üretime katkıda bulunmaktadırlar. Yöre mutfağında alıç, yaban eriğinden turşu, ahlattan komposto, köylülerce "gılabba" adı verilen taneli salkım halinde yetişen bodur ağaç tipinde yabani üzüm türünde bir bitkiden de meşrubat şeklinde tüketilmektedir. Bağcılık yaygın olup yoğun pekmez üretimi vardır. Şeker pancarı pekmezi en çok tüketilen pekmez türüdür. Klasik yöntemle elde edilen bal üretimi de köy ekonomisinde önemli bir katkı sağlamaktadır [7].

Kilistra antik kenti oldukça geniş alana yayılmış kaya oyuğu yerleşmeleri şeklindedir. Gelecek yıllar yapılacak kazı ve temizlik çalışmaları buranın Ürgüp, Göreme gibi turistik bir yer olmasını sağlanarak yöre ekonomisine katkı sağlayacaktır.

2.3 Fiziksel ve Çevresel Özellikleri

Kilistra, Konya ilinin ilçelerinden Meram'ın sınırları içindedir. Kilistra Konya'nın 34 km. güney batısındaki Hatunsaray bucağının 16 km. kuzey batısındaki yer almaktadır.

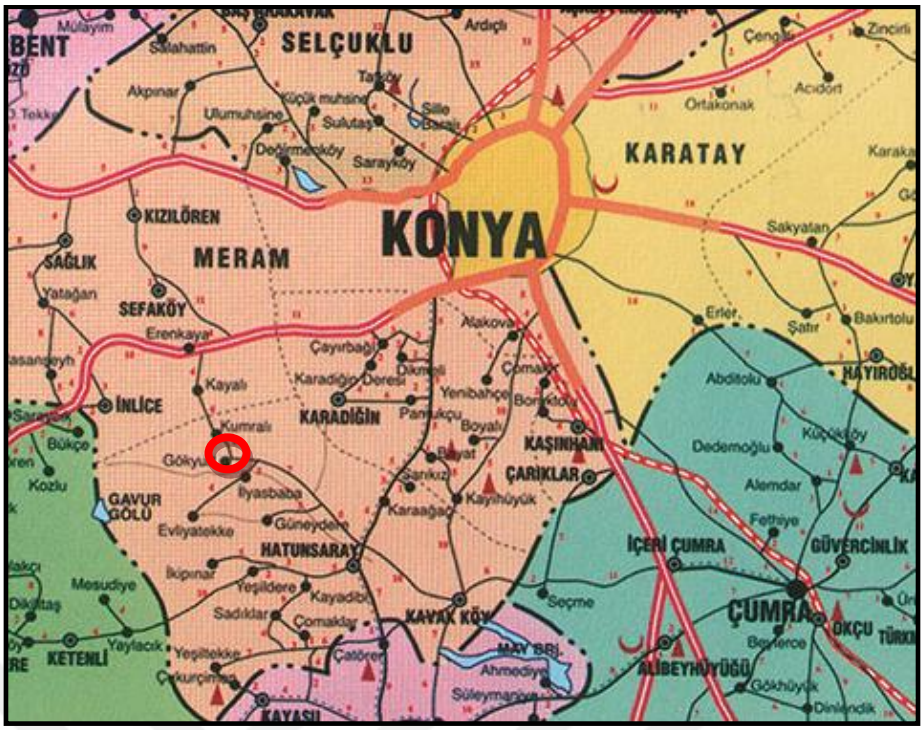

Şekil 2.3 Kilistra'nın Konya'daki Yeri, [8].

Halk dilinde Gilisıra olarak bilinen bu yerin adının Konya'da bulunan ve 4.yüzyıldan kalan bir mezar kitabesinden aldığı ve Kilisrealı bir adam anlamını taşıdığı belirtilmektedir. Bazı kaynaklar da Lystra "geçit", Kilistra "dar geçit" anlamına geldiğini söylemektedir [9]. Kilistra isminin, Ereneler Dağı'ndan çıkıp, Çumra Ovası'na inen bu akarsu sebebiyle kent adının sonuna 'istra' ekinin eklenmesiyle oluştuğu araştırmacılar tarafından ileri sürülmüştür [10]. Kilistra' ya 1983 yılında Gökyurt adı verildi. Gökyurt köyünün halen yaşayan halkı Kilistra antik kenti üzerine yerleşmiştir. Yerleşimin ismi bugün Gökyurt olarak geçmektedir. Gökyurt Köyü haritası konumu ise 37° 39' 55.3500'' Kuzey ve 32° 12' 32.5764'' Doğu boylamları arasında yer almaktadır. Gökyurt köyü Alisumas dağının 4 km. doğusunda ve denizden yüksekliği 1373 m dir.

Kilistra Köyü, Miosen-Alt Pliosen lav yığılmaları sonucu oluşmuş volkanik araziler üzerindedir. [11]. Yanardağ püskürtme külü olan tüf taşı tek parça kaya silsileleri oluşturmaktadır. Sarı ve kirli beyaz renkli, pomza çakıllı tabakaların hakim olduğu kayalarda yapılan radyometrik çalışmalar yaşı üst-miyosen jeolojik devre tarihlemektedir [9]. Bölgedeki genel görünüm Kapodokya'da ki topoğrafik özelliklerle benzerlik göstermektedir. Yerleşim 2 km lik bir bir alanı kapsasa da tüf kayaça

oluşumlar 30 km lik bir alanda görülmektedir. Verimli topraklardan oluşan köyün güneyinden bir akarsu geçmektedir.

2.3.1 Topoğrafik Yapısı

Konya, İç Anadolu Bölgesinin ortasında etrafı dağlarla çevrili geniş bir çukur içerisine kurulmuştur.

Şekil 2.4 Konya topoğrafik yapısı, [12].

Kentin özellikle kuzey ve batısı sıradağlarla tamamen çevrilidir. Konya İli geniş düzlükler üzerinde yer almıştır. İlin 4/5'i düzlük kalan kısmı ise dağlıktır. Konya ilinde en fazla alana sahip yeryüzü şekli ova ve platolardır. Platolar akarsular tarafından fazla derin parçalanmamıştır. Konya Ovası ile Akşehir, Ereğli ve Cihanbeyli Ovaları bulunmaktadır. İlin topoğrafyası, kent sınırının bitişik batısında, Meram yakınında 1250 m den itibaren çok belirgin bir şekilde batıya doğru yükselmeye başlar. Ereğli çevresindeki Bolkar Dağları ilin en yüksek dağlarıdır ve yüksekliği 3240 m'dir(Şekil 2.5) [13].

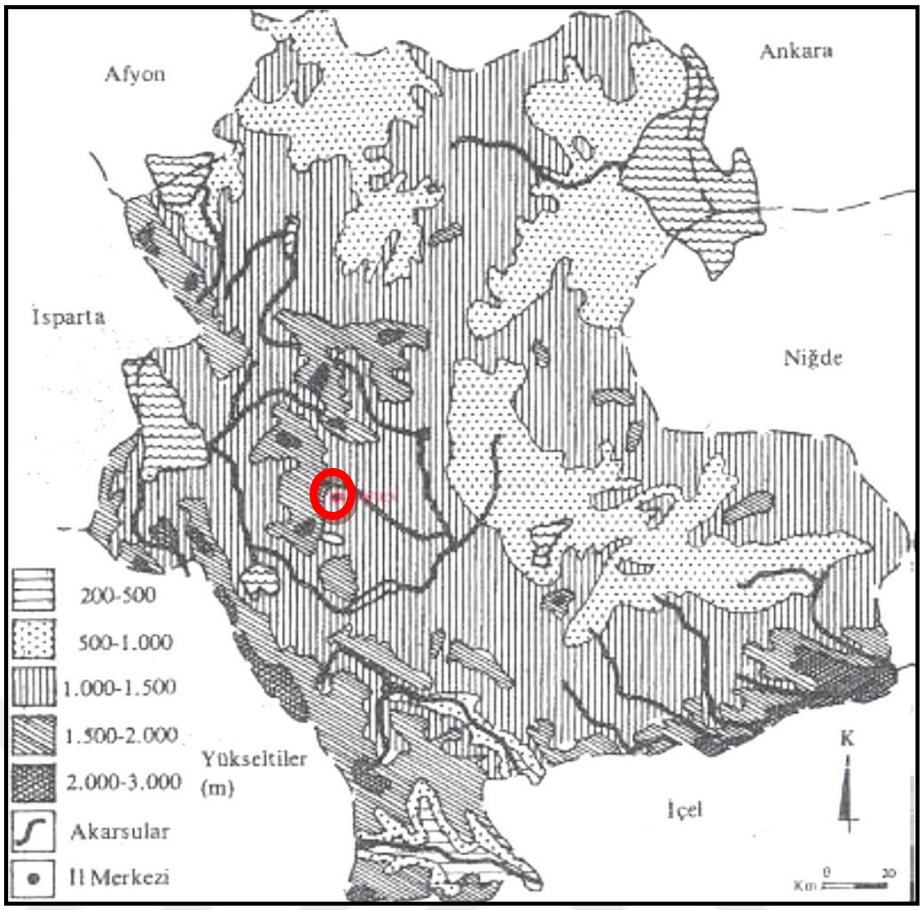

Şekil 2.5 Konya yükselti haritası, [14].

Kilistra, üç tarafı vadilerle ayrılmış dağlarla kapalı bir yamaç yerleşimidir. 1000-1500 m yüksekliğinde bir yamaç yerleşimi olan Kilistra da, bu dağ sıralarından bir vadi ile ayrılmakta olup bu vadide Soğutlu Deresi bulunmaktadır [1].

2.3.2 İklim ve Bitki Örtüsü

Karasal iklimin etkili olduğu Kilistra' da yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. Yıllık sıcaklık ortalaması ise 11,7 ºC iken yaz aylarının ortalaması 22,6 ºC'dir. En çok yağış Aralık ayında en az yağış ise Temmuz ve Ağustos aylarında yağmaktadır. Yıllık yağış ortalaması, 1000 mm' yi aşarsa da, ova ve platoların büyük bölümünde bu miktar çok daha düşüktür [14]. Ocak ve Şubat aylarında yoğun kar yağışı ve etkili rüzgarin olduğu görülmektedir. Hakim esen rüzgar yönü Kuzeydir. Özellikle güney batıdan esen lodos rüzgarı bir yamaç yerleşimi olan Kilistra'da oldukca etkilidir.

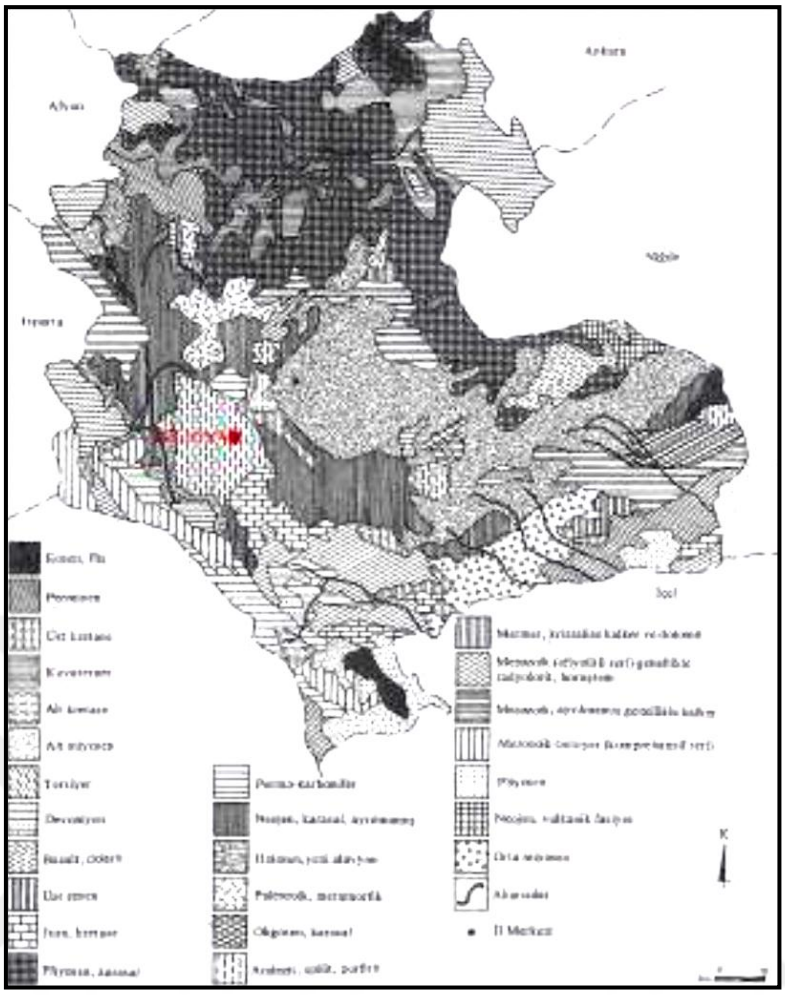

Şekil 2.6 Konya jeoloji haritası, [14].

Konya'nın güneyini saran Toros Dağları, kalkerli kum taşları ve kalker kayaları üzerinde oluşan sarı-kırmızı podzolik topraklarla kaplıdır. Bu topraklar fazla eğim ve yetersiz bitki örtüsü nedeniyle şiddetli aşınıma uğramış ve sığlaşmıstır. Bu topraklar coğunlukla orman, funda ve mera kullanımına ayrılmış alandır [14]. Kilistra' da maki bitki örtüsü görülmektedir. Yerleşimde maki grubu bitkilerinden; Gılabba, yonuz eriği, kendir, diş budak, boz armut ve itburnu yetişmektedir.. Günümüzde halk sebze ve meyve ihtiyaçını, dereden dolayı verimli hale gelen vadi kısımlarında gerçekleştirmektedir.

2.3.3 Ulaşım Ağındaki Yeri

Kilistra'ya Kapadokya Konya Antalya yolunun 36. km.sinde Kilistra yol ayrımından 12 km.lik yol ile ulaşılacağı gibi, Yeni açılan Turizm yolundan Konya'dan direk olarak 34 km. gidilerek Kilistra'ya ulaşmak ta mümkündür.

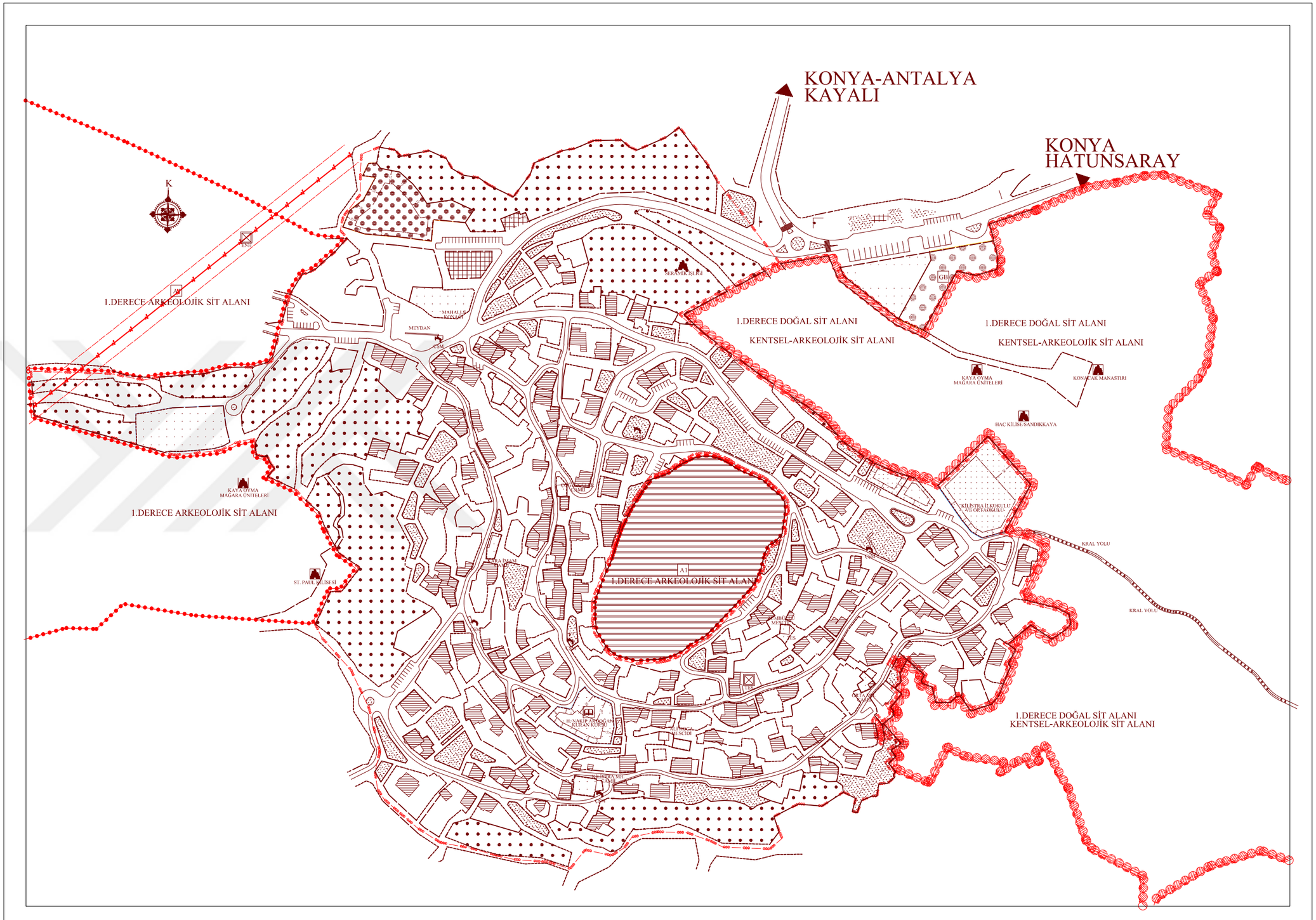

Şekil 2.7 Kilistra Ulaşım Yolları.

BÖLÜM 3

KONYA KİLİSTRA (GÖKYURT) KÖYÜ YERLEŞİM DOKUSUNU OLUŞTURAN ÖĞELER

Kilistra Köyü, üç tarafı tüf esaslı kayalarla çevrili Göktürk Höyüğü üzerine konumlanmıştır. Günümüz yerleşimi erken bizans dönemi kaya yerleşimin üzerindedir. Yerleşimdeki yapılar incelendiğinde farklı kültür katmanları rahatça anlaşılabilmektedir. Kilistra' nın yakınlarında bulunan ve St. Paul' un da bölgede ilk olarak konakladığı Hatunsaray'dan geçerek köyün doğusundan yerleşime ulaşan Antil Kral yolu, yerleşimin kuzeybatısından köyü terk eder.

Şekil 3.1 Kilistra Köyü, kuzey batısıdaki tüf kayalıkları.

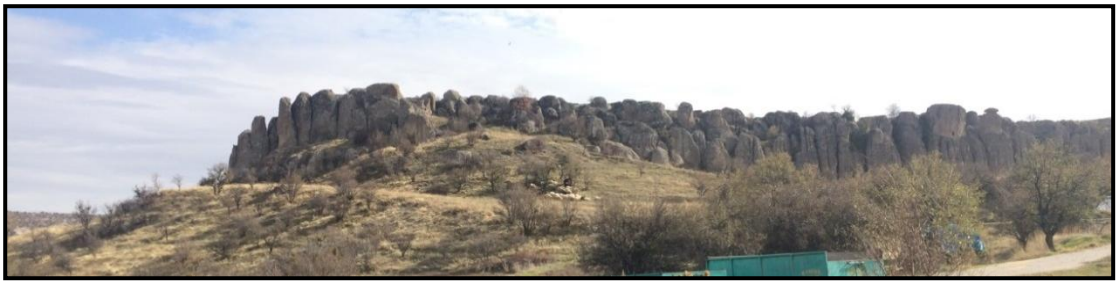

Şekil 3.2 Kilistra Köyü, doğusundaki tüf kayalıkları.

Kilistra Köyü, günümüzdeki girişi kuzeyden sağlanmaktadır (Şekil 3.3). Yerleşimin girişinde geniş bir köy meydanı ve çeşme bulunmaktadır. Meydan çeşmesi olmasından

dolayı çeşme ‘başpınar’ olarak adlandırılmıştır ve içinde bulunduğu mahalleye adını vermiştir.

Şekil 3.3 Kilistra Köyü girişi.

Köy meydanında ayrıca köylülerin toplanıp sohbet edebildiği, köyle alalakalı alınacak kararların konuşulabileceği ve gelen misafirlerin ağırlanabileceği köy konağı bulunmaktadır. Köy meydanı, köyün genel yerleşimine göre daha düz bir alan olmasından ve yerleşimin kuzeydoğu yamacının diğer yamaçlara oranla küçük olmasından dolayı yerleşim yoğunluğu topoğrafyaya uyumuyla birlikte diğer mahallere oranla seyrektir.

Yerleşim **Başpınar**, **Allı**, **Orta** ve **Aşağı** olmak üzere dört mahalleden oluşur.

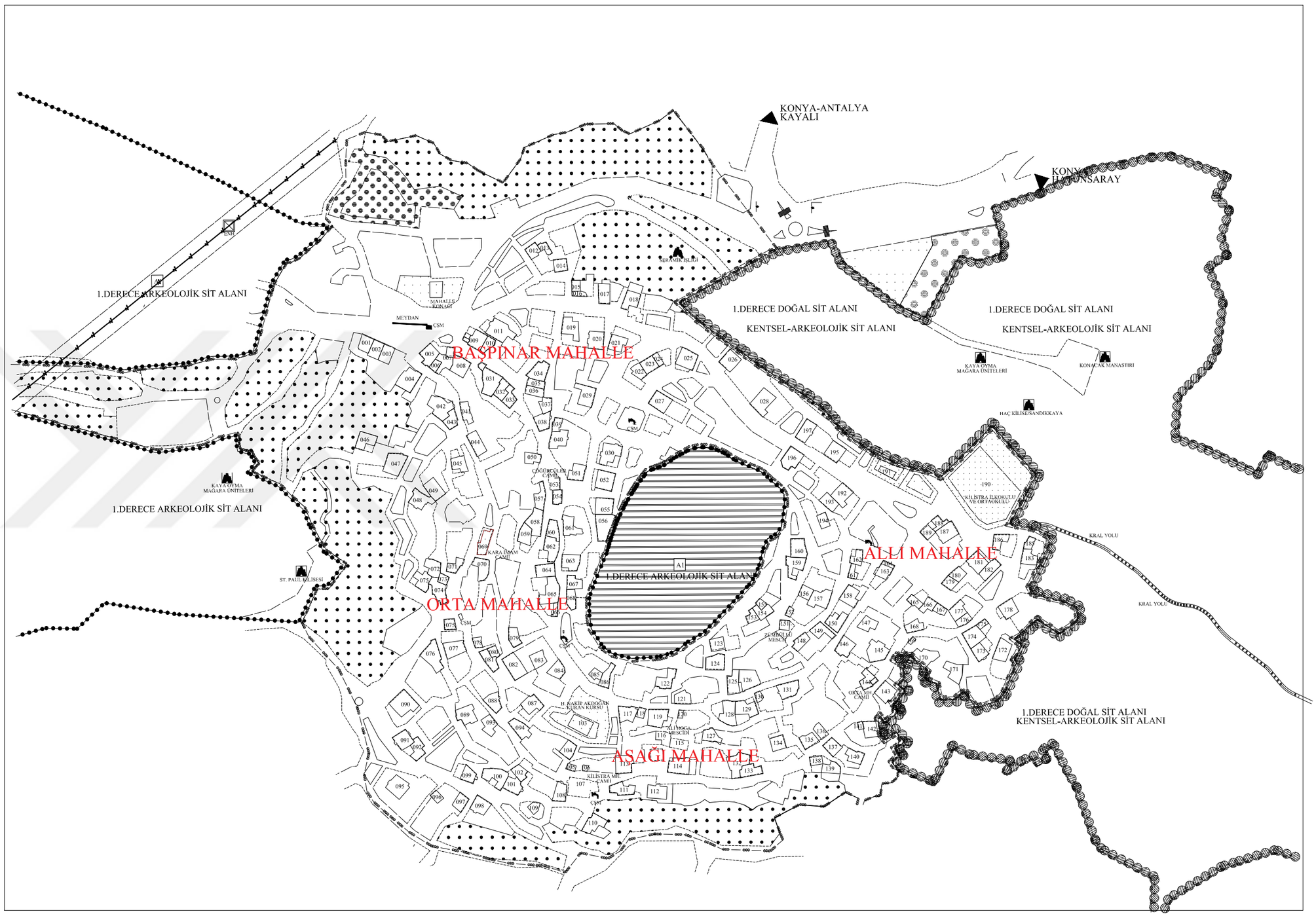

Şekil 3.4 Kilistra Köyü Mahalleri.

Başpınar Mahallesi, köyün kuzey ve kuzeybatısında yer alır. Köyün girişi ve köy meydanı Başpınar Mahellesi'ndedir (Şekil 3.5). Köyün girişinde yer alan köy meydani, köy konağı ve başpınar çeşmesi Başpınar Mahallesi içindedir (Şekil 3.6). Diğer mahallelere oranla yapılaşma seyrektir. Köyün kuzey yamaçının diğer yamaçlara oranla daha az olmasından kaynaklı yapı sayısıda diğer mahallere oranla azdır.

Şekil 3.5 Başpınar Mahallesindeki köy meydanı.

Şekil 3.6 Kilistra Köyü meydanındaki Başpınar Çeşmesi ve bitişiğindeki duvar.

Ayrıca çeşmeye bitişik olarak bir duvar kalıntısı bulunmaktadır (Şekil 3.7). Bu duvarın eskiden var olan herhangi bir yapıyla ilişkisinin olup olmadığı tespit edilememiştir.

Şekil 3.7 Kilistra Köyü, duvar kalıntısındaki taş duvar örgüsü.

Şekil 3.8 Kilistra Köy'ünün doğudan görünüşü.

Köyün batısında Orta Mahalle yer almaktadır. Köy meydanının sağ aksını takip eden yolun sağlı sollu etrafında sıralanan yapılar bu mahalleyi oluşturmuştur. Günümüzde kullanılmayan tescilli tarihi medrese yapısıda bu mahalle içindedir.

Şekil 3.9 Kilistra Köy'ünün batıdan görünüşü.

Yerleşimişim doğu ve güney doğu yamaçlarında kurulmuş olan Allı Mahallesi'nde ise sağlık ocağı, ilköğretim okulu ve bakkal bulunmaktadır. Bu mahallenin topografik yapısı diğerlerine göre çok daha düz olmasından kayanaklı yapılaşmada daha seyrek ve ayrık nizamdır. Aşağı Mahalle ise güney batı yamaçlarında vadi yakınında kurulmuştur. Bu mahalle köyün önemli yapılarından kuran kursu ve Cuma Cami'sini içine almaktadır. Köyün en dik yamacı olduğundan Aşağı Mahalledeki yapılarda birinin terasının diğerinin damı olarak kullanılması diğer mahallelere oranla daha fazladır. Köyün geneline bakıldığında bahçeli evlerin bulunması yanısıra bitişik nizam bahçesiz yapılarda çoğunluktadır. Çoğu yapı adasında parsel ve yol ayrımı net değildir.

Şekil 3.10 Kilistra Köy'ünün kuzeyden görünüşü.

Şekil 3.11 Kilistra Köy'ünün batıdan görünüşü.

Köy meydanından mahallelere ulaşımı sağlayan üç ana aks mevcuttur. Bu ana yollar topoğrafyaya uyum sağlayarak eğime paralel olarak devam etmektedirler. Yolların döşemesi kesme taştır fakat döşeme altındaki kaya oluşumunun amorf yapısı yolların düzensiz olması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Parselizasyonu ve yapı adalarının oluşumunu sağlayan bu ana yollar haricinde ara yollarda vardır. Ara yollar genelde eğime dik olarak açılmış patika şeklindedir ve araç trafiğine elverişli değildir. Ana yolların genişliği değişmekle birlikte en fazla 3 myi bulmaktadır; ara yollar ise bazı zaman yol algısı kaybecedek kadar geniş bazı zaman ise yarım metreye kadar inen patikalardır(Şekil 3.12, Şekil 3.13).

Şekil 3.12 Kilistra Köyü ana yol dokusu.

Şekil 3.13 Kilistra Köyü ara yol dokusu.

3.1 Konya Kilistra Köyü Mevcut Durum Analizleri

Tez çalışmaları kapsamında yerleşimi oluşturan Başpınar, Orta, Aşağı ve Allı Mahalleleri incelenerek mevcut durum analizleri yapılmıştır. Konya Kilistra Kentsel Sit alanı mimari dokusunun niteliklerini belirlemek, yapıların oluşum ilkeleri ve yapı yerleşiminin dağılımını tespit etmek ayrıca mevcut durumun anlaşılabilmesi için bu çalışma yapılmıştır.

Kilistra Kentsel Sit 1. Ve 3. Derece Arkeolojik sit alanı koruma amaçlı uygulma imar planı altlık olarak kullanılmış ve 200 yapı incelenmiştir. İncelenen 200 yapı için işlev, yapım sistemi, kat adedi ve özgünlük durumu analizleri olamk üzere dört çeşit analiz yapılmıştır.

3.1.1 İşlev Analizi

İncelenen 220 yapının 187 adedini konutlar oluşturmaktadır. İki katlı olan konut yapılarından alt kata genellikle hayat denilen ahır bulunmaktadır. Üst katlarda ise yaşama mekanları bulunmaktadır. Kimi yapılarda alt katın kısmı tavanı dam olarak yapılmıştır. Bu kısmı damlara çıkış ,üst kattan konut içinden yani yaşam mekanlarından sağlanmıştır. Bu kısmı damlar sebze ve meyve kurutmada ya da günlük mutfak işlerinin devamı işlevinde kullanılmaktadır. Alt katı ahır olup üst katında sedece dam bulunan yapıların kısımlarıda konut lejandıyla işaretlendirilmiştir. Aşağı ve Orta Mahalle'de

konut yoğunluğu Allı Mahalle'ye oranla daha fazladır. Aşağı ve Orta Mahalle, Allı Mahalle'ye nazaran çok daha eğimli olduğundan burdaki konutların konumlanmasında teras-dam ilişkisi görülmektedir. Allı Mahalle'de konutların mülkiyet ayrımı yapılabilmektedir. Başpınar Mahallesi'nde konutlar dar yollara sağlı sollu sıralanmışlardır. Yerleşimde bakımsızlıktan ve tabiat şartlarından dolayı harebe haline gelmiş olan yapılar incelenememiştir. Bu harabelerin yıkık duvar kalıntıları incelendiğinde nerdeyse hepsinin konut olduğu anlaşılmaktadır.

Yerleşimde konut yapılarının dışında 6 adet cami, 2 adet ticaret yapısı, 1 adet sağlık yapısı, 3 adet eğitim yapısı ve 1 adet köy konağı bulunmaktadır. Camilerin yerleşim dokusuna homojen biçimde bir yayılım gösterdiği görülmektedir. Ticaret yapıları günlük temel ihtiyaçların karşılanacağı bakkallardır. Özgün işlevi konut olan bu iki yapı tadilat geçirerek bakkal işlevi kazandırılmıştır. Yerleşimde az sayıda ticaret yapısının bulunmasının sebebi köy halkının tarım ve hayvancılıkla uğraşarak kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılamalarıdır.

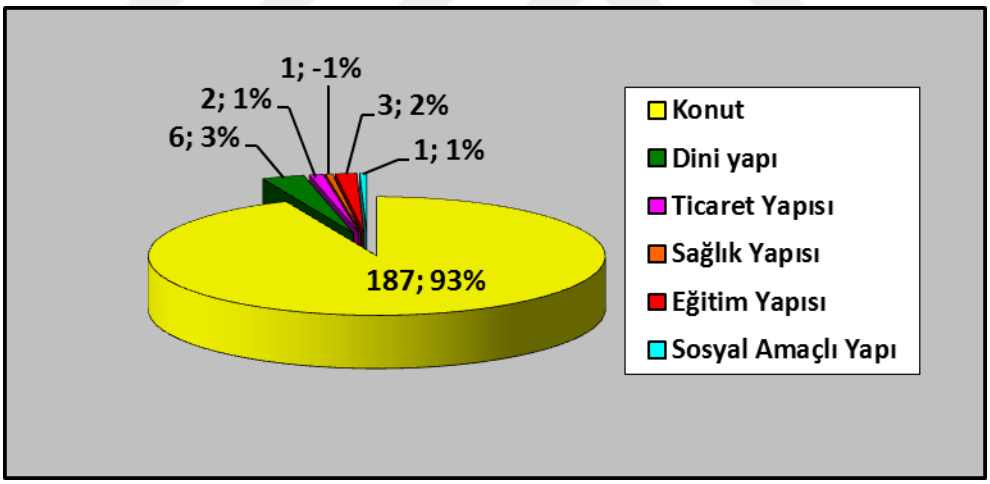

Şekil 3.14 Kilistra Köyü yapılarının işlevlerine göre dağılım grafiği.

Sağlık ocağı ve Kilistra İlköğretim Okulu yerleşimin kuzey doğusunda Allı Mahalle'sinde yer almaktadır. Eğitim yapılarının diğeri ise eski medrese olup, gümüzde kullanılmamaktadır. Eğitim yapılarının diğerleri ise Orta Mahalle'de yer almaktadır; Nakip Akdoğan Kuran Kursu ve günümüzde kullanılmayan tescilli bir yapı olan eski bir medresedir. Köydeki tek sosyal amaçlı yapı ise Başpınar Mahalle'sinde yer alan Mahalle Konağı'dır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİMİMARLIK BÖLÜMÜ YAPI ANABİLİM DALI	KONYA KİLİSTRA KENTSEL SİT 1. VE 3. DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI MEVCUT DURUM ANALİZLERİ İŞLEV ANALİZİ PAFTASI

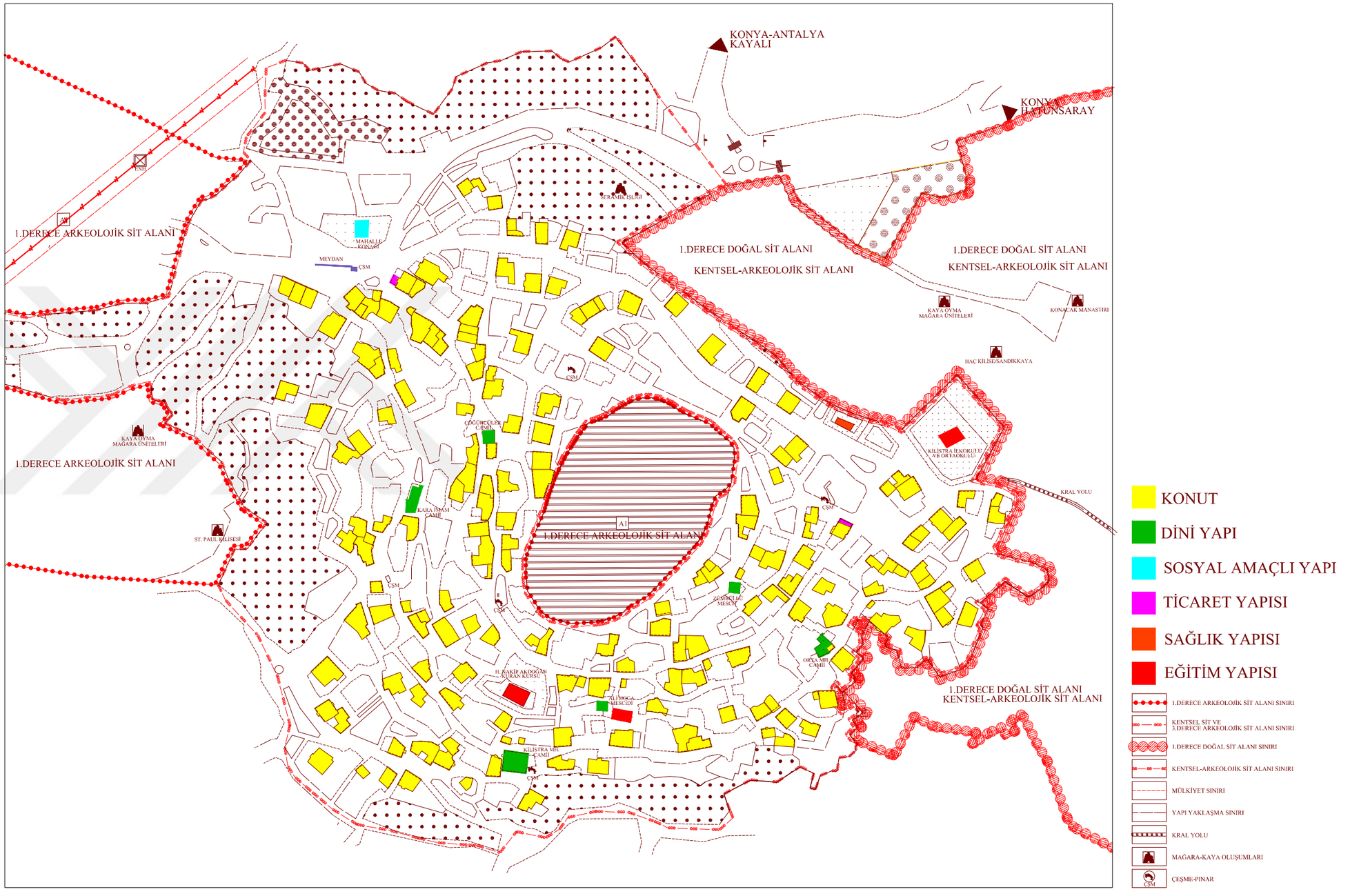

Şekil 3. 15 İşlev Analizi.

3.1.2 Yapım Sİstemi Analizi

Yapım sistemi belirlenemeyen harabeler dışında yerleşimde 156 adet yığma, 33 adet 'yığma+mağara', 7 adet 'yığma+betonarme' ve 4 adet betonarme yapı bulunmaktadır.

Yığma yapılarda kullanılan malzeme taş olmakla birlikte kısmı tamirlerde tuğla ve briket gibi malzmelerinde kullanıldığı görülmüştür. 'Yığma+mağara' yapılar analiz paftasına bakıldığında köyün eteklerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun olası sebebi köyün eteklerinde tüf kayaçlarının ve mağaralarının daha yoğun olmasıdır. Var olan mağraların üzerine yığma yapı yaparak, mağaralara ahır ev depolama işlevi kazandırılmıştır. Kimi yapılarda ise temelin oturduğu ya da yaslandığı kayaç oyularak mekanın genişlemesi sağlanmıştır. Yerleşimde yeni yapılan yapıların betonarme ve 'yığma+betoname' olduğu görülmekle birlikte sayıları diğer tiplere oranla oldukça azdır.

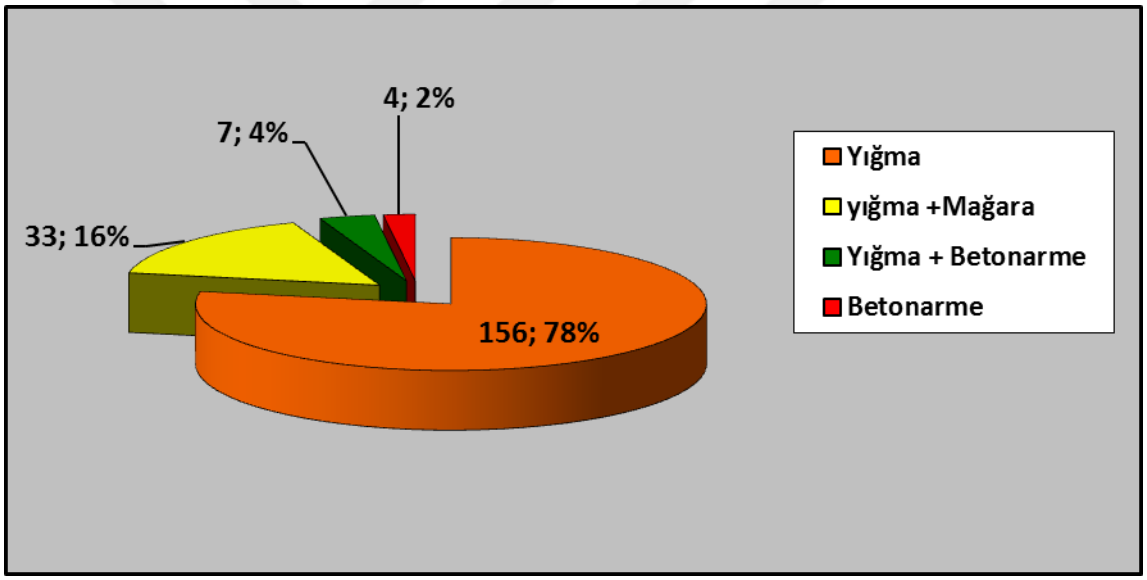

Şekil 3.16 Kilistra Köyü yapılarının yapım sistemlerine göre dağılım grafiği.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİMİMARLIK BÖLÜMÜ YAPI ANABİLİM DALI	KONYA KİLİSTRA KENTSEL SİT 1. VE 3. DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI MEVCUT DURUM ANALİZLERİ YAPIM SİSTEMİ ANALİZİ PAFTASI

Şekil 3. 17 Yapım Sistemi Analizi.

3.1.3 Kat Adedi Analizi

Yerleşimde yer alan konutların çoğunluğu iki katlıdır. Alt katları ahır olarak kullanılmakla birlikte yaşama mekanlari üst kattadır. Ancak bazı yapılarda ahırın üstündeki teras dam olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu yapılar da lejand olarak iki katlı yapı olarak gösterilmiştir. Bazı iki katlı yapıların dış cephelerindeki pencere boşlukları dikkate alındığında yapı üç katlıymış algısı oluşmaktadır. Oysaki yapının alt katına girildiğinde zemin kat döşemesinin topoğrafya şartlarına göre düzenlenmesinden kaynaklı alt katlarda tavan yüksekliği bazı noktalarda iki kat yüksekliğini bulmaktadır. Tek katlı yapılar genellikle ahır olarak kullanılmaktadır. Üç katlı yapılara bakıldığında betonarme ve yeni yapılar olduğu görülmektedir.

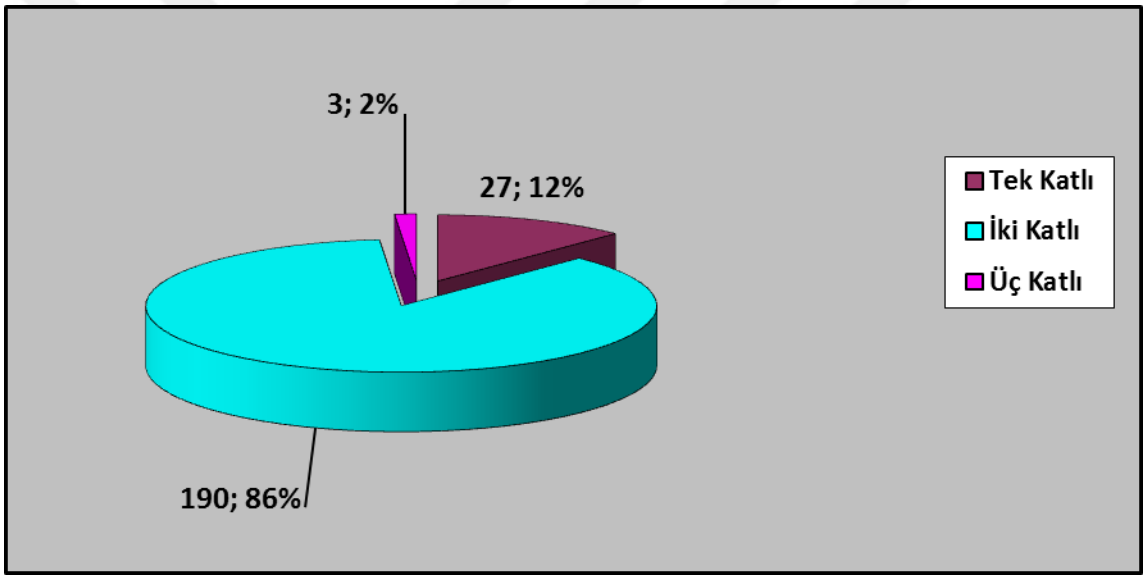

Şekil 3.1.18 Kilistra Köyü yapılarının kat adetlerine göre dağılım grafiği.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİMİMARLIK BÖLÜMÜ YAPI ANABİLİM DALI	KONYA KİLİSTRA KENTSEL SİT 1. VE 3. DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI MEVCUT DURUM ANALİZLERİ KAT ADEDİ ANALİZİ PAFTASI

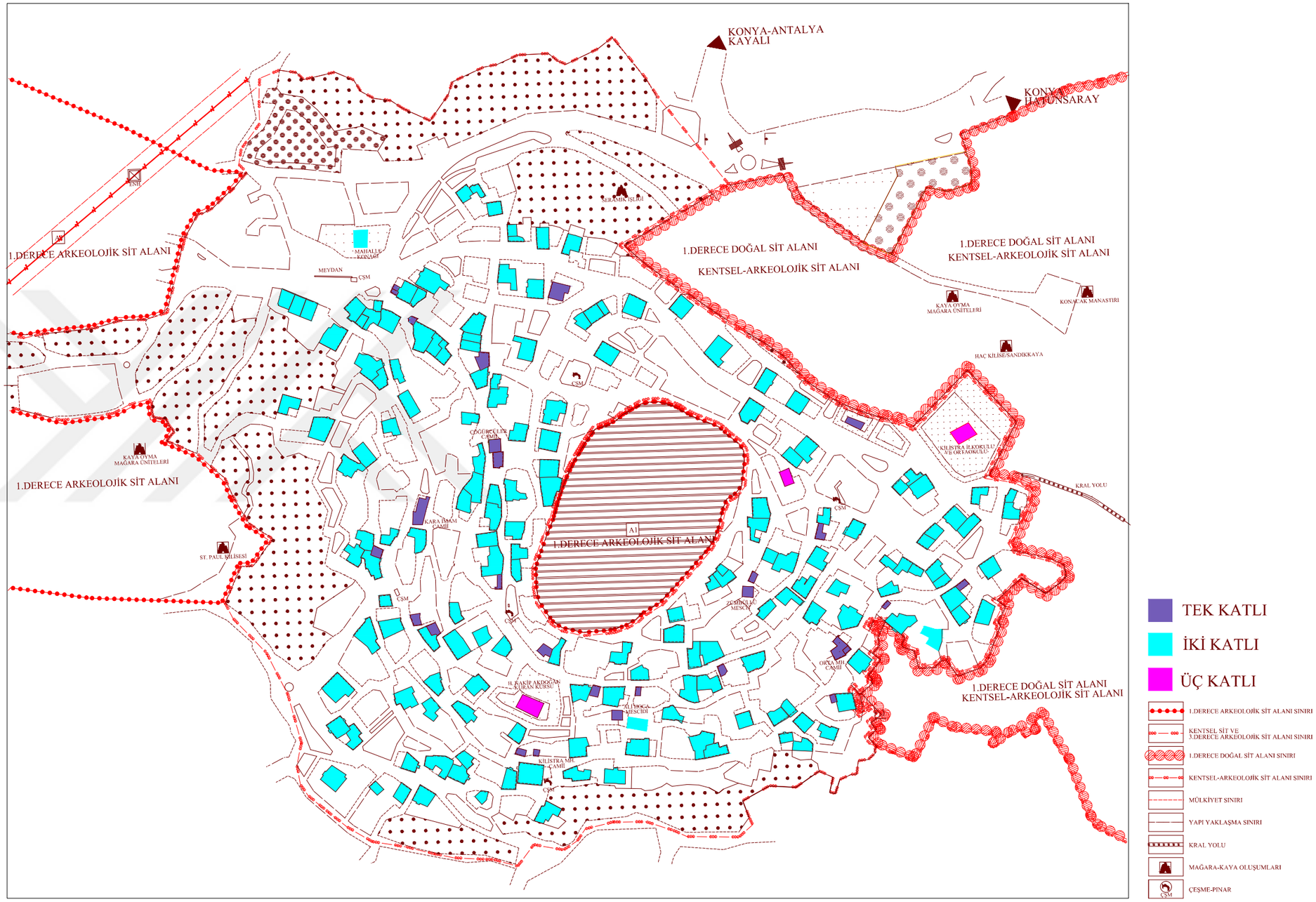

Şekil 3. 19 Kat Adedi Analizi.

3.1.4 Özgünlük Durumu Analizi

Yerleşimin geneline bakıldığında özgünlüğü kısmen kaybetmiş yapı ve özgünlüğünü kaybetmiş yapıların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun sebebi günümüzde işlevsel ve biçimsel ihtiyaçların karşılanması için modern malzeme kullanımı ve geleneksel yapım tekniklerinin uygulanmamasıdır.

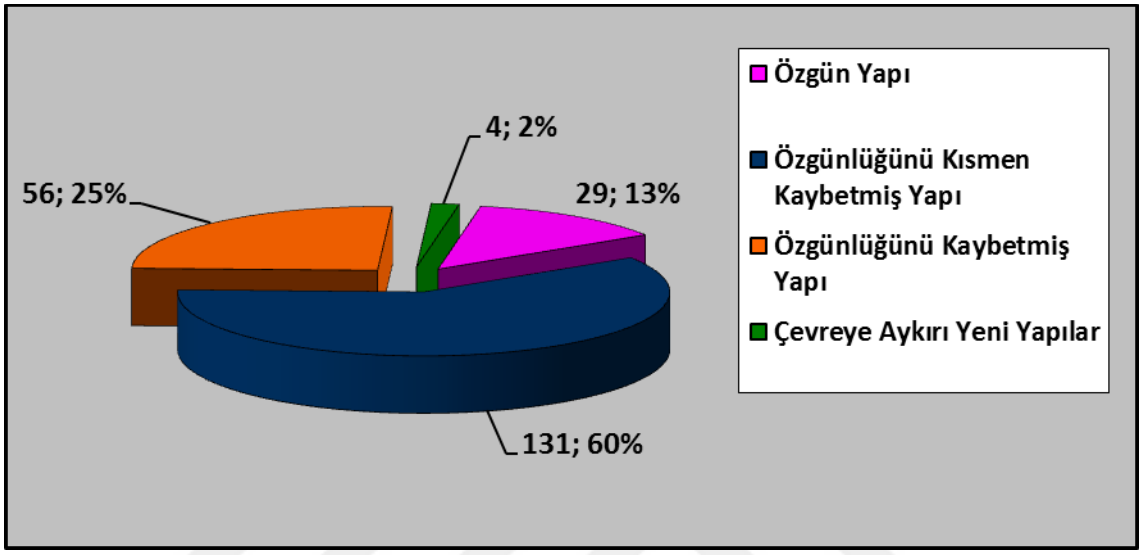

Şekil 3.20 Kilistra Köyü yapılarının özgünlük durumlarına göre dağılım grafiği.

Günümüzde köyde yaşayan taş ustası ve gelenekesel yapım tekniklerinden anlayan usta bulunmaması da bu sonucu doğurmaktadır. 29 yapı büyük çoğunlukta özgünlüğünü korumaktadır. Yeni yapılan yapıların yapım tekniği betonarme olup çevreye aykırı yapılar grubunu oluşturmaktadırlar. Bunlar köy okulu, sağlık ocağı, Kuran kursu binası ve yeni yapılan konutlardır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİMİMARLIK BÖLÜMÜ YAPI ANABİLİM DALI	KONYA KİLİSTRA KENTSEL SİT 1. VE 3. DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI MEVCUT DURUM ANALİZLERİ ÖZGÜNLÜK DURUMU ANALİZİ PAFTASI

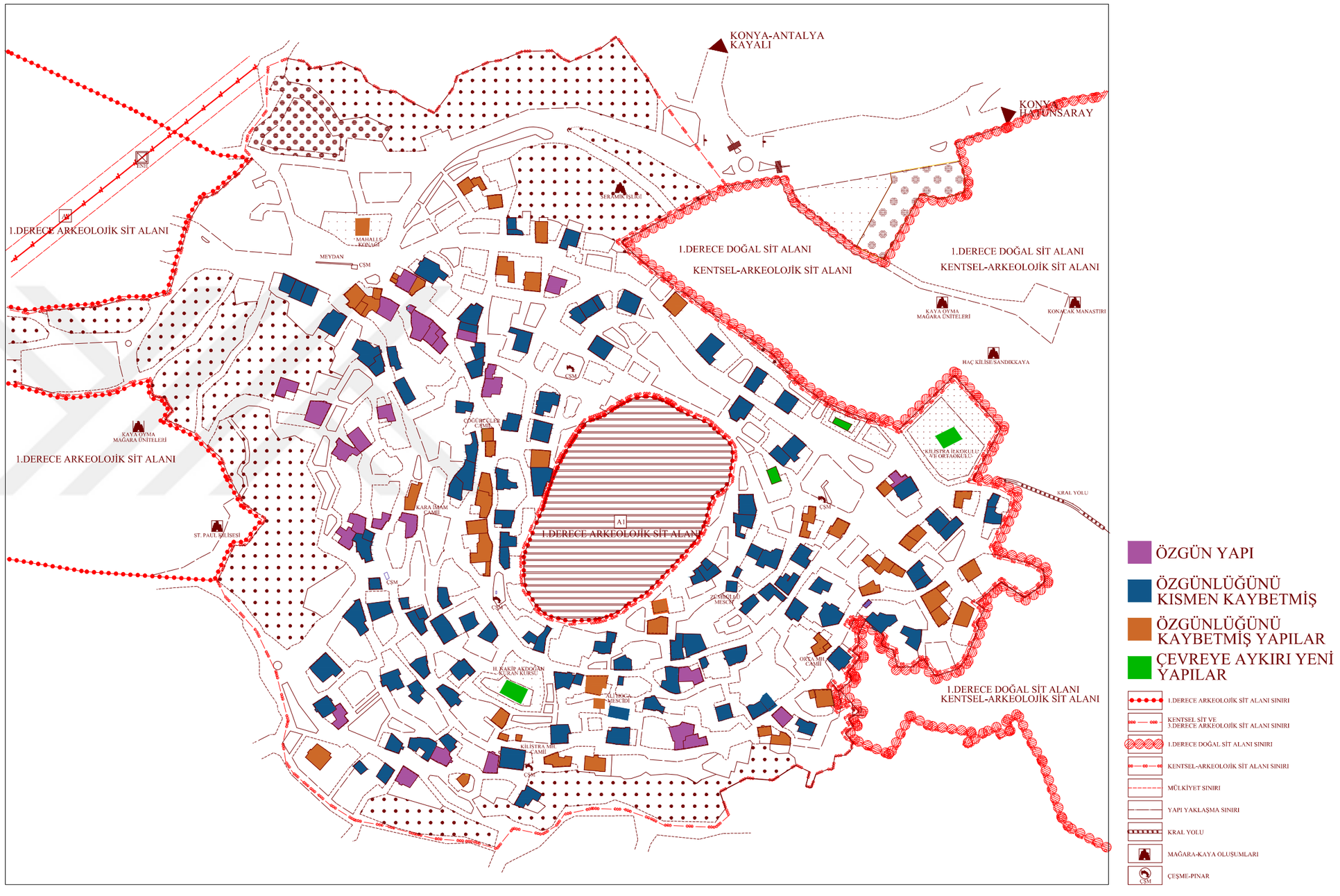

Şekil 3. 21 Özgünlük Durumu Analizi.

3.2 Kilistra Köy'ündeki Anıtsal Yapılar

Yerleşimde konut dışı fonksiyonda kullanılan ilkokul, altı adet cami ve beş adet köy odası yapısı bulunmaktadır.

3.2.1 Eğitim Yapısı

Yerleşimde özgün işlevi ilkokul olan tek bir eğitim yapısı bulunmaktadır. Yapı ilkokul işlevini yitirdikten sonra konut olarak kullanılmış fakat günümüzde kullanılmamaktadır. Yapının kullanıldığı dönemlerde kuzey ve güney cephelerinden olmak üzere iki girişi mevcuttur. Daha sonraki zamanlarda güney cephesindeki giriş kapatılmıştır(Şekil 3. 22). Sonradan kapatılma işlemi cephedeki duvar örgüsünden rahatça anlaşılabilmektedir.

Şekil 3.22 Okul girişi, güney cephesi.

Yapı oldukça eğimli bir arsaya yapıldığından güney cephesinden bakıldığında iki katlı gibi dursada kuzey cephesinden sağlanan girişle tek katı kullanılmaktadır(Şekil 3. 23). Bodrum katının havalanması için yaklaşık 50cm / 50 cm küçük kare pencere boşlukları açılmıştır. Yapı da köyün genel dokusundaki düz atkılı pencerelerden farklı olarak kemerli pencerler kullanılmıştır.

Şekil 3. 23 Okul yapısı güney cephesi.

Yapının bir diğer önemli özelliği ise güney cephesinde bulunan kitabedir(Şekil 3. 24).

Şekil 3.24 Güney cephesindeki kitabe, [1].

Kitabede hicri takvime göre 1330 senesinde yapılmış olduğu ve ilim sahibi olanlar için dua yazmaktadır [1].

Şekil 3.25 Okul yapısı doğu cephesi.

3.2.2 Dini Yapıları

- **Cuma Cami**

Yerleşimin güneyinde konumlanan Cuma Cami ‘ nin doğu duvarının güney köşesinde ve hemen bitişiğindeki çeşmede 1872 yılını gösteren tarih işaretlerine rastlanır.13.40 x 16.90m. ölçülerin de, doğu-batı yönünde yerleşen cami, mihrap duvarına dik dört sıra ahaşap sütun sıralanmıştır. Kuzeyden güneye doğru alçalan oldukça eğimli bir araziye inşa edilmiştir. Cephe duavarları kesme ve kaba yonu taş örgülüdür. Yapının damından sadece saçak kornişleri kalmıştır.

Yapının doğu ve batı cephelerinde üçer, güneyde dört adet iki sıralı dikdörtgen pencereleri vardır. Doğu ve batı cephelerinde ise çift kanatlı giriş kapaıları ve tepe penceresi vardır. Heriki giriş de basık kemerlidir. Arazi eğiminden dolayı oluşturulmuş kısmı bodrum katın güney cephede tek kanatlı kapısı ve dikdörtgen çerçeveli iki penceresi bulunmaktadır. Ayrıca yapı içinden ulaşılan kuzey kaya kitlesi oyularak yapılmış iki odacık bulunmaktadır. Yapı içeri doğru genişletilen pencereler sayesinde oldukça aydınlıktır.

Mihrap, yarım daire planlı olup içte iki sıra mukarnas ile süslenmiştir. Ahşap mimberin aynalığı ve ve korkuluğu oyma süslemelerle bezenmiştir. İç mekandaki sarı zemin üzerine siyah renkte kalem işi hat kompozisyonları dikkat çekmektedir. Mihrabin üstünde Al-i İmran Suresi'nin 37. Ayetinin yazılı olduğu beyaz hat bulunmaktadır.

Yapının doğusundaki avlusu, yapıya bitişik müştemilat haline getirilmiştir(Şekil 3. 26). Müştemilatın önünde yivli sütun gövdesi, kaide ve bir vaftiz teknesi dikkat çekmektedir(Şekil 3. 27, Tablo 3.1).

Şekil 3.26 Cuma Cami'nin doğudan görünüşü.

Şekil 3.27 Yivli sutün gövdesi, kaide ve vaftiz teknesi.

- **Çöğürcüler Cami**

Köyün batısında yer alan mescide ait pirinç şamdanın kaidesinde Söylemezoğlu Kadir Ağa tarafından 1876 yılında vakfe edildiği yazmaktadır. Bu yazı dikkate alınarak yapının yapım yılı 19. Yüzyıl orataları denilebilir. Mescidin Giriş kapısı üzerindeki kitabede ise 1906 yılında onaraım geçirdiği yazmaktadır. Tescillenen tamirden sonra yakın zamanda geçirmiş olduğu yenilemeden ötürü özgün mimari özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Cami 7.36 m x 8.33 m. dikdörtgen planlı olup , doğu-batı yönünde eğimli bir araziye inşa edilmiştir. Zeminden 1 m yüksekliğe oturan cami, onarım sonrasında ortada tek kolonla taşınan kırma beşik çatıya dönüştürülmüştür [15]. Yapı köşeleri ve kapı – pencere çerçeveleri kesme, diğer kısımları ise kaba yonu ve moloz karışık taş örgülüdür.

Yapının Güney cephesi konuta bitişik, kuzey cephesi ise sağırdır. Batı cephesinde ise yarım daire kemerli iki pencere ve tek kanatlı bir kapı bulunmaktadır. Camiye giriş sahanlığı demir doğramalı rüzgarlık yapılarak kapatılmıştır.

Caminin son onarımda duvarları 2.00 m lambiri kaplanmış; mihrap, mimber ve mahfili de yenilenmiştir(Tablo 3. 1)

- **Zümbüllü Mescidi**

Yapının giriş cephesindeki yazıya göre 1895-1897 yıllarında inşa edilmiştir. İçten içe ölçüleri 6.24 x 6.60 m. olup, kare planlıdır. Kapı pencere çercevelri kesme taş, beden duvarları ise kaba yonu ve moloz taş ağırlıklıdır.

Eğimli bir araziye yapıldığından bodrum katı vardır. Dam olan çatı onarımda değiştirilerek kırma beşik çatı haline getirilmiştir. Ayrıca giriş kapısı önüne sahanlık eklenmiştir.

Güney cephesinde mihrap yanlarında birer dikdörtgen pencere, batı cephesinde ise dört basamakla çıkılan bir kapı bulunmaktadır. Doğu cephesinde yarım daire kemerli iki pencere ve bodrum kata giriş kapısı bulunmaktadır.Mihrap nişi cam mozaikle kaplıdır. Yapının kuzey kısmına çelik konstrüksiyonlu asma kat yapılmıştır(Tablo 3. 1).

- **Ali Hoca Mescidi**

Köyün güneyindeki dik kaya yamacına oturan, giriş kapısı üzerindeki kitabede 1902 tarihli olduğu yazılı yapıdır. 5.95 m x 6.70 m ölçülerinde kare planlıdır.

Dış cepheden anlaşıldığı gibi eskiden toprak dam çatı onarım sonrasında kalkan duvarlar yükseltilerek doğuya meyilli sundurma çatı yapılmıştır. Yapının köşe dönüşlerinde, kapı ve pencere çerçevelerinde kesme taş kullanılmış olup, diğer yerlerde ise kaba yonu ve moloz taş kullanılmıştır.Mescidin doğu cephesinde yarım daire kemerli bir pencere ile tek kanatlı bir kapı; batı cephesi ise sağırdır. Kuzey cephesinde bir kapı ve pencere; güney cephesinde ise mihabın iki yanında küçük dikdörtgen birer pencere bulunmaktadır. Yapının içi yakın tarihte yapılan onraımla tamamne yenilenmiştir(Tablo 3. 1).

- **Karaimam Mescidi**

Yapının inşa kitabesi olmamasıyla birlikte mihrap tacında geçen 1907 tarihi inşa yılı olarak kabul edilmektedir. Mescit, kuzeyinde bulunan sarnıç ve bitişiğindeki köy odasıyla birlikte doğu-batı yönünde eğimli araziye inşa edilmiştir. 6.50 m x 8.60 m ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Yapı içinde düzensiz sıralanan dört ahşap direk bulunmaktadır. Mescidin güney cephesi sağır, doğu cephesinde ise yapıya açılan kapı ve pencere vardır. Arazi eğimi düzenlenerek batı cephesinde kısmı bodrum oluşturulmuştur. Batı cephesinde yarım daire kemerli iki pencere ile bodruma giriş sağlayan kapı bulunmaktadır. Bodrum kattaki oda mescidin tabutluğu olarak işlev göremektedir. Giriş sahanlığının üstü demir doğramalı rüzğarlıkla kapatılmıştır. Onarımlarda yapıya ait özgün elemanlar oldukça değiştirlmiştir(Tablo 3. 1).

- **Orta Mahalle (Kavaklı) Mescidi**

Orata Mahalle Mescidi yeni harfli kitabesinde inşa tarihi 1953 oalarak yazılmaktadır. 7.20 m x 8.20 m ölçülerinde olup dörtgen formundadır. Düz ahşap tavanlı mescit oluklu saç levha kavlı kırma çatıyla örtülmüştür.Yapı eğimli bir arazi üzerine konumlanmıştır. Kuzey ve batı cepheleri sağırdır. Güney cephesinde ise mihrabın iki yanında birer büyük dikdörtgen pencere bulunmankatdır. Doğu cephesine köy odası ve kuzeyinde giriş sahanlığı vardır(Tablo 3. 1)

Tablo 3.1 Kilistra Köyü cami ve mescitleri[16].

	Cuma Cami	Çöğürcüler Cami
Yapının vaziyet planında yeri	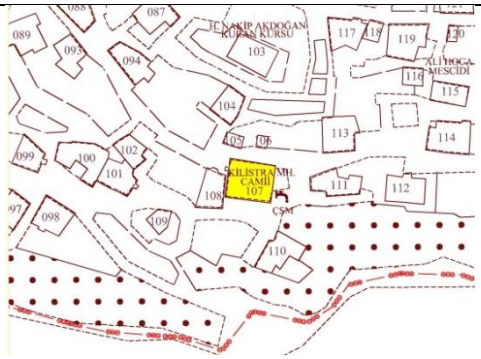	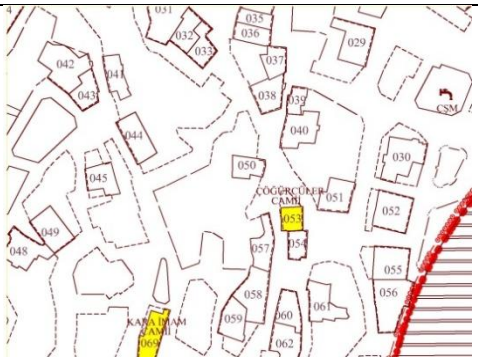
Yapının planı	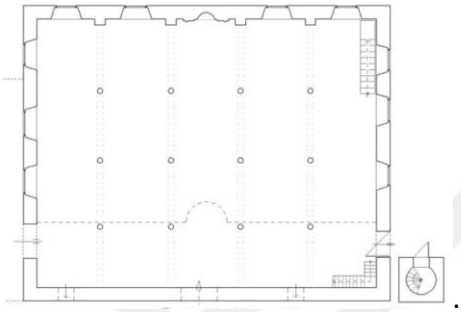	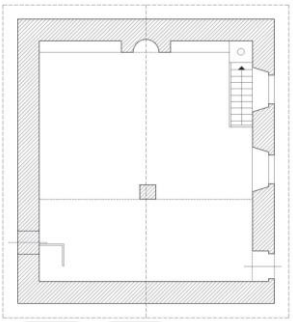
Yapının dış görünüşü		
Yapının iç görünüşü		

Tablo 3.1 Kilistra Köyü cami ve mescitleri[16] (devamı).

	Zümbüllü Mescidi	Ali Hoca Mescidi
Yapının vaziyet planında yeri	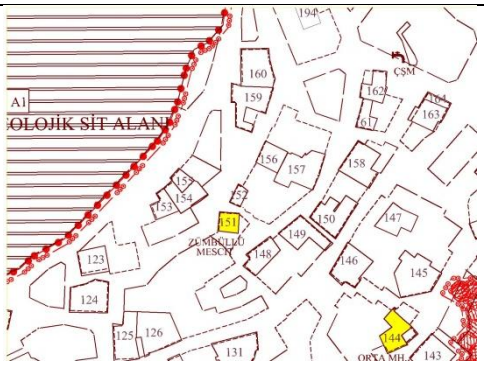	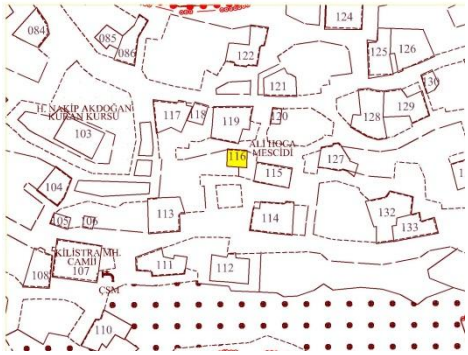
Yapının planı	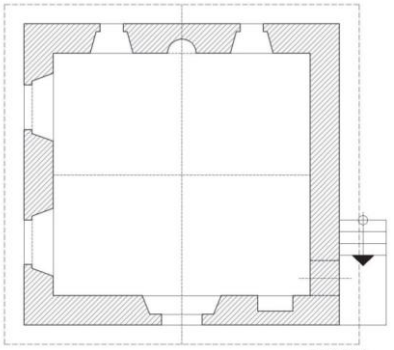	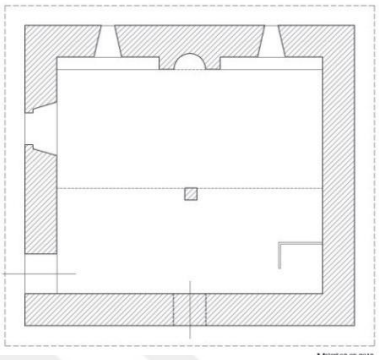
Yapının dış görünüşü		
Yapının iç görünüşü		

Tablo 3.1 Kilistra Köyü cami ve mescitleri[16] (devamı).

	Karaimam Mescidi	Orta Mahalle (Kavaklı) Mescidi
Yapının vaziyet planında yeri		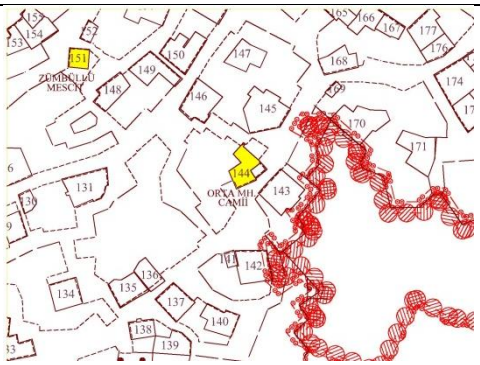
Yapının planı	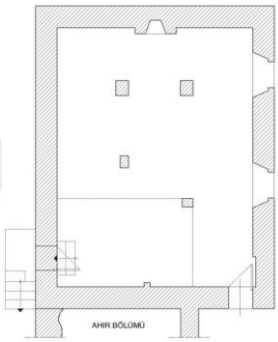	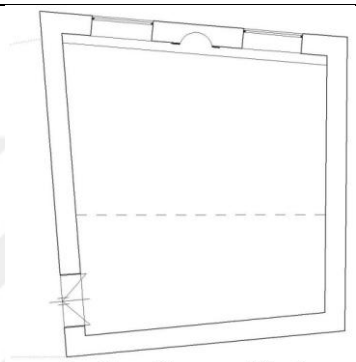
Yapının dış görünüşü		
Yapının iç görünüşü		

3.2.3 Köy Odaları

Halk mimarisind köy odaları Anadolu kırsalının sosyokültürel tarihinde önemli yer tutar. Köy odaları; misafirlerin ağırlandığı, geleneksel sohbet ve eğlencelerin yapıldığı bir nevi halk eğitim kurumlarıydı. Cumhuriyet yıllarında yeni atanan öğretmen ve imamların belli bir müddet köyün ortak malı sayılan bu odalarda konakladığıda bilinmektedir.

Son Osmanlı döneminde Anadolu'ya araştırma gezilerine çıkan batılı seyyahlarda köy odalarında konaklamaktaydılar; bu araştırmacılardan biri ise Gökyurt'u ziyeret eden Getrude Bell'dir. Bell, günlüğünde; 08 Mayıs 1907 günü Kilistra Köyü'nde kendisine' caminin yanında, pis kokan ahırlar üzerinde, tamamıyla iğrenç iki oda' gösterildiğinden bahseder [17]. Bu köy odalarında kalmayıp, köyün dış mahallerinde köylülerden birinin evinin iki odasını kiraladığı öğrenilmektedir [17]. Hemen hemen her mescidin bitişiğinde köy odası olduğundan Getrude Bell'e teklif edilen köy odalarının hangisi olduğunu söylemek oldukça zordur.

- **İsmigilin Odası**

Orta Mahalle Cami'nin 50 m doğusunda yer alan oda,yaklaşık 150 yıllık bir yapıdır. Kuzeyden Güneye doğru arazi eğimine oturtulduğundan oluşan bodrum katı ahır olarak kullanılmıştır. İçten içe 2.87 m x 5.98 m ölçülerinde olup dikdörtgen planlıdır. Toprak dam çatının orta kısmının çökmesiyle kat döşemesi hasar görmüştür.

Odanın güney cephesinde dikdörtgen bir penecere ve ahır katında se bir adet küçük havalandırma penceresi vardır. Doğu cephesinde odaya giriş sağlayan tek kanatlı kapı ve alt kottan ahıra girişi sağlayan bir diğer kapı mevcuttur. Batıya ve kuzeye bakan cepheleri sağırdır. İç mekan kullanılamayacak durumdadır. Batı duvarı ortasında yarım daire kemerli ocak nişi, kuzey ve güney duvarda dikdörtgen nişler vardır(Tablo 3. 2).

- **Nakıpların Odası**

Cuma Cami'nin kuzeybatısında, Nakıplar Evi'ne bitişiktir. Kuzeyden güneye eğimli bir arazi üzerinde konumlanmış, içten içe 3.42 m x 4.60 m ölçülerinde olup, düz toprak damlı bir yapıdır.

Odanın güney cephesinde dikdörtgen iki pencere; doğu cephesinde ahır kapısı ve özgün olmayan büyük pencere vardır. Kuzey cephesinden açılan oda girişine, Nakıplar Evi'nin çardak kısmından geçilen kısda bir koridorla ulaşılmaktadır(Tablo 3. 2).

- **Zümbüllü Odası**

Zümbüllü Mescidi'nin 10.00 m kadar kuzeyinde yer almaktadır. Güney cephesindeki taşa 1911 tarihi kazınmıştır. İçten içe 4.95m x 9.35 m ölçülerinde, kuzey dar keneri dışa doğru açı yapan dörtgen planlıdır). İçten iki ahşap direkle desteklenen toprak damın üzeri sonradan sundurma çatıyla örtülmüştür.

Odanın doğu cephesindeki iki pencereden kuzeye yakın olanı sonradan kapatılmıştır. Kuzey cephesi sağırdır ve güney cephede dikdörtgen bir pencere vardır. Odaya batı cephesinin kuzey köşesindeki tek kanatlı kapıdan girilmektedir.

Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır(Tablo 3. 2).

- **Yavaşların Odası**

Orta Mahalle Cami'nin 30 m kadar güneybatısındadır. İçten içe 3.45 m ve 4.90 m ölçülerinde dikdörtgen yapı ahır katıyla birlikte iki katlıdır.

Yapının güney cephesinde iki tane dikdörtgen çerçeveli pencere ve ahırın havalandırılması için açılmış küçük bir pencere vadır. Batı cephesi sağır olanın yapının doğu cephesi Yavaşlar Evi'ne bitişiktir. Kuzey cephesinde ise giriş kapısı ve yığma duvar döşemesine oturan sahanlık döşemesinin altından ahıra giriş kapısı bulunmaktadır. Düz dam çatının batı ve doğu duvarları kalkan duvar haline getirilerek saç levhalı kırma beşik çatı ile kaplanmıştır.

Günümüzde bakımsızlıktan depo olarak kullanılmaktadır. Odanın kuzey ve batı iç duvarlarında dikdörtgen birer niş bulunmaktadır(Tablo 3. 2).

- **Karaimam Mescidi Odası**

1907 yapım tarihli mescidin kuzey cephesine bitişik olarak sonradan yapılmıştır. İçten içe ölçüleri 4.90 m x 6.34 m olan yapının batı cepheden girşinin sağlandığı ahır katı vardır. Ayrıca batı cephesinde iki tane dikdörtgen pencere ve ahır ahır için havalandırma penceresi bulunmaktadır. Doğu cephesi sağırdır(Tablo 3. 2).

- **Kavaklı Mescidi Odası**

Kavaklı Mescidi'nin doğu cephesine bitişiktir. İçten içe 2.58 m x 5.14 m ölçülerinde ahırıyla birlikte iki katlıdır. Yapı batıda mescide ,kuzeyde ise mescide ait ara mekanla bitişik olup sağır cephelidir. Güney cephesinde iki büyük dikdörtgen pencere ve ahır havalandırılması için açılmış küçük bir pencere; doğu cephesinde ise ahır kapısı bulunmaktadır. Günümüzde mescidin deposu ve tabutluğu olarak kullanılmaktadır(Tablo 3. 2).

Tablo 3. 2 Kilistra Köyü köy odaları[18].

	İsmigilin Odası	Nakıpların Odası	Zümbüllü Odası
Yapının vaziyet planında yeri	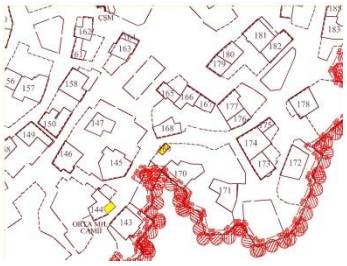	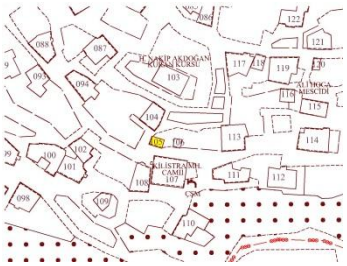	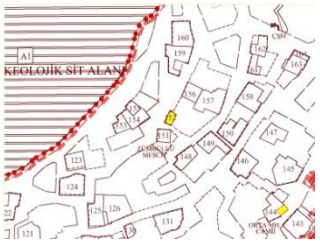
Yapının planı	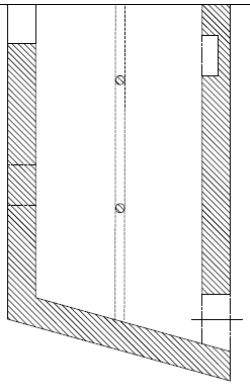	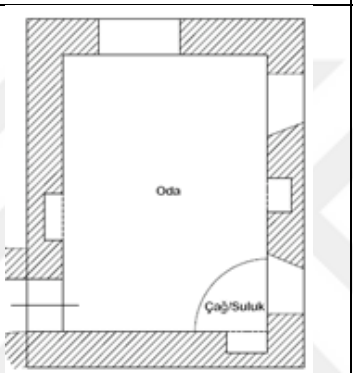	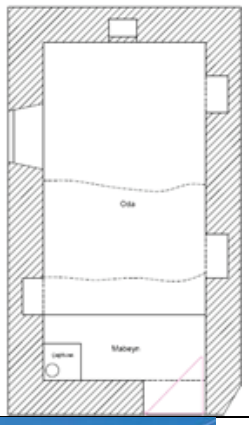
Yapının dış görünüşü			
Yapının iç görünüşü			

Tablo 3. 2 Kilistra Köyü köy odaları[18](devamı).

	Kavaklı Mescidi Odası	Karaimam Mescidi Odası	Yavaşların Odası
Yapının vaziyet planındaki	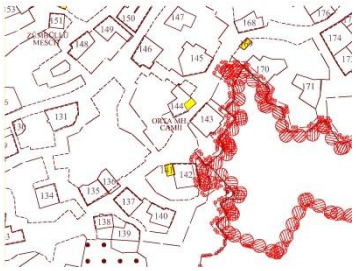	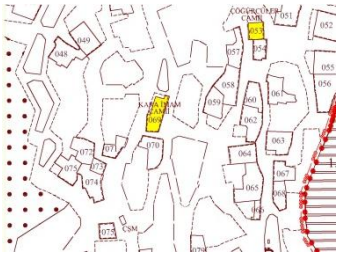	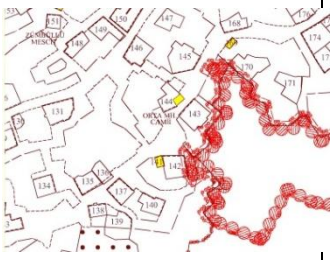
Yapının planı	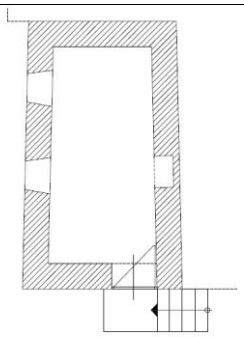	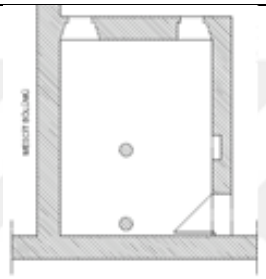	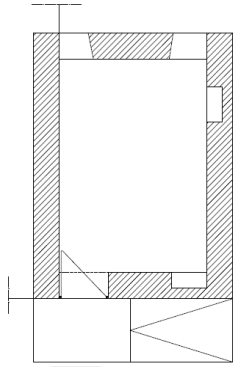
Yapının dış görünüşü			
Yapının iç görünüşü			

3.3 Kilistra Köy Geleneksel Konut Mimarisinin İncelenmesi

Kilistra Köy'ündeki yapıların topoğrafya ile ilişkisi ve plan özellikleri incelenerek konut mimarisi hakkında tespitler yapılmıştır.

3.3.1 Kilistra Köy'ü konut- topoğrafya ilişkisi

Kilistra Köy'ündeki yapıların araziye konumlanmaları incelendiğinde en önemli unsurların topoğrafya ve kaya oyma mekanların olduğu tespit edilmiştir. Bir höyük etrafına kurulmuş olan köy yamaç bir yerleşimdir. Höyüğün kuzey yamaçlarının eğimi güney yamaçlara kıyasla daha az olmasına rağmen yerleşim daha az yoğundur. Bunun da sebebi köyün kuzey yönünde hakim rüzgarın etkin olmasıdır. Köyün genelinde zeminin kaya oluşu yapıların alt katlarında kaya oyma mekanların oluşturulmasına sebebiyet vermiştir. Bazı yapılar ise kaya mağaraların üstüne konumlanmışlardır.

Şekil 3.28 133 Envanter nolu yapı, kaya mağaraların üstüne yerleşme.

Şekil 3.29 110 Envanter nolu yapı, kaya mağaraların üstüne yerleşme.

Kaya kütleleri ve mağaralar mimariyi biçimlendirerek, evlerin yapısal ve mekansal parçası olarak tasarıma dahil edilmişlerdir. Farklı düzlem ve boyutlarıyla iri kaya kütleleri evlerin temel yapısını oluşturur. Kaya oluşumları mimari dokunun bir parçası olarak, cepheyi de biçimlendiren bir unsurdur. Kaya kütlelerinin içinde oluştulumuş kaya mağaralarıda dış etkilerden yalıtılmış mekanlar oluşturmaktadırlar, ayrıca kaya kütlelerin üztüne oturan yapıların zemin dokusuda oldukça sağlamdır.

Şekil 3.30 119 Envanter nolu yapı, kaya mağaraların üstüne yerleşme.

Şekil 3.31 064 Envanter nolu yapı, doğal kaya kütleleri üstüne yerleşme.

Şekil 3.32 059 Envanter nolu yapı doğal kaya kütleleri üstüne yerleşme.

Köydeki yapıların geneli alta kat ahır ve depo üst kat ise yaşam alanı olmak üzere iki kattan oluşur. Ve bu katlara giriş ayrı ayrı dışardan sağlanmıştır. Topoğrafya yapıya giriş noktalarının planlanmasında direk etkili olmuştur (Şekil 3.33).

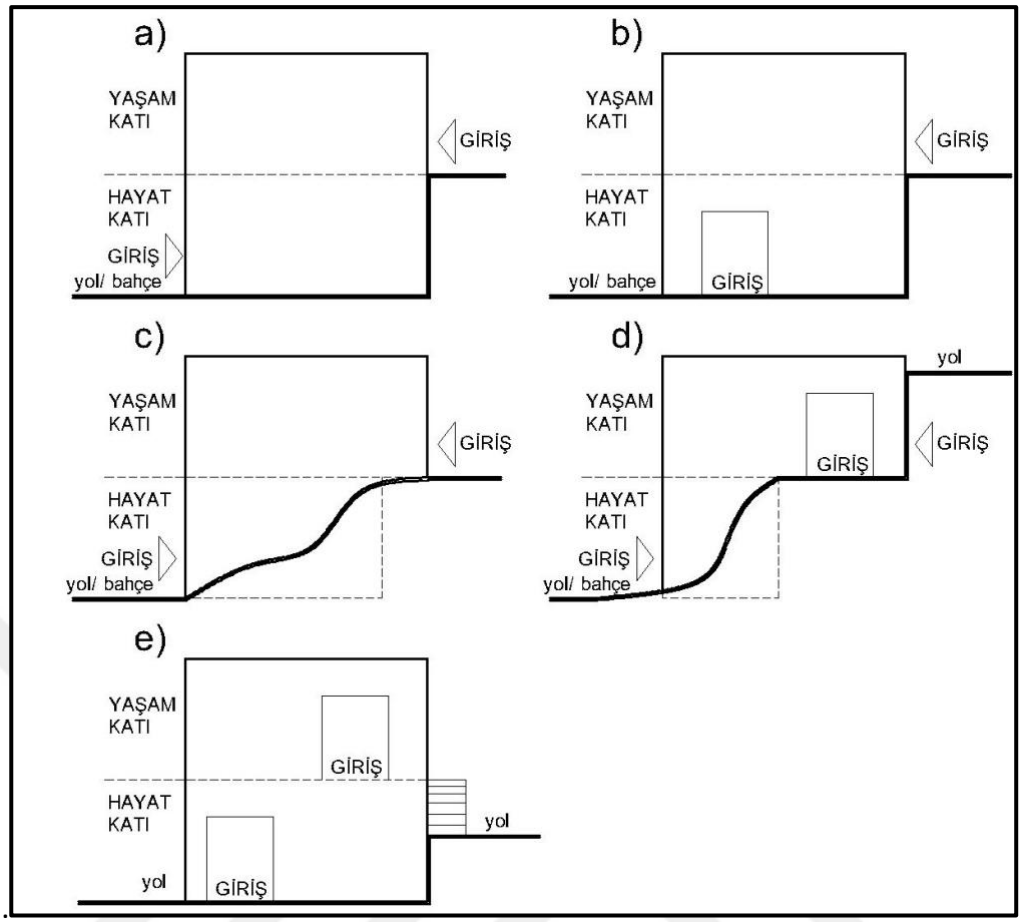

Şekil 3.33 Topoğrafyanın planlamaya etkisi.

Şekil 3.34 111 Envanter nolu yapı, konuta giriş üst yoldan; ahır katına giriş ise alt yoldan çıkma altından sağlanmıştır.

Arazinin düz yada daha eğimli olduğu yerlerdeki yapılara bakıldığında bahçe kullanımının daha fazla olduğu görüşmüştür. Bu yapılardada giriş kotun en yüksek olduğu noktada rampa ve merdiven yardımıyla üst kattan sağlanmıştır.

Yapıların daha az eğiminli arazilerde ayrık nizam yapılaştığı görülürken eğimin fazla olduğu arazilerde bitişik nizaman ikili yada üçlü grup halinde yapılaşma görülmüştür. Bitişik nizama yapı gruplarında yapıların mülkiyet sınırlarını ayırmak zordur. Bunun nedeni başka bir yapıya ait olan makenın damının komşu yapı teras yada avlu olarak kullanmaktadır.

Şekil 3.35 Teras avlu- ev ilişkisi, eğimli arazide yerleşme.

Yerleşimdeki sokak çizgisi yapıların kendisiyle birlikte, avlu ve bahçe duvarlarını da biçimlendirir. Alt ve üst patikaların birbirine bağlandığı sokaklarda avlu ya da bahçe duvarlarının eğrisel formda yapıldığı görülmektedir (Şekil 3.36). Ayrıca konutları birbirine bağlayan toprak yollar da topografyaya uyumlu olarak doğal çizgiler izler.

Şekil 3.36 031 Envanter nolu yapının kuzeybatıdan görünüşü.

3.3.2 Kilistra Köy' ü konut plan özelliklerinin incelenmesi

Kilistra evleri yaşama mekanları ve ahır olmak üzere iki ayrı katta planlanmıştır. Üst katlar yaşama mekanları alt katlara ise ahır, ambar ve samanlık olarak kullanılmaktadır. Kilistra evlerinin plan tipolojisi incelendiğinde orta sofalı plan tipine sahip olduğu görülmektedir. Evlerde, orta sofanın tasarımında düzgün tasarımlı bir plan kaygısı güdülmemiş, günlük gereksinimlerin karşılandığı mekânsal kurgu öne çıkmıştır.

Şekil 3.37 Plan tipleri.

Yaşam katının planlanmasında ana unsur yörede '*çardak*' olarak da adlandırılan sofa mekanıdır (Şekil 3. 38). Çardak boyutu çevresinde kullanılan odaların sayısıyla doğru orantılı olup, mekanın büyüklüğünü odaların sayısı ve konumlanışı belirler.

Çardak mekanının cephede ahşap çıkma yaparak devam etmesiyle '*tahtaboş*'adı verilen mekanı oluşur. Tahtaboş, yaz aylarında oturulan, üretilen ürünlerin kurutulduğu ve saklandığı alandır.

Şekil 3.38 188 Envanter nolu yapının çardak mekanından görünüşü.

Evlerin ortak özelliği olan sofadaki (çardaktaki) *'tahtaboş',* mekanı belirleyen ve tanımlayan bir unsur olarak sofa zemininden 2-3 basamak yüksekte konumlanmış, altı depo olarak kullanılan ve evin cephesinden yaklaşık bir metre dışarı taşırılmış ahşap bir çıkmadır (Şekil 4.30). Bu yapısıyla tahtaboş iç mekandan dışa taşarak doğayla ve sokakla ilişki kurulmasını sağlayan bir oturma mekanıdır. Çıkmaların kuruluşu ve tipleri taşıyıcı sistem elemanlarının konstrüktif kuruluşu ve detayları bölümünde anlatılmıştır.

Şekil 3.39 188 Envanter nolu yapının tahtaboş mekanı.

Şekil 3.40 143 Envanter nolu konutun tahtaboş mekanı, duvarlarda kurutulmuş mısır ve süs eşyaları.

Şekil 3.41 143 Envanter nolu konutun tahtaboşundan vadi manzarası.

Sofada, günlük su kullanımı ihtiyacını karşılamak için çeşme bulunmaktadır. Ayrıca yeri mekan tasarımlarına göre farklılık gösteren, sofa ile ahır katını birbirine bağlamak için döşemede delik açılmıştır, kullanılmadığı zamanlarda kapalı tutulmaktadır. Bu özellikleriylede *'çardak'* geleneksel Anadolu konut mimarlığındaki günlük yaşamın geçtiği mekanın işlevsel tanımıdır.

Sofaya açılan odalar işlevlerine göre donatılmış olup, genelde bütün evlerde bir oturma odası ve hanenin büyüklüğüne göre bir ya da birkaç yatak odası bulunmaktadır. Meknasal olarak birbirinden farklı olmakla birlikte, yaşamın geçtiği oturma odasında ocak ve giriş sekisiyle birlikte planlanan içinde gusülhane, yüklük ve nişlerin bulunduğu ahşap kapaklı dolap, bazı evlerde motifli ahşap tavan bulunmaktadır. Geleneksel konut mimarisinde sergen adı verilen duvar rafları da mekanın bir parçasıdır(Şekil 3. 42).

Şekil 3.42 188 Envanter nolu yapının oda görünüşü.

Şekil 3.43 188 Envanter nolu yapının oda içindeki gömme duvar dolabı.

Şekil 3.44 188 Envanter nolu yapının oda girişdeki gömme duvar dolabı.

Şekil 3.45 143 Envanter nolu konutun büyük odası.

Şekil 3.46 143 Envanter nolu konutun büyük odasındaki yüklük ahşap kapakları.

Şekil 3.47 143 Envanter nolu konutun büyük odasının giriş kısmı.

Şekil 3.48 143 Envanter nolu konutun dolap içindeki gusülhanesi.

Şekil 3.49 143 Envanter nolu konutun yüklükleri ve gusülhanesi.

Odalarda ocak ısınmak için kullanılan bir mimari eleman olarak dışa bakan kalın duvarın içinde yapılmıştır, ancak cepheden dışarı çıkıntı yapmaz. Ocak genellikle iki pencere arasında yer alır. Yakın dönemde evlerde yapılan değişikliklerle ocaklar kapatılmış, oturma odasında ortaya yerleştirilen bir soba ile oda ısıtılmış, baca yeri olarak da ocak bacası kullanılmıştır. Odalarda oturma düzeni pencere önlerinde, üzerine minder serilen alçak sekilerle oluşturulmuştur.

Yöre halkı ahır katına *'hayat'* olarak adlandırmaktadır. Ahır katının tabanı toprak yada kayadır. Ahır tavana yakın küçük pencerelerle aydınlanan ve havalanan bir mekandır. Alt kat kendi içinde mekanın boyutlarına göre hayvanların barındığı ahıra, samanlığa ve odunların, alet-edevatın toplandığı bölüme ayrılmıştır(Şekil 3. 50, Şekil 3. 51).

Şekil 3.50 188 Envanter nolu yapının ahır kapısından içeri görünümü.

Şekil 3.51 188 Envanter nolu yapının ahır mekanı.

Şekil 3.52 Evin hayvanlarının barındığı ahır bölümü.

Şekil 3.53 Evin hayvanlarının barındığı ahır bölümü.

Ahır, genelde hayvanların kullanımına uygun olarak iki kanatlı ahşap bir kapıyla sokağa açılır (Şekil 3. 54). Alt kat bazı konutlarda daha geniş planmış olup yaşama katında ahırın damını mevsimsel ürünlerin serildiği işlik terası olarak da kullanılmaktadır(Şekil 3. 55).

Şekil 3.54 025 Envanter nolu yapının çift kanatlı ahır kapısı.

Şekil 3.55 011 Envanter nolu yapının üst kata göre daha büyük olan ahır katının damının görünüşü.

Mutfak içinde ocak, dolaplar, raflar ve nişler bulunmaktadır. Bazı evlerde mutfakla ilişkili bir erzak deposu da yer alır(Şekil 3. 56).

Şekil 3. 56 188 Envanter nolu yapının mutfağı.

Şekil 3.57 143 Envanter nolu yapının mutfağı.

Evin helası özgün planlamada avlu içinde küçük bir kulübe olarak yapılmıştır (Şekil 3.58, şekil 3.59). Günümüzde yerleşmedeki evlerde kullanılan helanın yeri kullanıma göre değişkendir. Bazı örneklerde genişletilen ahırın üstünde hela yapılmış, bazılarında ise bağımsız bir birim olarak çardakta ya da giriş yanında planlanmıştır.

Şekil 3.58 005 Envanter nolu yapının tuvalet hacmi.

Şekil 3.59 181 Envanter nolu yapının tuvalet hacmi.

BÖLÜM 4

KONYA KİLİSTRA(GÖKYURT) KÖYÜ TAŞIYICI SİSTEM TİPOLOJİSİ

Kilistra Köyü'nde yatay hatıllarla desteklenmiş taş yığma taşıyıcı sistemi tespit edilmiştir.

Kilistra geleneksel sivil mimari dokusu bir- iki katlı bitişik ve ayrık nizamda taştan inşa edilmiş kagir yapılardan oluşmaktadır. Yapılar topoğrafyaya uyumlu bir şekilde, geleneksel yöntemlerin ve yerel malzemelerin kullanılmasıyla yapılmıştır. Konutlarda kullanılan taşıyıcı malzeme taş ve ahşaptır. Taş, evlerin ana yapım öğesi olarak beden duvarlarında kullanılmış; ahşap ise çıkma yapımında, duvarlardaki hatıllarda, iç mekanlar da kat döşemelerinde ve ahşap dikmeler kullanılmıştır.

Kilistra Köy'ünde zemin taş ve mağara olduğundan derin bir temel ihtiyaçı olmamıştır. Zemin 70 -100 cm kazılarak kimi zaman kaya üstüne direkt taş duvar örülerek taşıyıcı duvarlar oluşturulmaya başlanmıştır. Konutun üstüne oturduğu arsanın topoğrafyasına uyumlu olarak alt kat konturu belirlenmiştir. Konutların alt katları çoğu zaman üst kat sınırları ile aynı olmayıp kısmı kullanımıştır. Bazı konutların alt katlarında taşıyıcı taş duvar yapılmayıp, kayalar oyularak alt kat taşıyıcı mekan duvaraları olarak kullanılmıştır. Ayrıca alt ve ust kat plan kontrunun aynı olduğu konutlarda tespit edilmiştir.

Alt kat zemin döşemesinde kaya üzerine toprak kaplama yada taş kaplama görülmüştür. Alt ve üst kat arasındaki döşeme ise yaklaşık 15-20 cm ahşap kirişlerle taşıtılmaktadır. Ahşap kirişlerin uzunluğuna ve kesitlerine bağlı olarak taşıma

kapasiteleriyle ortalama 300- 450 cm kadar açıklık geçilmiştir. Bu ölçü de konutlardaki ortalama mekan ölçüsünü vermektedir.

Yapıların alt ve üst katlarında ki tahtaboş mekanını oluşturan duvarlar hariç bütün duvarlar taş duvar olup taşıyıcılık özelliği vardır. Yapıların büyük kısmında üst katlardaki taş duvarların alt kata devamlılığı sağlanmışken belli bir aks takip edilebilirken, bazı yapılarda da alt katı ahır olarak kullanılmasında kaynaklı daha büyük mekanlara ihtiyaç duyulduğundan üst kattaki taş duvar, alt kattaki döşeme kirişlerinin altına üstteki duvarla aynı yönde çapı 35- 45 cm bulan iki yada üç tane ahşap ana kirişler yanyana konularak, bu ana kirişlerde yastıklarla desteklenip 40- 50 cm capındaki büyük ahşap dikmelerle taşıtılmıştır.

Yapılardaki taş duvarlar, ahşap dikmeler ve ana kirişler plan tipolojisiyle örtüşen bir sistem oluşturmaktadır. Planlar üstünde net bir şekilde belirlenebilmektedir.

Yapıların yaşam katlarında genelinde orta sofalı plan tipi tespit edilmiştir. Sofa(çardak) mekanı bazı konutlarda daha geniş planlanmış ve üstündeki damın taşıtılabilmesi için ahşap kiriş boyu bitim yerine ahşap dikme üzerine ana kiriş konularak aynı yönde şaşırtılarak kirişlemeye devam edilmiştir. Bazı yapılarda da kiriş uzunluğu daha geniş mekan oluşturulmasına imkan vermediğinden çardak mekanındaki gibi ahşap dikme üzerine ana kiriş konularak daha geniş odalarda yapılmıştır.

Kilistra Köyü'ndeki özgün yapıların yapım tekniklerinin tespit edilmesi için şekil4. 2, 4. 5, 4. 7, 4. 13, 4. 16, 4. 18, 4. 22' daki konutlar incelenerek, plan ve kesit çizimleriyle taşıyıcı sistemleri anlatılmıştır.

052 envanter nolu yapı, Köy'ün batısında Başpınar Mahallesi'nde höyüğün üst kotuna yakın bir konumda yapılmış konuttur. Ayrık nizam olarak yapılmış konut iç sofalı plan tipolojisine uygundur. Çardak mekanında büyüklüğünden dolayı planda görüldüğü gibi iki tane ahşap dikme kullanılmıştır. Alt kat üst kat ile aynı duvar izine sahip değildir. Zeminin eğiminden kaynaklı yapı kayaya yaslanmış gibidir. Alt kat kısmı olarak yapılmıştır ve hayat(ahır) kaya oyularak inşa edilmiştir. Alt katın girişinin karşına gelen duvar yapılmayıp kaya yüzey duvar olarak kullanılmıştır. Ayrıca üst kattaki taş duvarların taşıtışabilmesi için baba ahşap dikmeler ve çapı 40 cm buluna ahşap ana kirişler kullanılmıştır.

Şekil 4.1 Envanter nolu konutun ahır katındaki üstündeki taş duvarı taşıyan ahşap dikmeler.

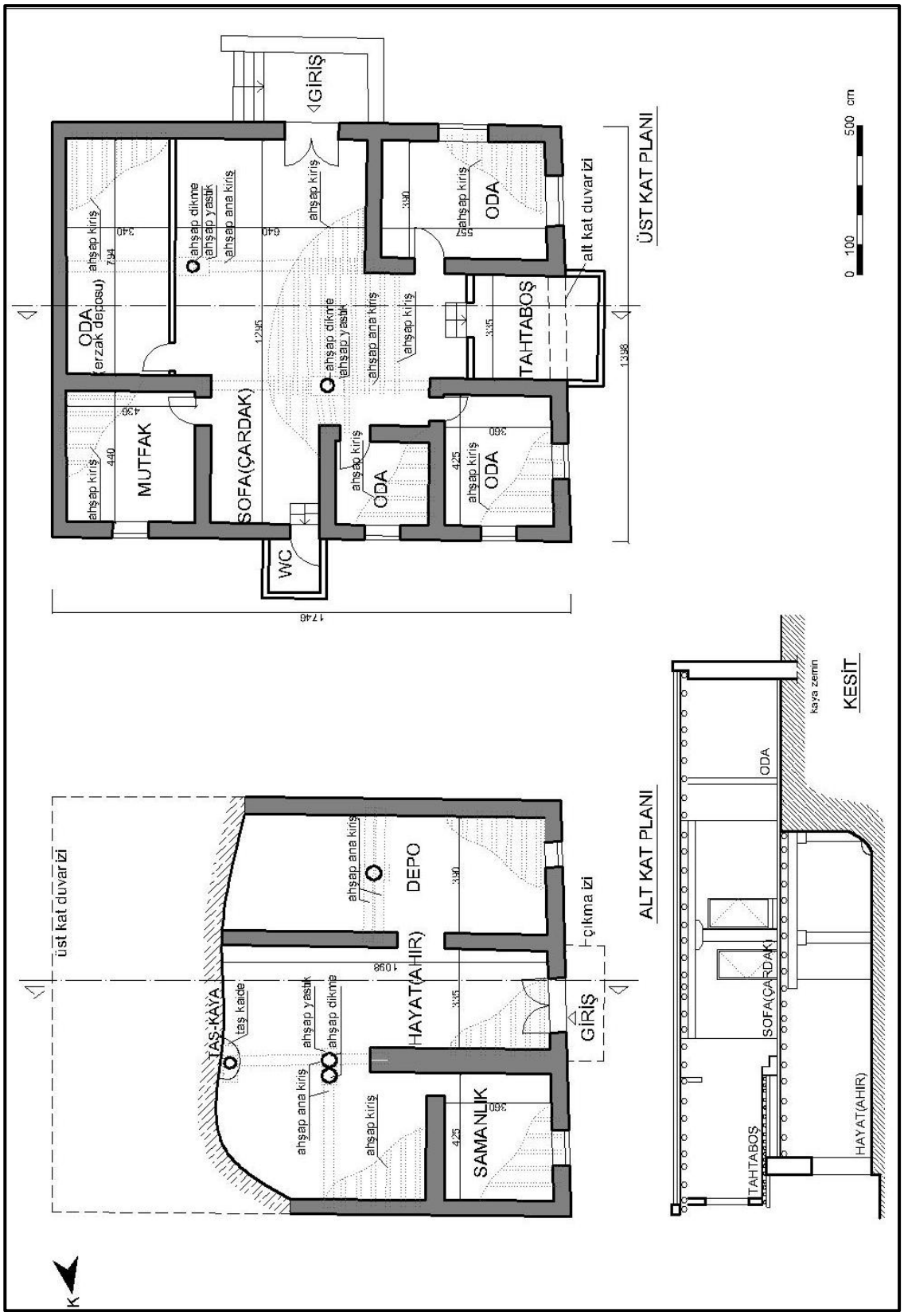

Şekil 4.2 52 Envanter nolu konut.

188 envanter no'lu yapı, Köy'ün doğusunda Allı Mahallesi'nde Kilistra İlkokulu'nun karşında konuttur. Bitişik nizam olarak yapılmış konut iç sofalı plan tipolojisine uygundur. Konutun yaşa katı girişi değiştirilerek sofası büyütülmüş ve büyütülen alana tuvalet yerleştirilmiştir. Konutun tüm odaları tek yönde ahşap kiriş elemanlarla geçilebilecek ölçüde olup ahşap dikme kullanılmamıştır. Alt kat üst kat ile aynı duvar izine sahip değildir. Alt katta mutfağın altına gelen mekan, mutfağa oranla daha küçük ve kaya oyularak yapılmıştır. Yine alt katta kaya düzey duvar olarak kullanılmıştır.

Şekil 4.3 188 Envanter nolu konutun kuzeyden görünüşü.

Şekil 4.4 188 Envanter nolu konutun çardak mekanı.

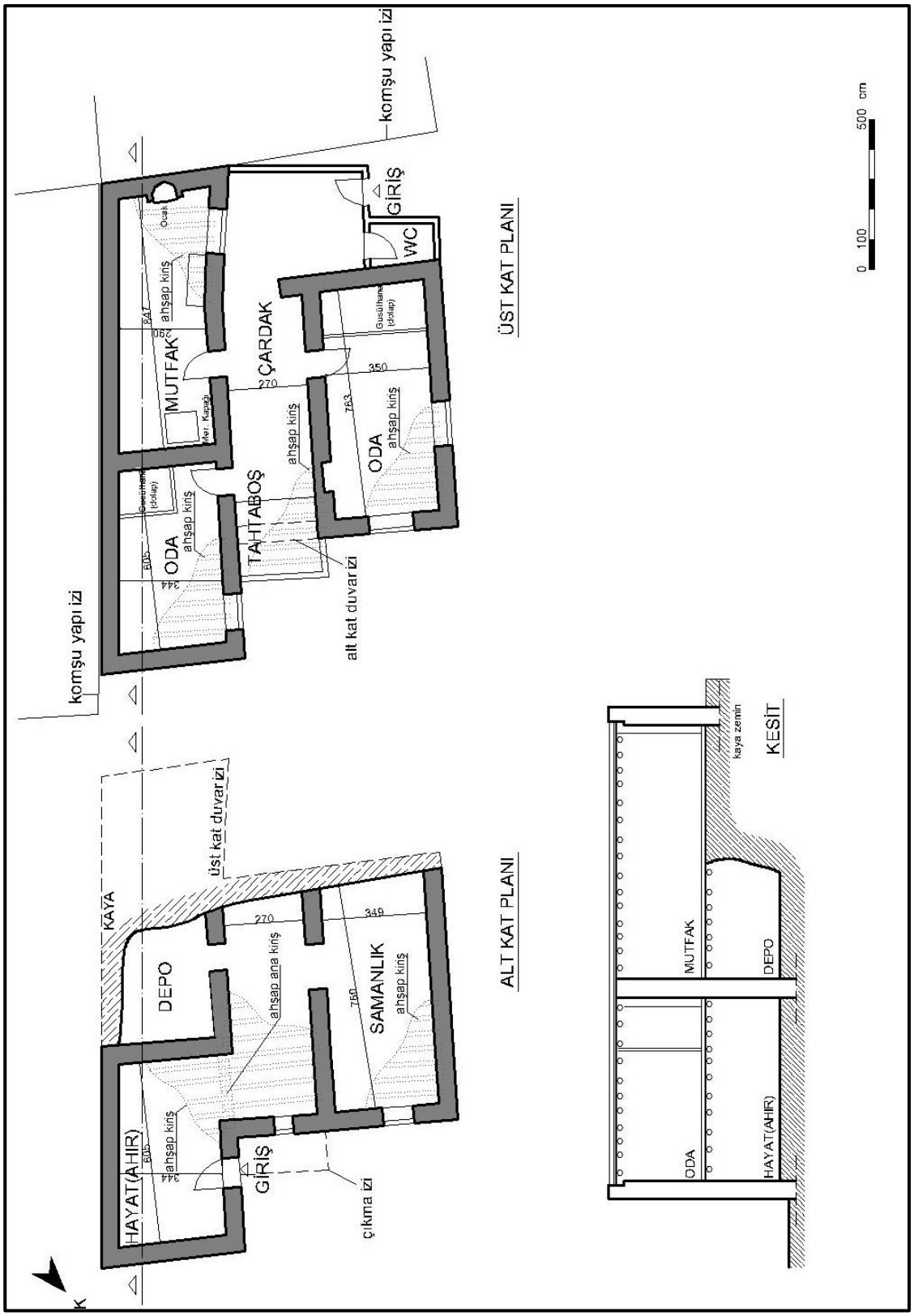

Şekil 4.5 188 Envanter nolu konut.

135 envanter no'lu yapı, Köy'ün güney doğusunda Aşağı Mahallesi'nde konumlanmıştır. Ayrık nizam olarak yapılmış konutta sofa planın içine dağılmış ve artı(+) formunu almıştır. Odaların kısa kenarları 280- 425 cm arasında değişmekte olup ahşap kirişlerle geçilebilmiştir. Çardak mekanındaki 770 cm'i bulan açıklıklar ahşap kirişlere ters yönde 35 cm çapında ana kiriş atılarak geçilmiştir. Alt kata giriş tahtaboşun altından sağlanmıştır ve ahır katı yaşam katına göre küçüttür. Konutun doğu ve batı cephelerindeki odaların zeminleri kayaya oturmakta, alt katı bulunmamaktadır. Kısmı ahır katının yine doğu ve batı duvarları kaya oyularak yapılmıştır. Alt katın üstünde olan döşemenin ahşap kirişleri kaya üzerine yaklaşık 80 cm yüksekliğinde yapılan taş duvarların üstüne oturtulmuştur.

Şekil 4.6 135 Envanter nolu konutun samanlıkta bulunan kaya duvar [1].

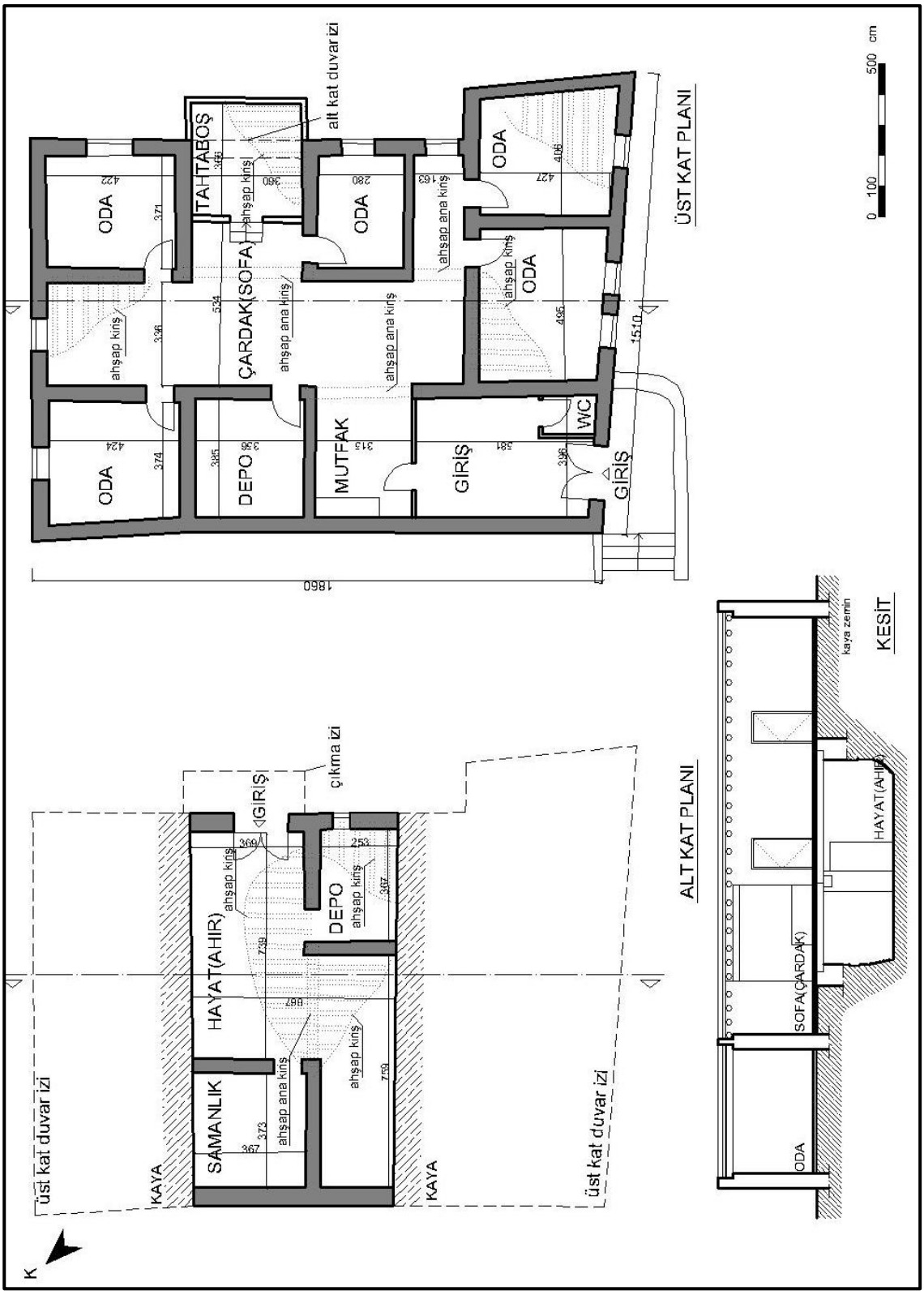

Şekil 4.7 135 Envanter nolu konut.

143 envanter no'lu yapı, Köy'ün güney doğusunda Aşağı Mahallesi'nde Orta Mahalle Cami'sinin karşısında ki tescilli yapıdır. Ayrık nizam olarak yapılmış konut orta sofalı plan tipolojisine uygundur. Az sayıda konuttu görülen yaşam katında çardak haricindeki bir mekanda yine mekanın büyüklüğünden kaynaklı ahşap dikme kullanılmıştır (Şekil 4. 8). Yaşam katındaki dikmeler ahır katında da ahşap dikmelerin üzerine oturtulmuştur bu yapım tekniği Köy'deki pek çok yapıda da rastlanılmaktadır. Tahtaboşun köşesindeki dikmenin ise alt katta taş duvarın üzrine oturtulmuştur.

Şekil 4.8 143 Envanter nolu konutun mutfağındaki ahşap dikme.

Bir diğer tespit edilmiş farklılık ise mutfağın üstündeki odanın kapısının bulunduğu taş duvarın alt katta şekil 4. 11' da okunduğu gibi ahşap dikme ve ana kirişlerle taşıtılmıştır. Yaşam katındaki bu ahır taş duvarın alt katta ahşapla taşıtılma gereksinimi malzeme eskikliği olmadığı düşünülmekte, ahır katını taş duvarlarla bölerek mekan bütünlüğünün bozulmaması istendiği düşünülmektedir.

Ahır katının zemininde yaklaşık 70 cm lık bir kademe yapılmıştır. Yapılan bu kademe dış cephede açılan iki farklı kapınında eşik kotlarındanda anlaşılmaktadır (Şekil***). Yapılan bu kademe zemindeki kayayı daha fazla oyamamaktan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şekil 4.9 Yapının çardak mekanındaki dikme.

Şekil 4.10 Evin giriş kapısının içten görünümü.

Şekil 4.11 Ahır katındaki üstündeki taş duvarı taşıyan ahşap dikmeler.

Şekil 4.12 Kuzeybatı cephesi ve ahır katı kapıları.

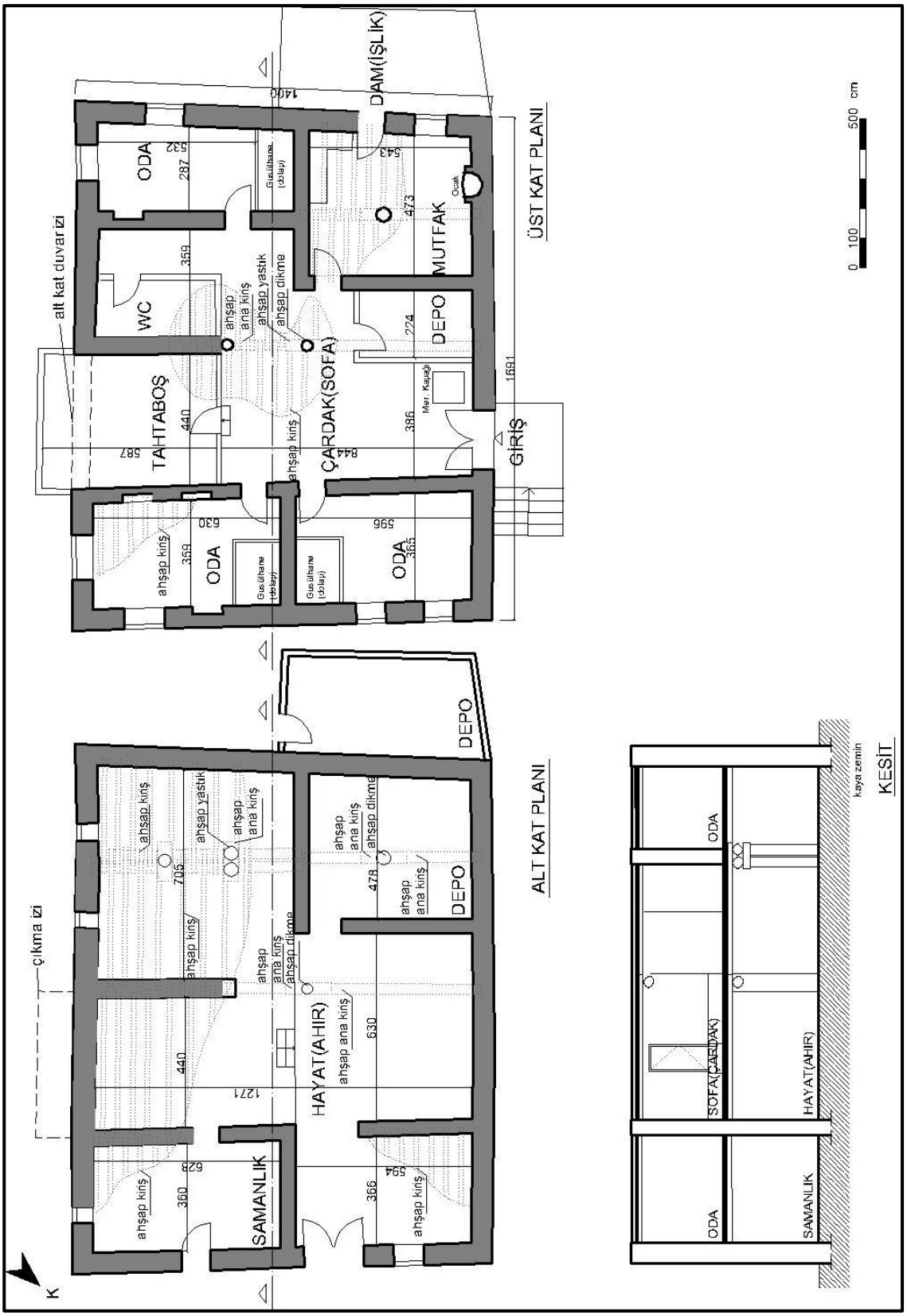

Şekil 4.13 143 Envanter nolu konut.

76 envanter no'lu yapı, Köy'ün güneyinde Orta Mahallesi'nde vadiye yakın bir konumda yapılmıştır. Konutun avlu tarafından bitişik nizam yapılmış olduğu anlaşılmaktadır fakat günümüzde bitişiğindeki yapı yıkılmıştır. Konutun giriş cephesinde ki iki ayrı çift kanatlı kapının varlığı yaşama alanı ve ahırın aynı katta yer aldığı algısını oluşturmaktadır. Bu konuta özgü yapının yaşam katına iki girişi mevcuttur, girişlerden bir tanesi sofaya; diğeri ise avludan doğru yaşam alanine açılmaktadır. Avlunun alt katı ise ahıra ait depo alanı olarak kullanılmaktadır. Konutun plan şeması geleneksel Kilistra Köy konutlarının aynıdır. Konutun alt katı topoğrafyadan kaynaklı yaşam katına göre kısmı yapımıştır.

Şekil 4.14 076 Envanter nolu konutun avlunun altındaki mekan [19].

Şekil 4.15 076 Envanter nolu konutun merdiveni [19].

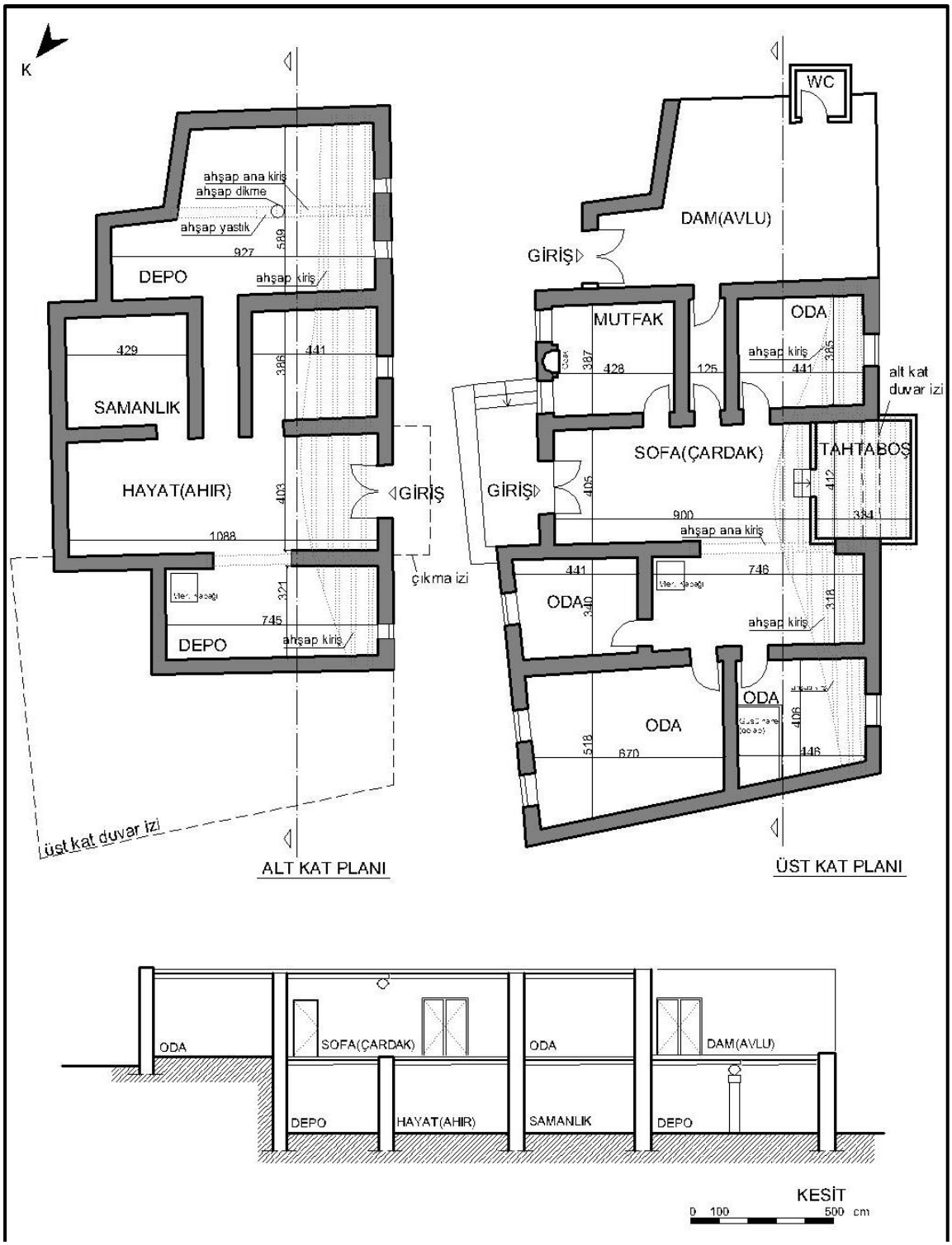

Şekil 4.16 076 Envanter nolu konut.

102 envanter no'lu yapı, Köy'ün güneyinde Aşağı Mahallesi'nde vadiye yakın bir konumda yapılmıştır. Kilistra Köy'ünün sahip olduğu eğimli topoğrafya sebebiyle bazı yapılardaki mülkiyet sınırları iç içe geçmiş durumdadır. Şöyleki 102 envanter no'lu konutun avlusu 101 envanter no'lu yapının damıdır(şekil 4. 18). Tek katlı yapı olan konutun yaşama alanine ve ahıra giriş avlu(dam)dan sağlanmıştır. Çardak(sofa), konutun tüm dış cephelerine kadar ulaşmış, artı(+) formundadır. Konutun dört köşesinde taşıyıcı duvarlarla çercevelenmiş dört oda bulunmaktadır.

Şekil 4.17 102 Envanter nolu konutun avlu kapısı.

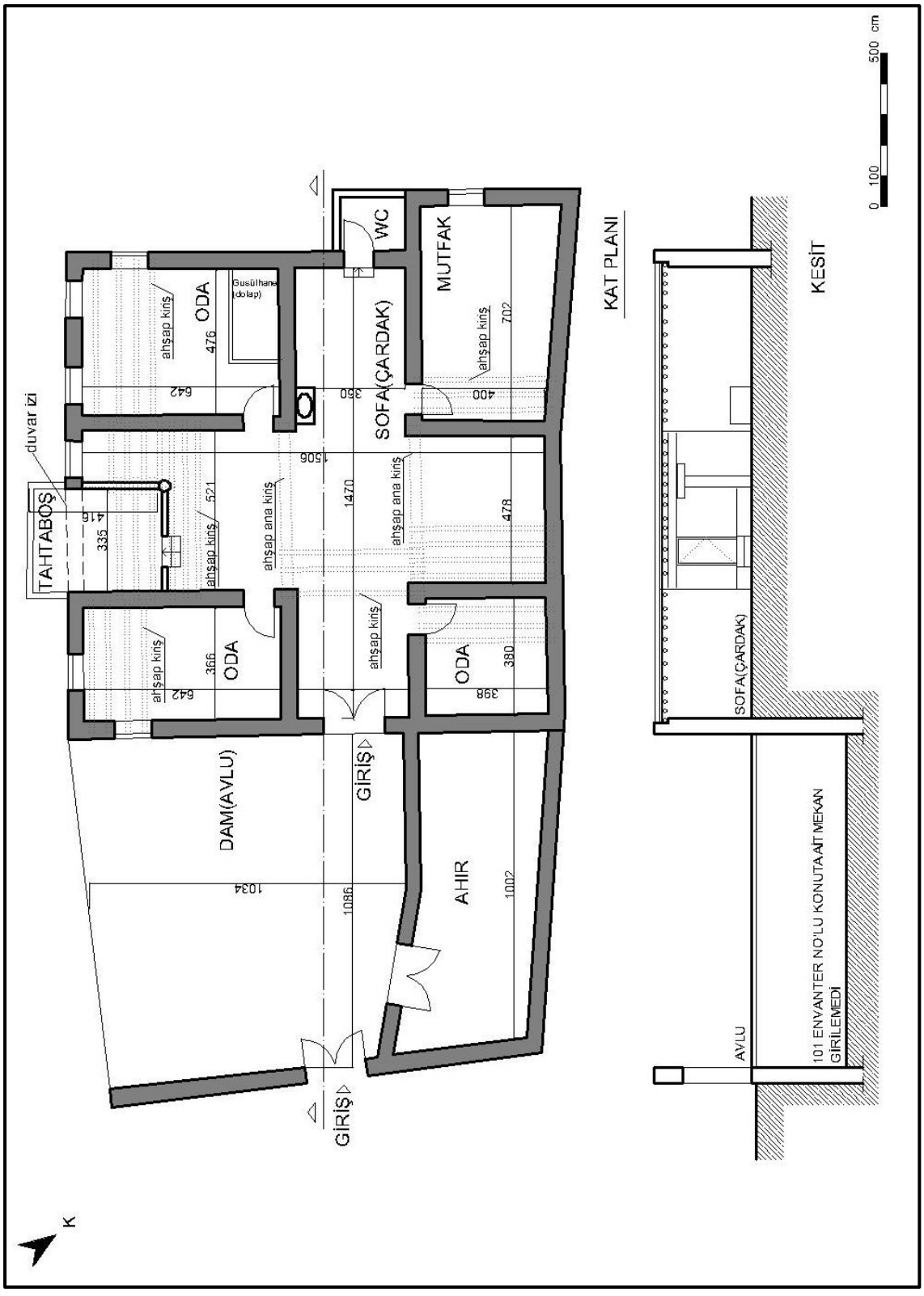

Şekil 4.18 102 Envanter nolu konut.

031 envanter no'lu yapı, Köy'ün batısında Başpınar Mahallesi'nde, meydandan Orta Mahalleye giden yol üstünde üzerinde bulunur. Bitişik nizam yapılmış konut, tescilli bir yapıdır. Yapı eğimli bir araziye oturduğundan güneyden ve doğudan bakıldığında tek olarak algılansada, diğer cephelerden bakıldığında ahır katı algılanmaktadır. Kilistra evlerinde nadir görülen avludan yapının yaşam katına birkaç basamak çıkılarak giriş yapılır(şekil 4. 19). Çardak(sofa) plan içinde dağılmış bir düzendedir. Konutu, diğer yapılardan ayıran en önemli özelliği ise tahtaboş mekanından yapılan geleneksel ahşap çıkmanın dikdörtgen formda değilde üçgen formda yapılmış olmasıdır. Bu özel duruma çıkmalar bölümünde değinilmiştir. Ayrıca yapının baş odasında taş malzeme ile üçgen çıkma yapılarak oda dikdörtgen bir forma getirilmiştir (Şekil 4. 20). Konutun ahır katına tahtaboş mekanının altından çift kanatlı kapıyla girilir. Kaya üzerine oturan yapının zemininde ve depolama mekanlarının duvarlarında kaya görülür.

Şekil 4.19 031 Envanter nolu konutun giriş cephesi [1].

Şekil 4.20 031 Envanter nolu konutun batıdan görünüşü.

Şekil 4.21 031 Envanter nolu konutun güney cephesi ve çıkmaları.

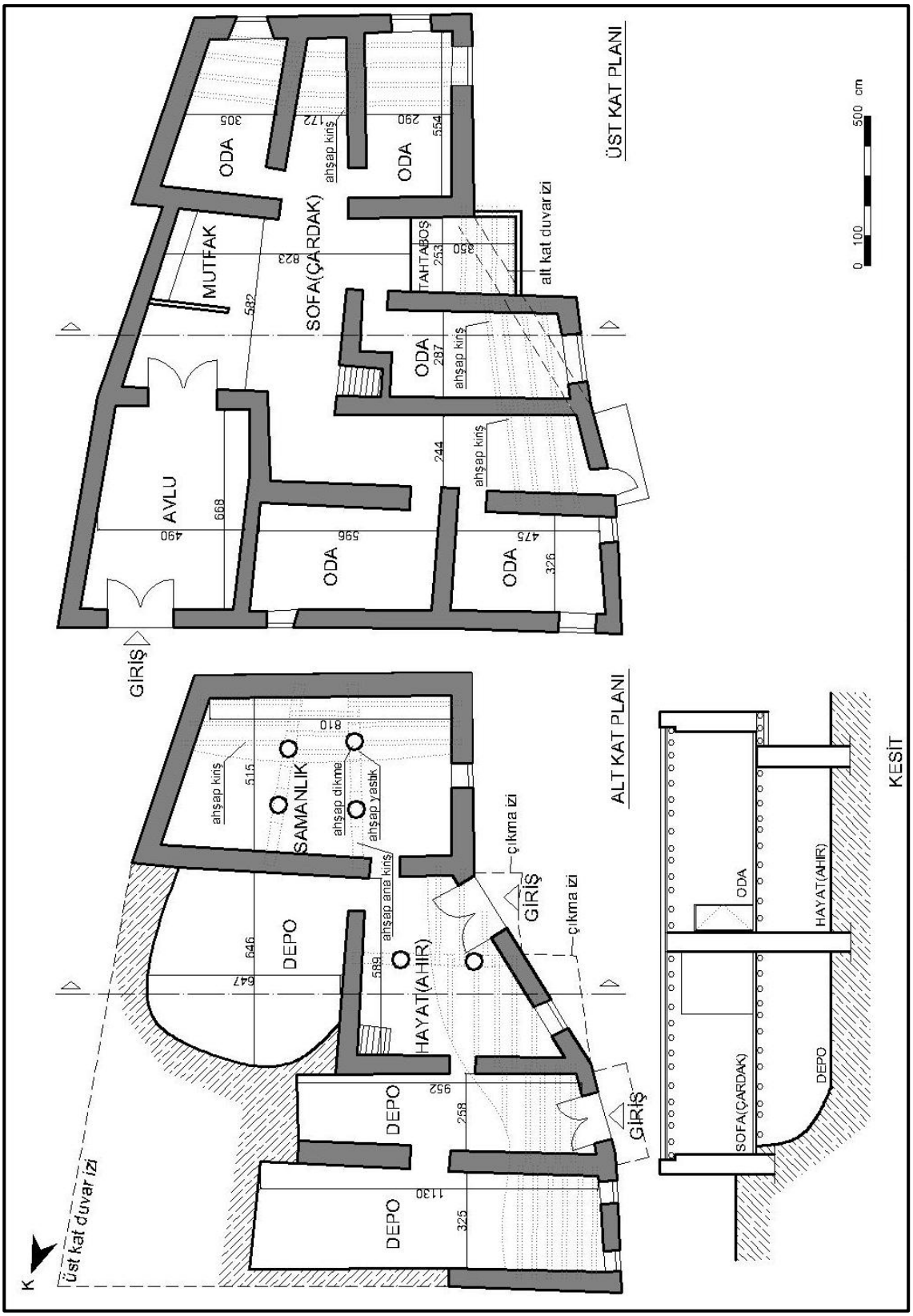

Şekil 4.22 031 Envanter nolu konut.

4.1 Taşıyıcı sitem- Cephe kuruluşu ilişkisi

Kilistra Köy'ü yapıları içve dışta kabaca düzeltilmiş moloz taştan yapılmıştır. Yapıların köşelerinde , pencere ve kapı çercevesi etrafında moloz taşlara oranda daha büyük kesme taş kullanılmıştır. Duvar yüzeylerindede içte ve dişta yaklaşık 150 cm aralıklarla hatıl kullanılmıştır. Yine kapı ve pencere bosluklarında da lento işlevinde ahşap hatıllar kullanılmıştır.

Konutların ahır katındaki pencereleri 50- 80 cm arasında değişmekte olup kare yada dikdörtgen formundadır ve belli bir tipoloji oluşturmamaktadır. Ahır pencerelerinin üstünde ve altında kullanılan hatıllar cephe boyunda coğu zaman devam etmemektedir.

Yaşam katı pencereleri ise belli bir düzen içinde yapılmıştır. Cephe özgünlüğü korunmuş yapılarda çıkma pencereleri hariç diğer bütün pencereler aynı tip ve ölçüde olduğu tespit edilmiştir. Çıkma pencereleri ise genel itibariyle bütün yapılarda düşey sürme pencere olup ölçüleride birbirinin aynısıdır.

Yapıların planları incelendiğinde odanın dış duvar cephesinin ortasından soba yada ocak aksı geçmektedir. Bu aksın sağında ve solunda iki pencere bulunur. Iki pencere eni ölçüsünün toplamı pencereler arasındaki mesafeyi vermektedir. Pencerelerin diğer yönlerindeki boşluklar ise yine bir pencere ölçüsü genişliğindedir. Köşe odalarda yan cephe penceresi ile köşe çizgisi arasındaki ölçü yaklaşık 1,5 x pencere boşluğundadır. Cephede pencerelerle oluşturulan bu doluluk boşluk yapılarda tekraralanan ortak cephe özelliğidir(Şekil 4. 23, Şekil 4. 24, Şekil 4. 25, Şekil 4.26).

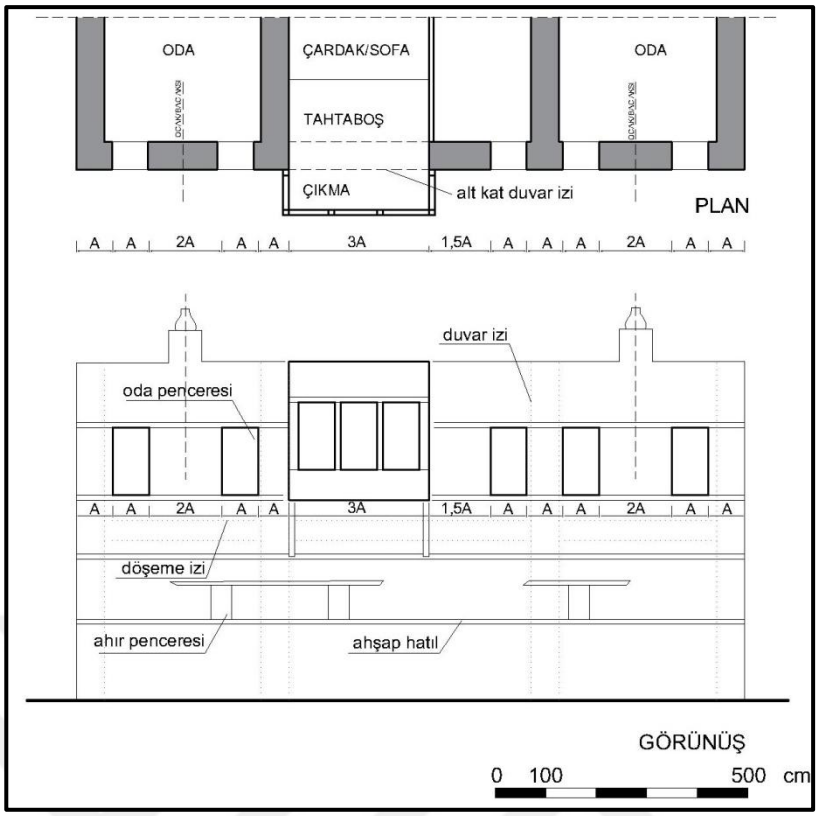

Şekil 4.23 098 Enventer nolu yapının pencere düzeninde mekan planlamasının etkisi.

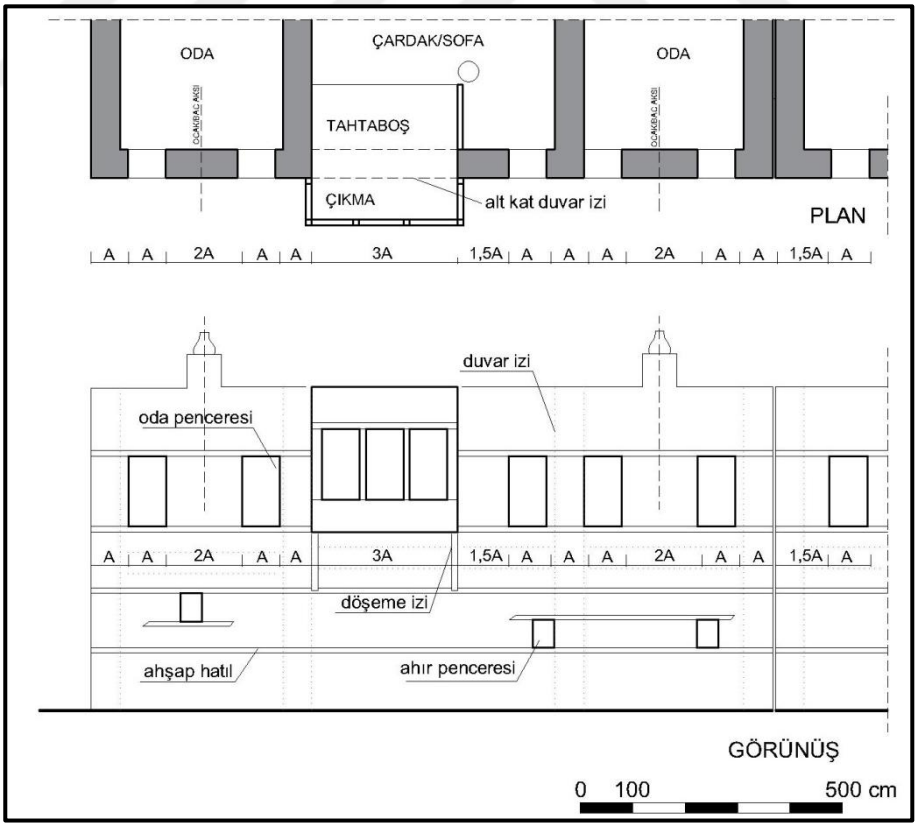

Şekil 4.24 011 Enventer nolu yapının cephe kuruluşunda pencereler.

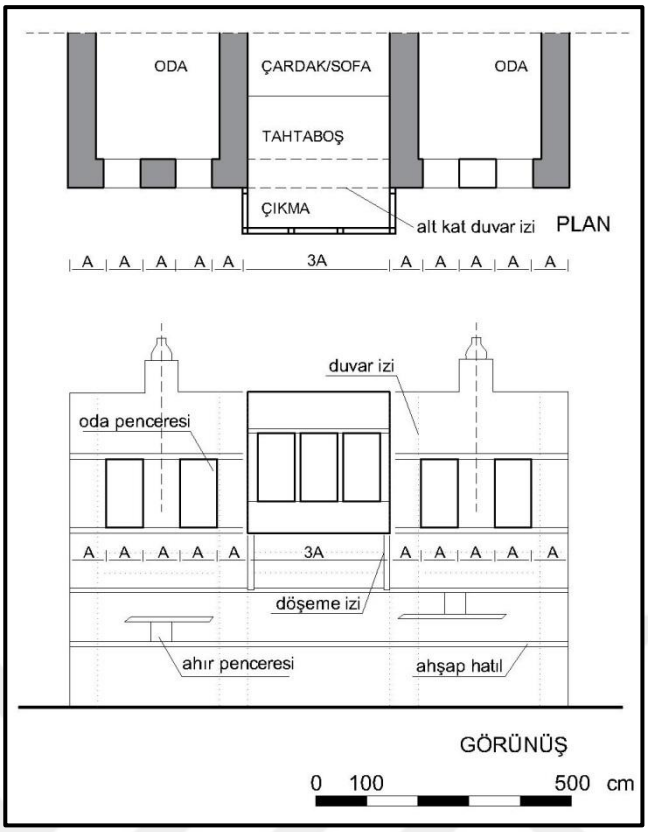

Şekil 4.25 134 Enventer nolu yapının cephe kuruluşunda pencereler.

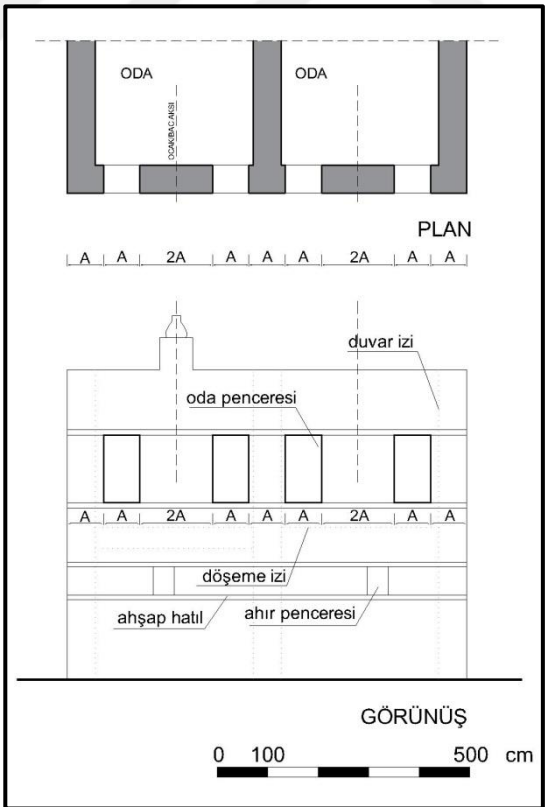

Şekil 4.26 087 Enventer nolu yapının cephe kuruluşunda pencereler.

4.2 Taşıyıcı sisem elemanlarının konstrüktif kuruluş ve detayları

Yapı temelinden başlayarak sırayla, duvarlar, döşemeler-çatı, çıkmalar bu bağlamda ele alınacaktır.

4.2.1 Temel kuruluşu ve detayları

Kilistra evleri, eski kaya oyma yerleşimin üzerine kurulmuştur. Mağara üzerine yapılan evlerin temel duvarları mağara çeperleri kullanılmıştır. Mağaralar üzerinde yapılmayan evlerin temel yapısında ise yine kayalık zemin aktif rol oynamıştır.

Temel derinliği hakkında kesin bir tespit yapılamaması birlikte yüzeysel olmaları muhtemeldir [20]. Yapıların zemin katları hayat olarak kullanıldığından subasman yapılmamış, araziden giriş kotuyla hemen hemen aynı seviyede tutulmuştur. Mağara ve kaya zemine oturan evlerin alt döşemesi kaya yüzey kabul edilmiş ve tekrardan döşeme yapılmamıştır [1].Kilistra Köy'ünde yapıların büyük çoğunluğu eğimli arazide yer alırken (şekil 4. 27-b) arazinin daha az eğimli olduğu kısımlarda da inşa edilmiştir (şekil 4. 27-a).

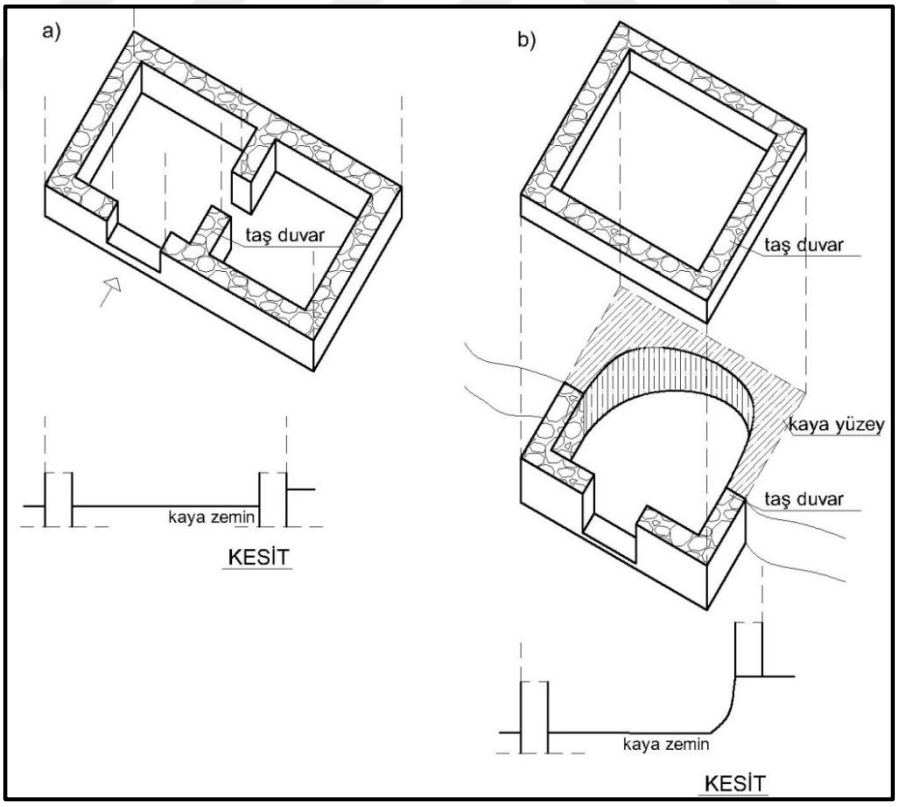

Şekil 4.27 Düz arazide (a) ve eğimli arazide (b) temel kuruluşu.

4.2.2 Duvaralar

Taş duvarlar, dış ve iç cephede dışa gelicek yüzleri kabaca yontularak düzeltilmiş tüf esaslı moloz taşların arasına yörede 'mısır' diye adlandırılan küçük moloz taşların sıkıştırılması ve bağlayıcı çamur malzemeyle oluşturulmuştur. Taşların, köyün etrafınfaki tüf taşı esaslı kayaçlardan elde edildiği düşünülmektedir. Taş duvarların kalınlığı 50-70 cm arasında değişmektedir. Taş duvarlarda cephe boyunca yaklaşık 100-150 cm aralıklarla ahşap hatıllar kullanılmıştır. Ahşap hatıllar pencerelerin alt ve üst başlıklarının sınırlarını da tanımlamakta, pencere dizisi ahşap hatıllar arasına yerleştirilmektedir.

Evin dış cephesini oluşturan moloz taş beden duvarları özgün dokusuyla dış cepheyi biçimlendirirken, duvarların odalar bakan iç yüzleri genellikle saman ve toprak karışımı harçla sıvanmakta ve üstü beyaz kireç tabakasıyla kaplanmaktadır.

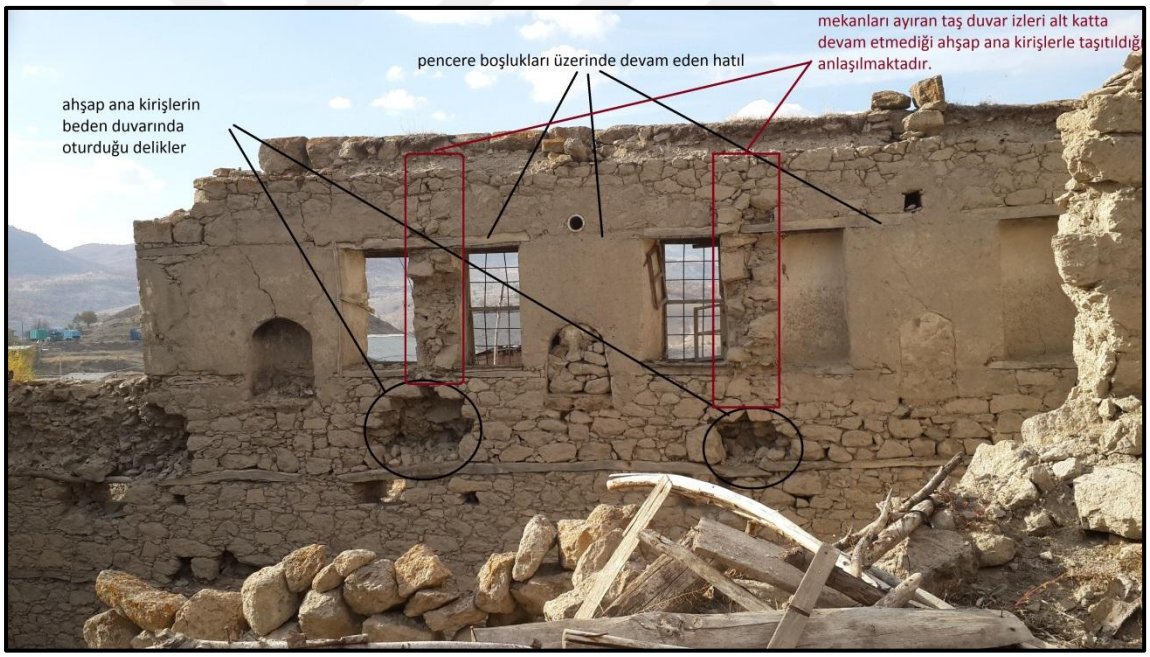

Şekil 4.28 Yıkılmış yapıda görülen duvarlar.

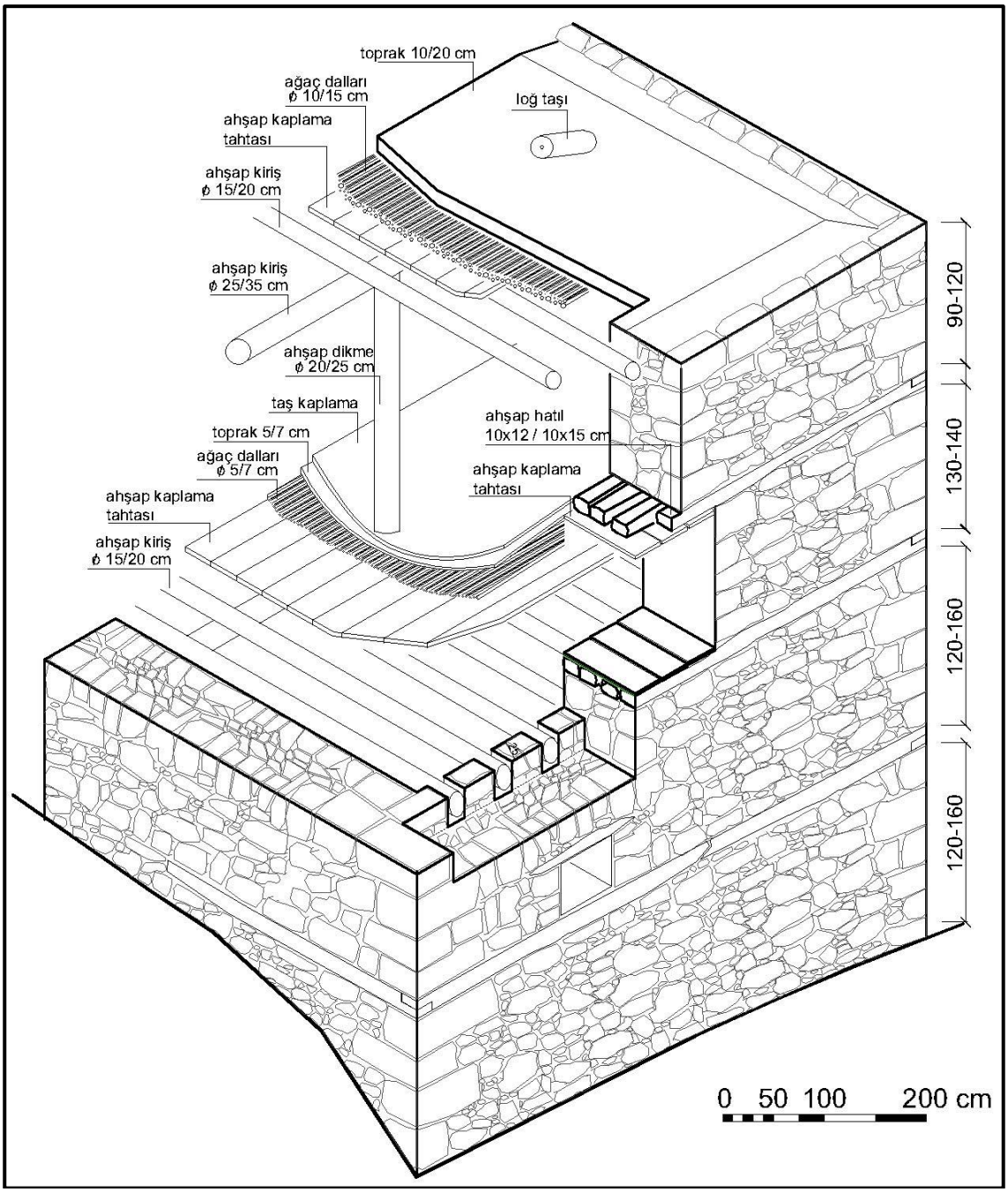

Şekil 4.29 Özgün beden duvarı döşemesi ile düz dam katmanlarının perspektif çizimi.

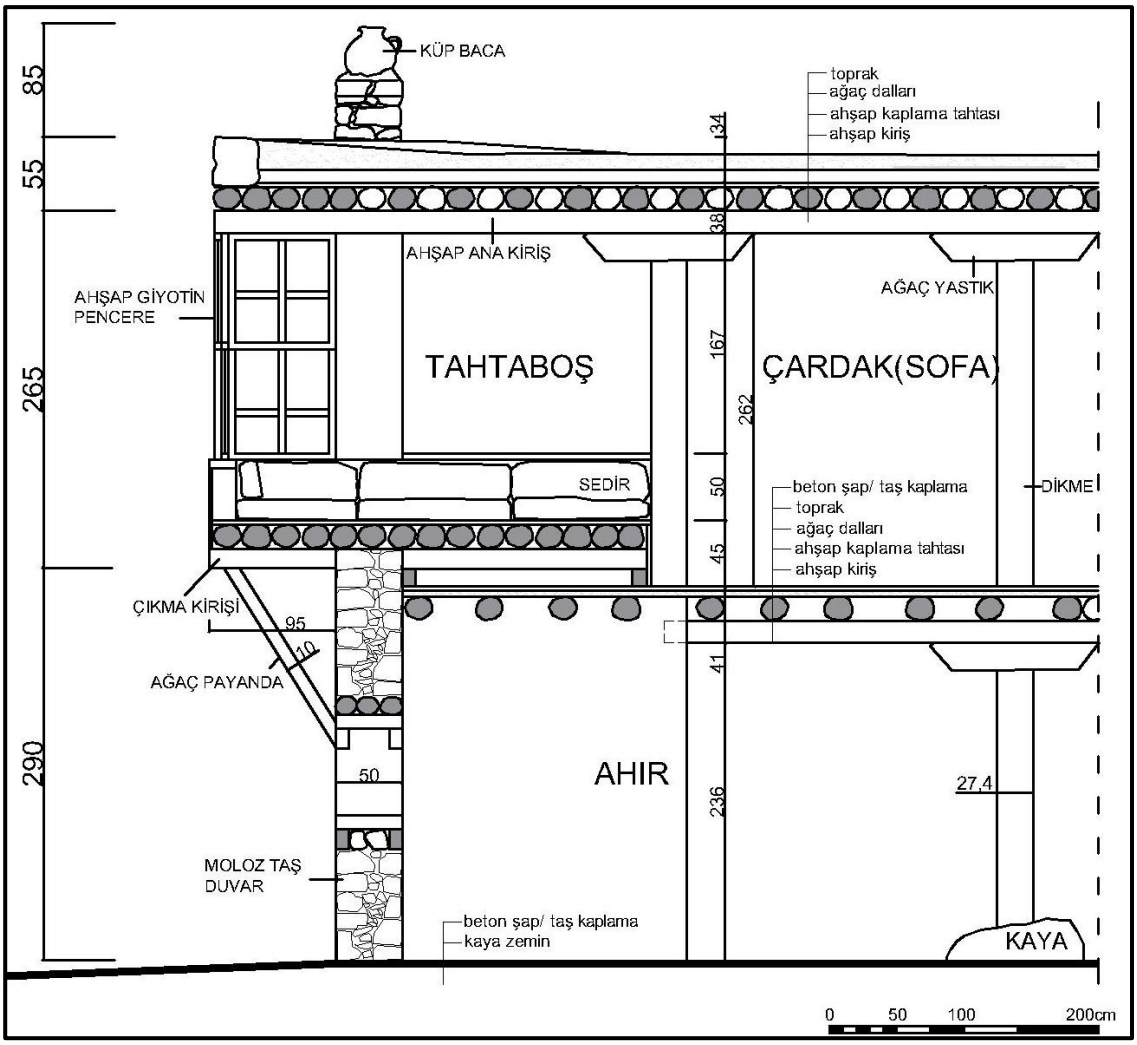

Şekil 4.30 188 Envanter nolu yapının çıkma/ tahtaboş strüktürel kesiti.

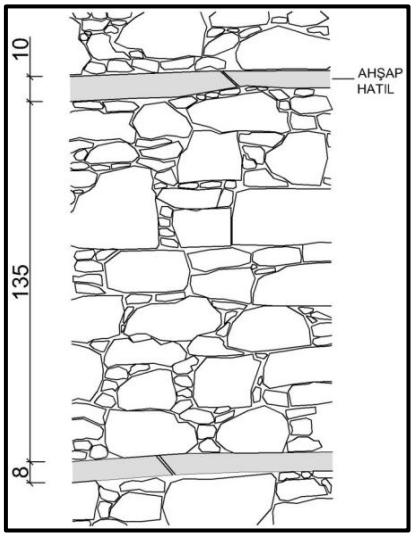

Şekil 4.31 197 Envanter nolu yapının moloz taş duvar örgüsü.

Şekil 4.32 197 Envanter nolu yapının duvar örgüsü.

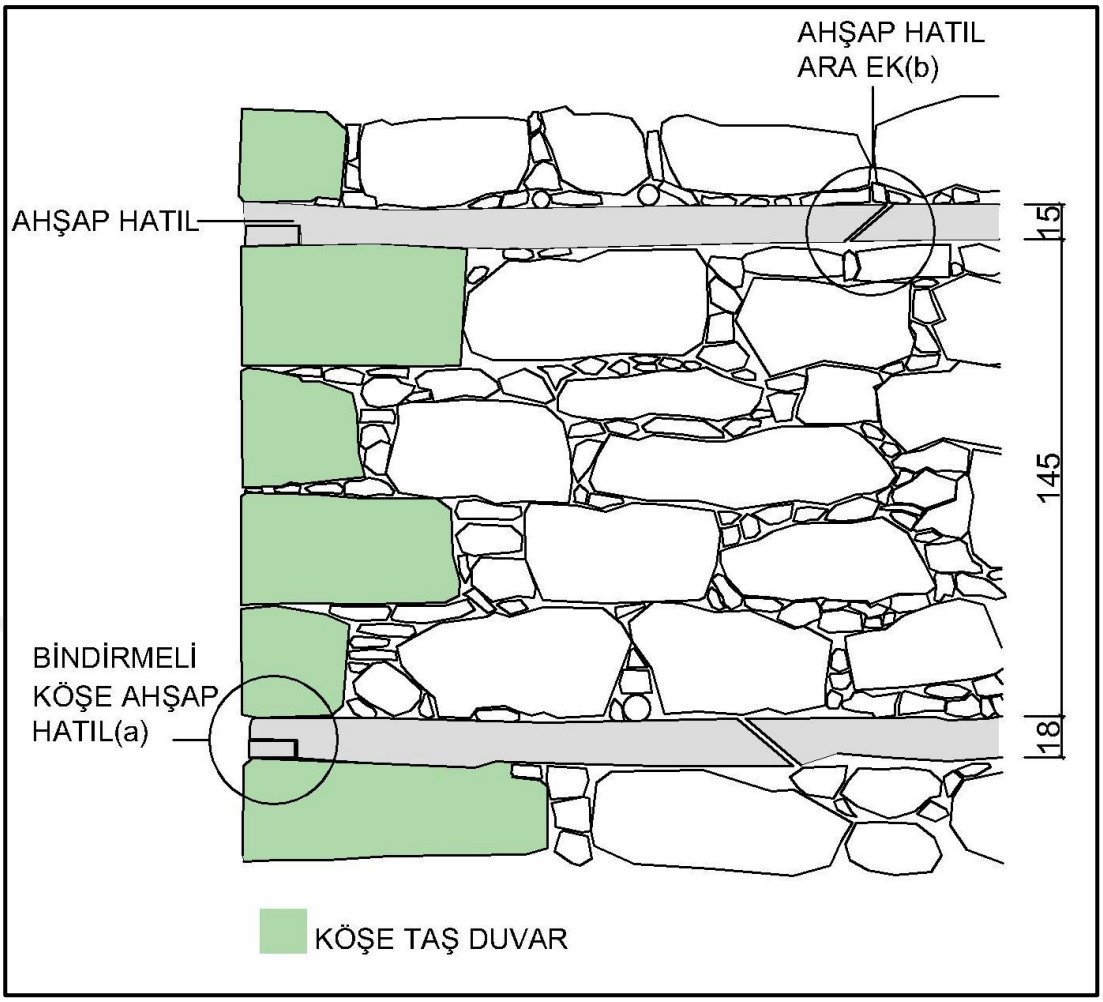

Şekil 4.33 197 Envanter nolu yapının moloz taş duvar örgüsü, köşe taşları.

Şekil 4.34 Bindirmeli köşe ahşap hatıl(a).

Şekil 4.35 Ahşap hatıl ara ek(b).

Yapı köşelerinde cephede kullanılan moloz taş dokusuna göre daha büyük ve kesme taş olarak düzeltilmiş köşe taşları kullanılmıştır. Yapı köşelerinde kullanılan taşlara köşe taşları denir. Ortalama boyutları genişlikleri 50-65 cm, yükseklikleri 30-50 cm, enleri ise 20-25 cm dir. Beden duvarlarının kesiştiği köşeler genellikle dik açılıdır ve köşe taşlarıda yapıların köşe açılarına uyumludur. Köşe taşları büyük boyutlarıyla üst üste gelecek şekilde olabildiğince şaşırtmalı şekilde örülmüştür. Cephedeki ahşap hatıllar köşe taşları arasında devam ettirilir.

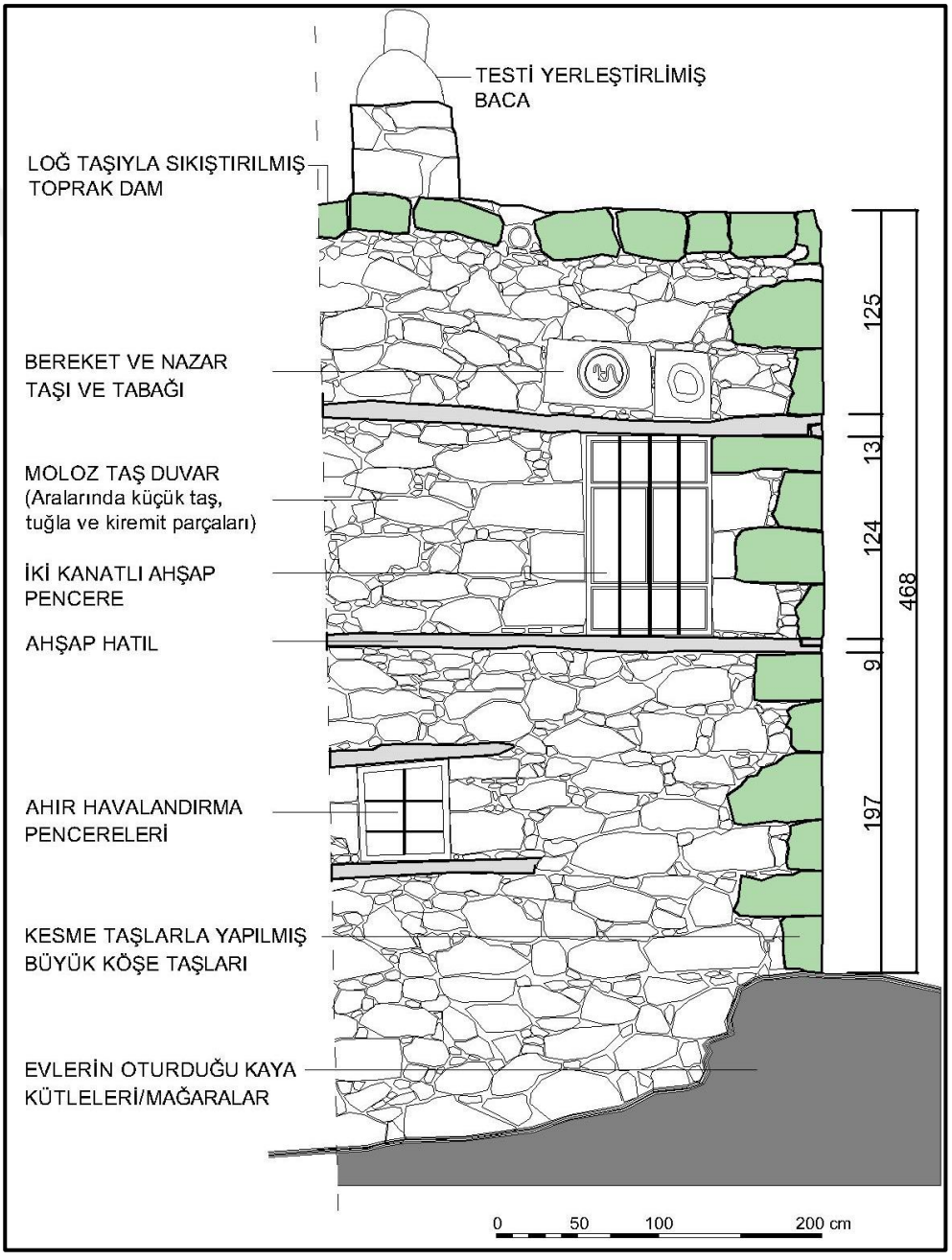

Şekil 4.36 197 Envanter nolu yapının kısmı cephe çizimi; duvar dokusu, köşe taşları.

Şekil 4.37 111 Envanter nolu yapının batıdan görünüşü, köşe taşları.

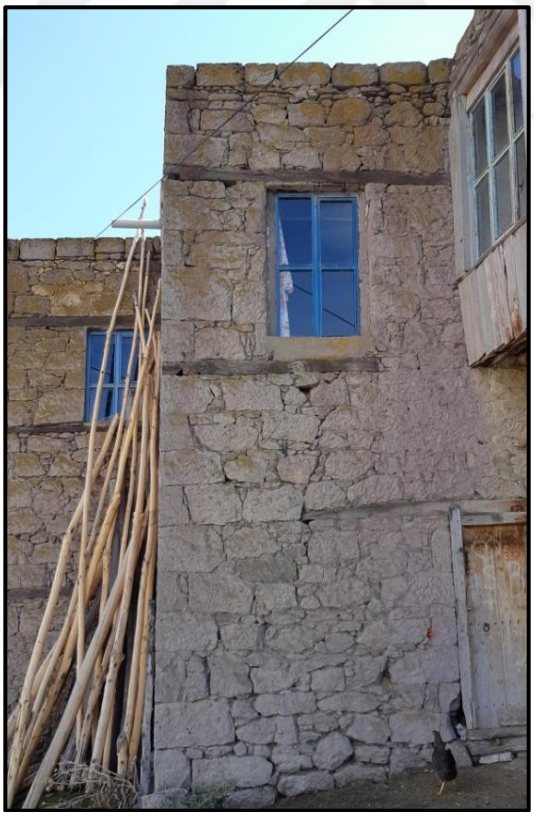

Şekil 4.38 188 Envanter nolu yapının köşe taşları.

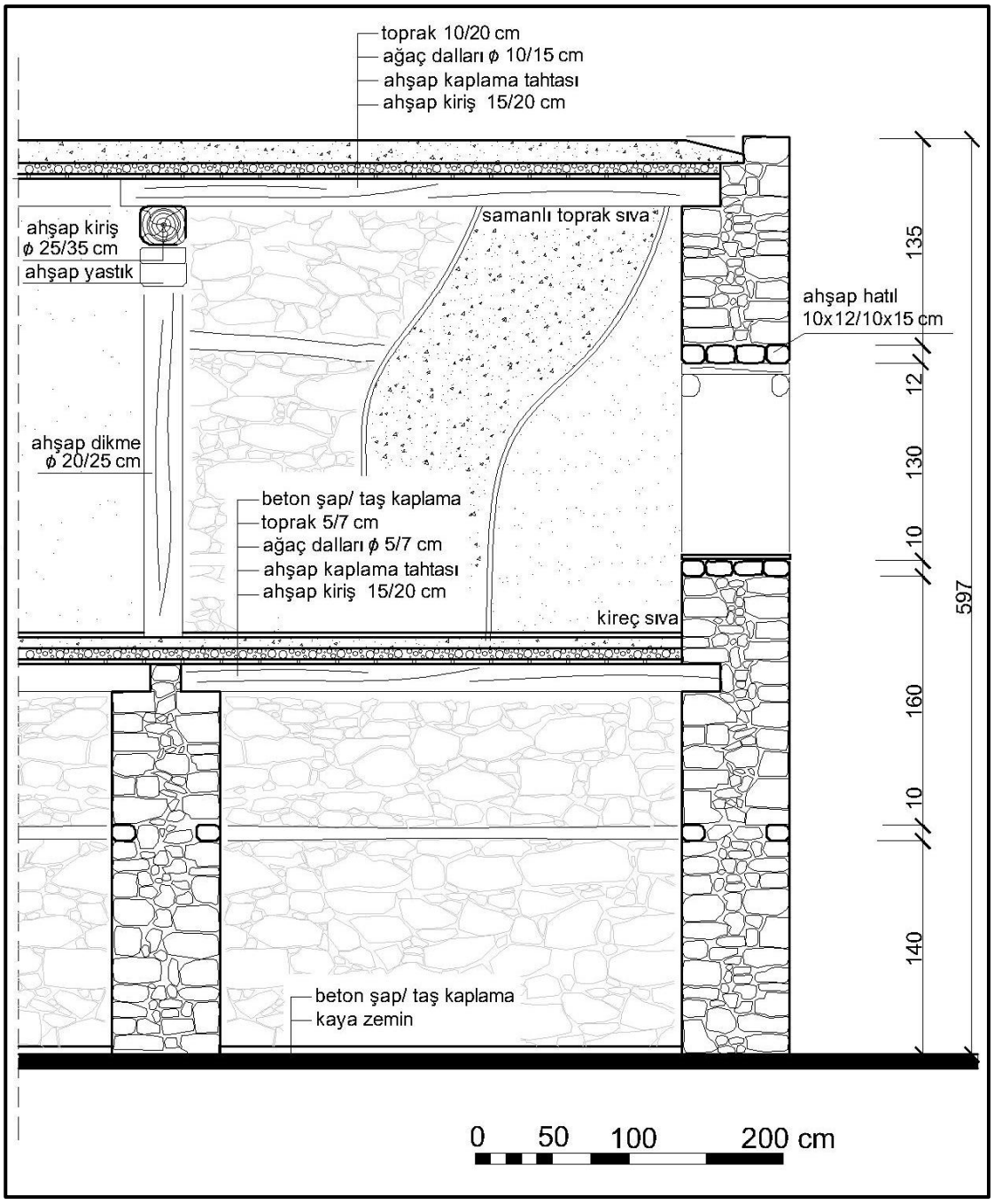

Şekil 4.39 Özgün beden duvarı, iç mekan taş duvarı ve döşeme kısmi kesit çizimi.

Bazı evlerin zemin katlarında yapı köşelerinde pahlı geçişler yapılarak üst katın köşeli duvar bitimine üçgen bir geçişle bağlanmıştır. Üçgen geçişlerin bir bölümü birbiri üstüne binen küçük taşlarla oluşturulmuştur. Yapı köşelerinde tasarlanan pahlı duvarların yapım amaçları estetik kaygılarla birlikte yapı adalarının köşelerinin yuvarlanmasının sağlayarak yol dönüşlerini yumuşatmaktır (Şekil 4.40, Şekil 4. 41, Şekil 4. 42, Şekil 4. 43, Şekil 4. 44).

Şekil 4.40 135 Envanter nolu yapının güneybatı köşesindeki pahlı duvar.

Şekil 4.41 130 Envanter nolu yapının pahlı duvarı.

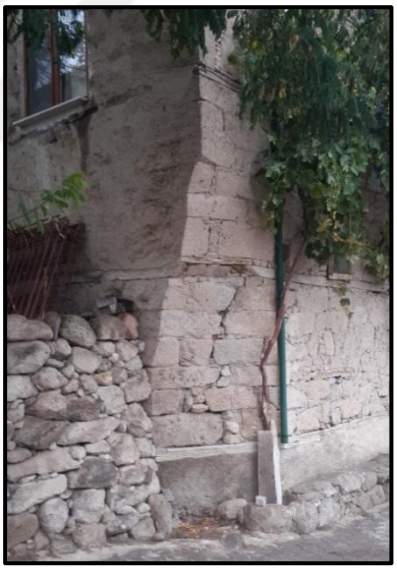

Şekil 4.42 079 Envanter nolu yapının pahlı duvarı.

Şekil 4.43 052 Envanter nolu yapının pahlı duvarı.

Şekil 4.44 067 Envanter nolu yapının pahlı duvarı.

4.2.3 Döşemele- Çatı kuruluşu ve detayları

Kilistra Köyü yapılarında zemin kat döşemesi, yapılar genelde kayaya oturduğundan kaya zemin döşeme olarak kabul edilmiştir. Nadirde olsa toprak yada taş kaplama zemin döşemesine de rastlanmıştır.

Birinci kat döşemesi, mekanın büyüklüğüne göre değişmektedir. Şöyle ki çapı 10-20 cm arasından değişmekte olan ahşap kirşlerin uzunluğu 300-450 cm arasındadır. Bu ahşap kirişler kullanılarak mekanının kısa kenarına paralel olarak 20-50 cm aralıklarla yerleştirilmektedir.ahşap kiriş uçları doğrudan duvar üzerine oturtulmuştur ayrıca bir duvar taban elemanına ihtiyaç duyulmamıştır.

Şekil 4.45 188 Envanter nolu yapının oda mekanının tavanı.

Bazı yapılarda ise mekanın kısa kenarı yaklaşık 450 cm' i aştığında döşeme ahşap kirişleri, çapı 25-35 cm arasından olan ana kirişin üstünden bir miktar uzatılarak şaşırtmalı bir şekilde yerleştirilmiştir. Ahşap ana kiriş altında bir yastık ve en az kendi çapında bir ahşap dikmeyele taşıtılmıştır.

Döşeme kirişlemelerini yapı genelinde aynı yöne olduğu yapılar olmakla birlikte bazı yapılarda mekandan mekana farklılık göstererek, kısa kenarın tercih edilmesinden kayanaklı farklı kiriş yönlerine sahip olan yapılar tespit edilmiştir. Döşeme kirişlerinin üstünde yaklaşık 2-3 cm kalınlığında kirişlere dik yönde yerleştirilmiş tahta kaplama yer almaktadır. Kaplamnın üstünde sırayla 5-7 cm ağaç dalları,5-7 cm sıkıştırılmış toprak ve taş kaplama döşenmiştir.

Nadir karşılaşılan bir durum olsa da üst katta ki bazı taş duvarlar alt katta devam etmediği görülmüştür. Böyle durumlarda taş duvarın altına gelebilecek sekilde çapı 40-45 cm i bulan ahşap ana kirişler iki yada üç sıra olarak yan yana yerleştirilerek, kirişlerin altındaki ahşap yastıklarla yük, ahşap 40-50 cm çapındaki ana dikmelere aktarılmaktadır (Şekil 4. 50)..

Şekil 4.46 Döşeme için 40-60 cm aralıklarla dizilmiş ağaç gövdeleri.

Şekil 4.47 Döşeme ağaç gövdelerinin duvara oturtulduğu boşluklar.

Şekil 4.48 Döşeme kesiti görünüşü.

Günümüzdeki bakım zorlukları toprak zemin kaplamasının beton şap ya da taş kaplama olarak değişmesine neden olmuştur(Şekil 4.49).

Şekil 4.49 188 Envanter nolu yapının zemin kaplaması ve merdiven kapağı.

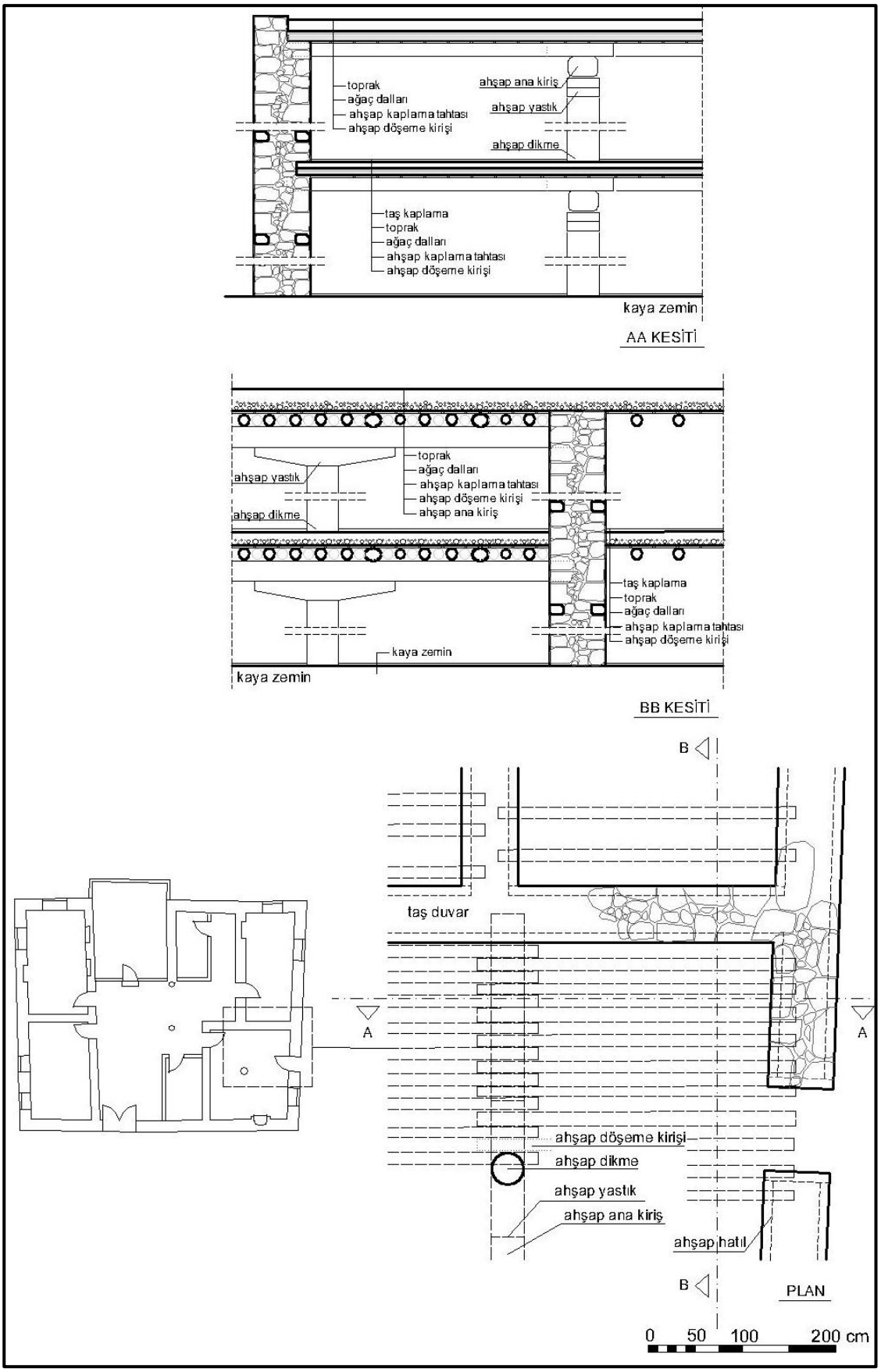

Şekil 4.50 143 Envanetr nolu yapı,Kilistra Köy'ü geleneksel döşeme detayı.

Şekil 4.51 143 Envanter nolu yapının birinci kat döşemesi alttan görünümü.

Şekil 4.52 Dam çatı ana kirişi ve döşeme kirişleri.

Yapıların çatıları düz dam olarak yapılmıştır. Dam çatı döşemesi, birinci kat döşemesi ile tamamen aynı konstrüktif özellikleri taşımaktadır. Tek fark olarak dış hava koşullara

maruz kalacağından kaplama üstünde yer alan ağaç dalları ve toprak kaplaması birinci kattaki malzemeye göre daha kalındır. Damın üstüne serilen toprak yerleşmeye yakın bir noktada bulunan suya dayanıklı pembe-mora çalan renkte özellikli bir malzemedir. Damın su almasını önlemek amacı ile toprak tabakası silindir formundaki loğ taşı ile zaman zaman sıkıştırılmaktadır.

Düz damlarda parapet uygulanmaz. Saçak kenarlarındaki üstü toprak sıvanan taş sırası dam düzleminden 10 -15 cm yukarıda yapılarak su saçak çizgisinde toplanır ve boru çörtenlerle dışarı atılır. Çörten olarak kullanılan oluklar özgün malzeme olarak ahşap ya da metal boru kullanılmıştır(Şekil 4. 54). Düz damlarda taş bacalar, bacalar üstünde de toprak testi bulunur(Şekil 4. 53, Şekil 4. 54).

Yapılarda kullanılan ahşap taşıyıcı elemanlar, kavak ağaçından kabaca el aletleriyle işlenerek elde edilmiştir.

Şekil 4.53 Geleneksel toprak düz dam.

Şekil 4.54 047 Envanter nolu yapının dam görünüşü, toprak testi bacası, loğ taşı, boru çörtenleri.

4.2.4 Çıkmalar

Kilistra konutlarının en belirgin sivil mimari özelliklerini çıkmalar belirler. Çıkmalar plan özellikleri bakımından incelendiğinde biçimleri şekil …'deki gibidir. Dikdörtgen planlı çıkmalar konutların tamamında tahtaboş mekanın cepheden yaklaşık 1 m dışarı taşırılmasıyla oluşturulmuştur. Üçgen planlı çıkmalar ise açılı sokak çizgisindeki zemin katın üstündeki odanın kare yada dikdörtgen forma getirilmek amacıyla oluşmuşturulmuştur. Çıkmalar evin mimari yapısını belirler.

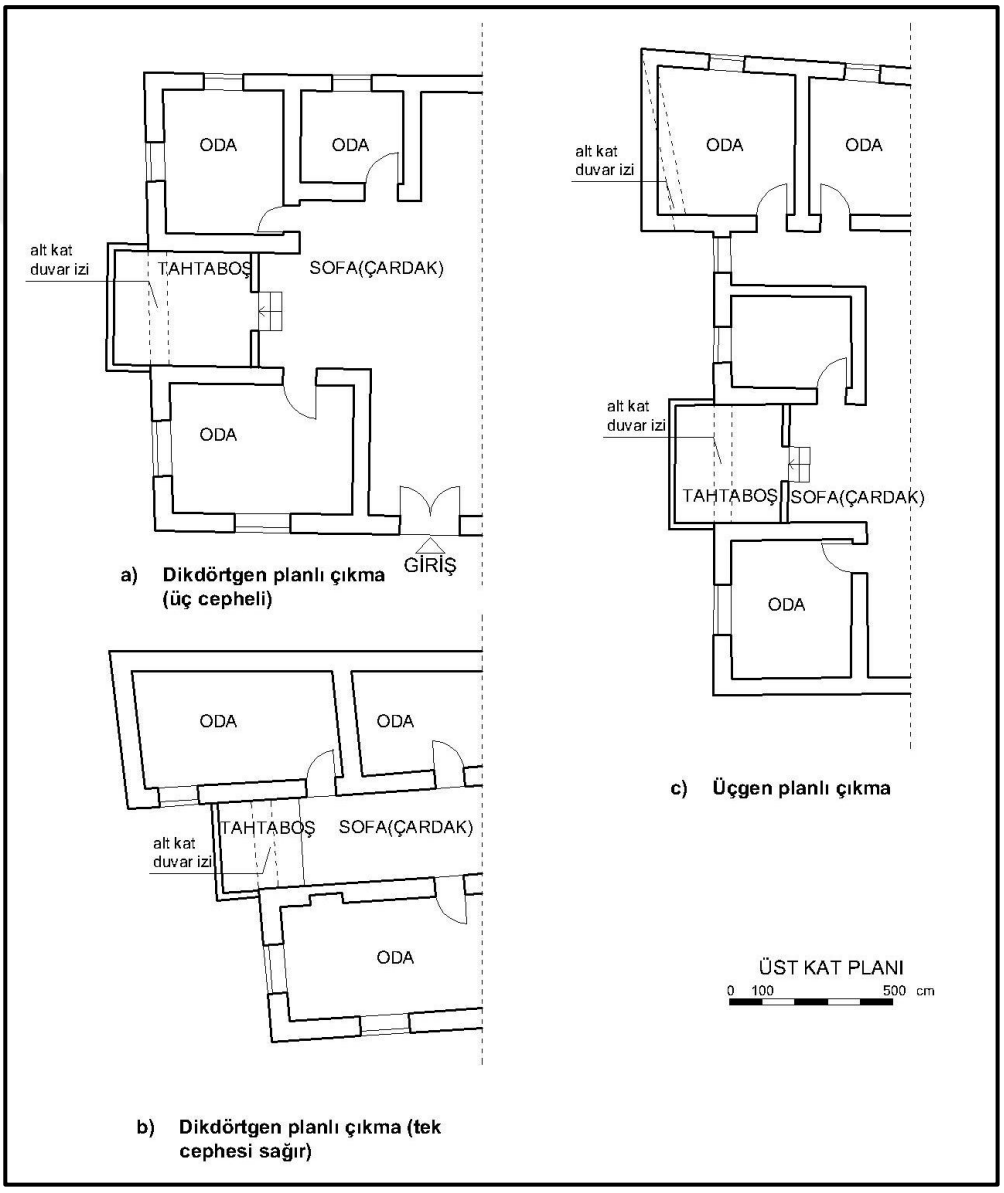

Şekil 4.55 Kilistra Köy'ü geleneksel konutlarda tespit edilen çıkma türleri.

Dikdörtgen Planlı Çıkmalar:

Dikdörtgen planlı çıkmaların tamamı tahtaboş mekanının sokağa açılan mimari unsuru olarak ahşap malzeme ile yapılmıştır. Cepheden yaklaşık 1 m dışarı taşırılmasıyla inşa edilen çıkma, üç tarafı pencereyle oluşturulmuş bir sekinin dışa taşırılması olarak da tanımlanabilir(Şekil 4. 56). Dikdörtgen planlı çıkmalar duvar yüzeyine dik ahşap taşıyıcı kirişlerin dışarı doğru uzatılmasıyla, kiriş uçlarınında ağaç payandalar(eliböğründeler) taşıtılmasıyla yapılmıştır. Çıkmanın pencere altında kalan yüzeyi özgün örneklerde dikine yerleştirilen yaklaşık 15 cm genişliğinde ahşap ile kaplanmıştır. Çıkmanın üstü bir iki sıra taş dizisi ve toprak damın devami niteliğinde toprakla örtülüdür. Genellikle iki katlı evlerin üst katlarındaki çıkmalar iki kanatlı girşiş kapısının üstündedir. Bazı konutlardaki çıkmaların doğrama altında kalan ahşap kaplama kısımlarının saç plakalarla kaplandığı tespit edilmiştir. Bunun yapılış amacı iklimsel etkilerin olumsuzluklarından korunmak içindir. (Şekil 4. 57). Çıkmanın zemin kotu, her iki yanında yer alan pencerelerin parapet kotuyla; üst kotu ise damla aynı seviyededir.

Şekil 4.56 157 Envanter nolu konutun çıkması.

Şekil 4.57 027 Envanter nolu konutun pencere altında kalan ahşap kaplamaların saç levhalarla kapatılmış çıkması.

Plan tipi ve yapı malzemesi birbirnden farklı olsa da bütün çıkmalarda taşıyıcı konsollar ahşap kirişlerden yapılır.

Çıkmalar nadirde olsa bazı yapılarda balkon işlevindedir. Bu yapılarda çıkma balkona yine tahtaboşdan açılna kapıyla çıkılır. Diğer çıkmlaradan ayıran en temel özelliği pencere doğramalarına sahip olmayışıdır(Şekil 4. 58, 4.59).

Şekil 4.58 178 Envanter nolu yapının balkon işlevindeki çıkması.

Şekil 4.59 Envanter nolu konutun balkon işlevindeki çıkması.

Üç cepheli dikdörtgen çıkmalar;

Üç cephesindede pencere mevcuttur, ön cephesinde genellikle üç nadiren iki düşey sürme pencereli dizi yan cephelerde ise tek düşey sürme pencere vardır.

Şekil 4.60 25 Enventer nolu konutun ön cephesinde üç pencereli, üç cepheli dikdörtgen çıkması.

Şekil 4.61 35 Enventer nolu konutun ön cephesinde iki pencereli, üç cepheli dikdörtgen çıkması.

Şekil 4.62 48 Enventer nolu konutun ön cephesinde üç pencereli, üç cepheli dikdörtgen çıkması.

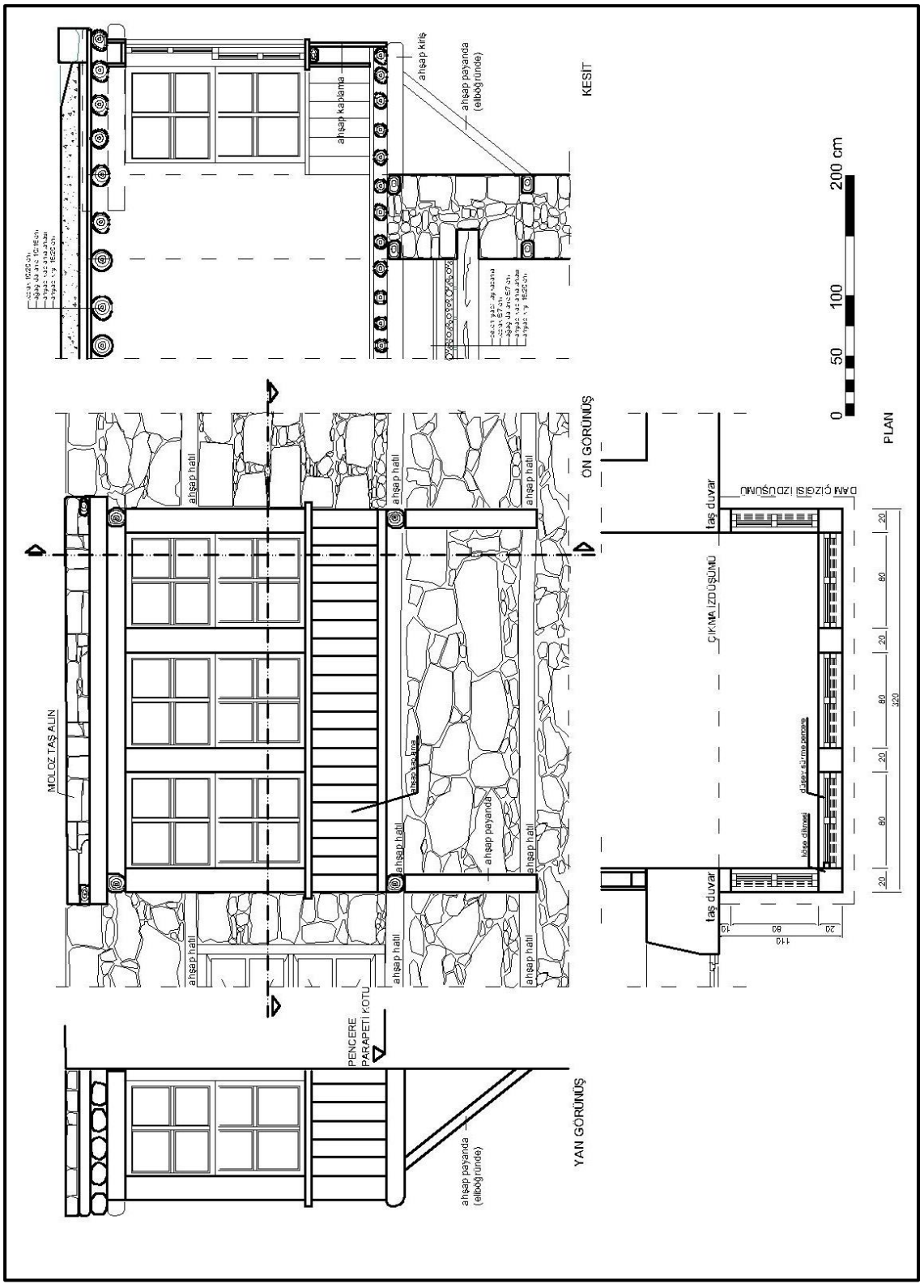

Şekil 4.63 Kilistra Köyü geleneksel üç cepheli dikdörtgen çıkma kuruluşu.

Bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkmalar;

Genel düzenleri itibariyle üç cepheli dikdörtgen çıkmaların özelliklerini taşımakla birlikte tek cepheleri sağırdır. Çıkmanın ön cephesinde iki yada üç dizi pencere, yan cephesinde ise tek pencere mevcuttur. Çıkmanın kısa kenarı komşu duvara yaslanırken diğer kısa kenar eliböğründeyle taşınır(Şekil 4. 64, 4. 65, 4. 66).

Şekil 4.64 11 Envanter nolu yapının bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkması.

Şeki 4.65 023 Envanter nolu yapının bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkması.

Şekil 4.66 035 ve 036 Envanter nolu yapıların bir cephesi sağır dikdörtgen planlı çıkmaları.

Üçgen Planlı Çıkmalar

Üçgen planlı çıkmaların yapılış amacı açılı sokak çizgisindeki zemin katın üstündeki odanın kare ya da dikdörtgen formuna getirilmesidir. Üçgen çıkma tahtaboş mekanından dışa taşırılan çıkmaların aksine cephedeki malzeme birlikteliği ve yapısal zorunluluklar nedeniyle ahşap yerine moloz taş malzemeyle yapılmıştır. Beden duvarları taş malzemeyle yapılan üçgen çıkmaların taşıyıcı konsolları ve payandaları ahşaptır. Çoğunlukla üçgen çıkma köşede tek payanda ile taşınır, bazı üçgen çıkmalarda iki-üç payandanın kullanıldığı örnekler de görülmektedir(Şekil 4. 67, Şekil 4. 68). Özgünlüğünü koruyan üçgen çıkmalarda çıkma aksının her iki yanında birer dikdörtgen pencere yapılmıştır(Şekil 4. 67). Tek pencere bulunan çıkmalar özgünlüğünü koruyamamış ve pencere boyutu büyütülmüştür. Taş malzemeyle yapılan üçgen çıkmalarda yapısal nedenlerden yan duvara pencere açılmamıştır.

Şekil 4.67 038 Enventer nolu yapının taş malzemeyle yapılmış üçgen planlı çıkması.

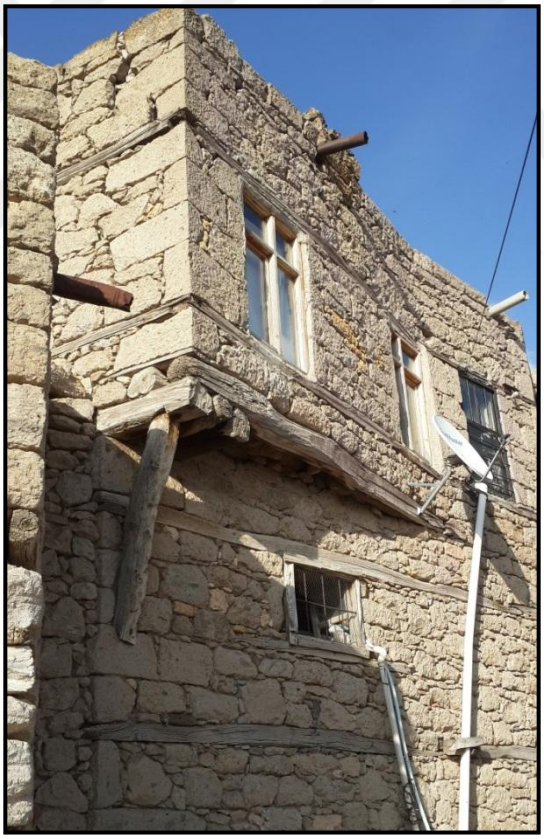

Şekil 4.68 136 Envanetr nolu yapının taş malzemeyle yapılmış üçgen planlı çıkması.

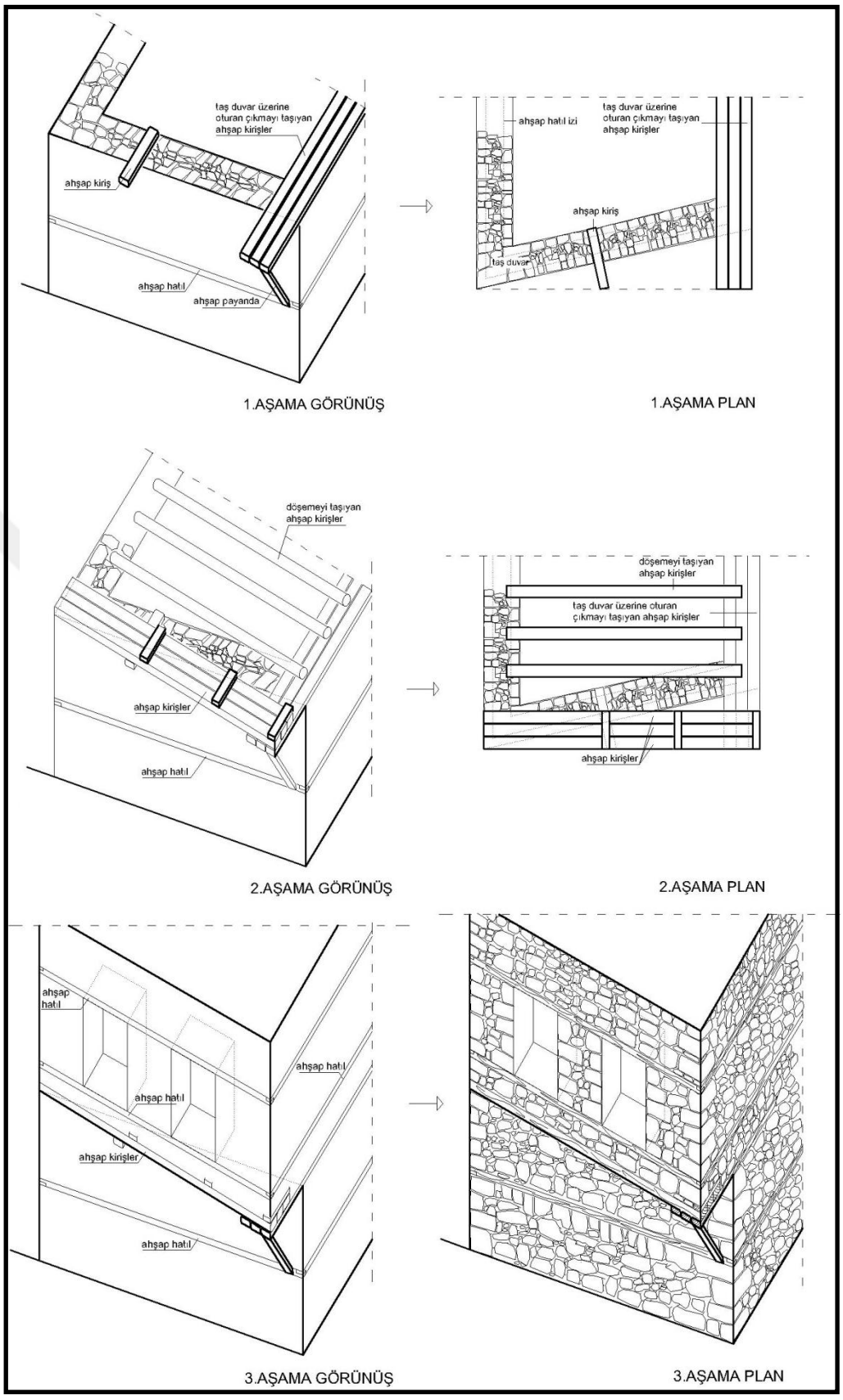

Şekil 4.69 Kilistra Köyü geleneksel üçgen planlı çıkmanın kurulum aşamaları.

Köydeki tek örneği olan 31 envanter no'lu konuttaki üçgen planlı çıkma ise dikdörtgen planlı çıkmalar gibi tahtaboş mekanının dışarıya taşırılmasıyla ve ahşap malzemeyle yapılmıştır. Bu özel üçgen planlı ahşap malzemeyle yapılan çıkmanın ön cephesinde üç, yan cephesinde ise tek pencere açılmıştır(Şekil 4.70).

Şekil 4.70 031 Enventer nolu konut.

Şekil 4.71 031 Enventer nolu konutun taş ve ahşap malzemeyle yapılmış üçgen çıkmaları.

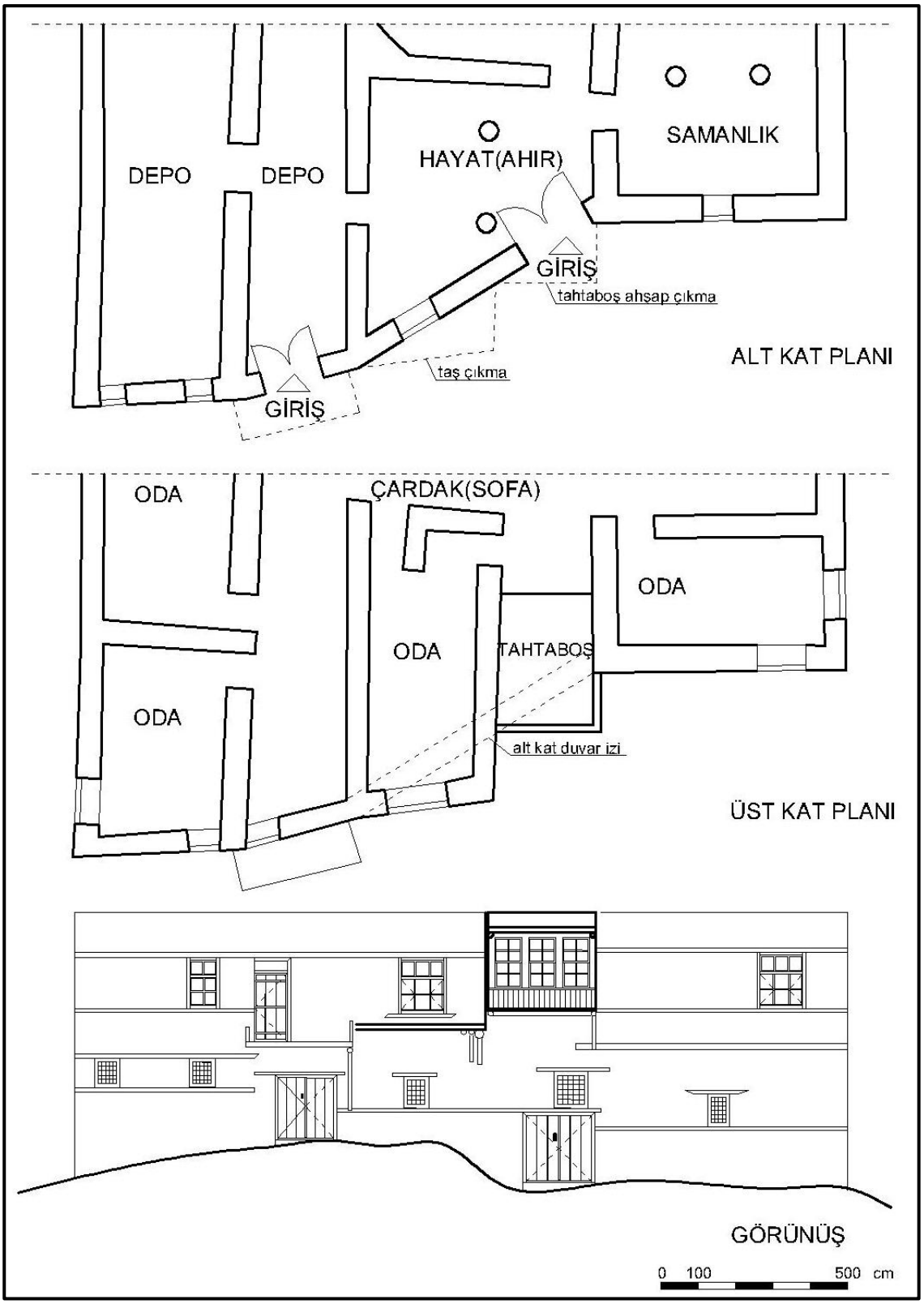

Şekil 4.72 031 Enventer nolu yapının taş ve ahşap malzemeyle yapılmış üçgen çıkmaları kısmı plan ve görünüşü.

Kilista Köy'ünde, dikdörtgen planlı ahşap çıkma ve üçgen planlı taş çıkmanın aynı konutta kullanıldığı da tespit edilmiştir(Şekil 4. 73, 4. 74).

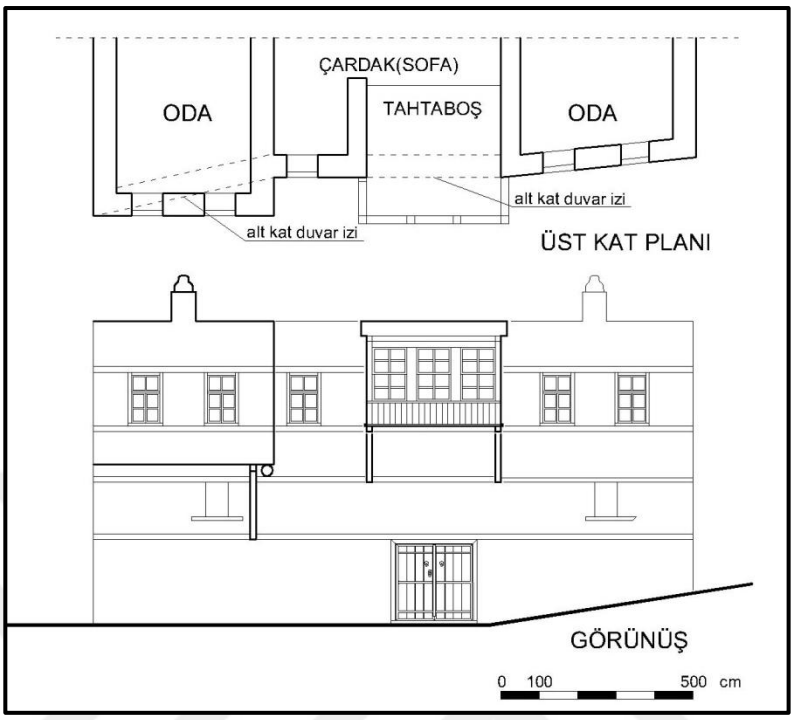

Şekil 4.73 061 Enventer nolu yapı, üçgen ve dikdörtgen çıkmanın birlikte kullanımı .

Şekil 4.74 061 Enventer nolu yapı, üçgen ve dikdörtgen çıkması.

4.3 Taşıyıcı sistem elemanlarının konstrüktif kuruluş ve detayları

Taşıyıcı sistem dışında kalan diğer eleman ve bileşenler bu bölümde anlatılacaktır. Yapı sisteminin tamamlayıcıları olan kapılar, pencereler, bacalar, ocaklar, süsleme öğeleri incelenecektir.

4.3.1 Kapılar

İç ve dış kapılar ayrı ayrı incelenmiştir. Kapıların kasa kuruluşları genelde benzer özelliktedir. Kapılarda ki kanat konstrüksiyonundaki farklılıklar incelenmiştir.

Dış kapılar:

Kilistra Köyü geleneksel mimarinde ana giriş kapısı niteliğindeki çoğu kapı çift kanatlıdır. Çoğu ahır ve depo olarak kullanılan alt kat giriş kapıları da çift kanatlı olmakla birlikte tek kanatlı örneklere de rastlanmıştır. İki kanatlı kapılarda kanat ölçüleri birbirine eşit ve simetriktir. Masif ahşap kapı kanatları kullanılmıştır. Evlerin mekânsal organizasyonları ve ihtiyaçlar kapı boyutlarını belirlemektedir. Kapı yükseklikleri 200-220 cm arasındadır. Çift kanatlı kapıların genişliği 180-200cm arasında değişmekle birlikte genelde tek kanadı kullanılmaktadır. Tek kanatlı kapı genişlikleri ise 90-100 cm'dir. Yığma örgü içinde kapı boşluğu, kenarlarda büyük kesme taşlarla ve üstte hatıllarla desteklenmektedir. 20-30 mm kalınlığında ve 10-20 cm genişliğindeki kapı kasası; üstte ve yanlarda yer almaktadır. Masif ahşap kapı kasası ile taş duvar birleşmesi, 10-15 cm genişliğindeki ahşap pervazla kapatılır. İki kanatlı geniş kapılarda lento olarak kabaca düzeltilmiş 12-18 cm çapında düz ağaç parçaları kullanılır.

Kapılarda üste yakın iki adet metalden, motifli, aynalı kapı kulpu ya da tokmağı bulunmaktadır. Bazı kapılarda kapı üstünde demir parmaklıklı ışıklık bandı bulunur; iki kanatlı ahır kapılarında kapı üstündeki ışıklık boşluğu camsızdır aynı zamanda havalandırma işlevini de üstlenir(Şekil 4. 75).

Evlerin giriş kapıları gibi ahır kapıları da benzer yöntemle oluşturulmuştur. Ahır kapıları birçok örnekte mekansal kurgu nedeniyle tahtaboşun yaptığı çıkmanın altında yer almaktadır. Ahşap kapı kanatları boyanmaz, doğal dokusunu korunup ömrünü uzatmak için bezir yağı sürülür.

Şekil 4.75 028 Enventer nolu yapının çerçeve üzerine çakma tahta ahır kapısı ve üst penceresi.

Şekil 4.76 033 Enventer nolu yapının çift kanatlı yaşam katı çerçeve üzerine çakma tahta avlu kapısı ve üst penceresi.

Kilistra Köyü'nde tespit edilen dış kapı kanadı türleri ve bunların konstrüktif kuruluşları şöyledir:

‘Çakma tahta’ kapı kanadı, konutların yaşam ve ahır katı girişlerinde çift kanat olarak kullanılmıştır. Üstlerinde kabaca düzeltilmiş ağaç lento bulunan kapılar 3-5 cm kalınlığında ki ahşap lataların üstte, altta ve ortada olmak üzere üç seren ile demir kabaralarla birleştirilmesiyle yapılmıştır. Ağaç lentoların genişlikleri 20-35 cm arasındadır. Kanatlarda profili bini çıtası kullanılır. Latalar, iç mekan tarafında kalmaktadır. Üsten ve alttan 15-20cm pay bırakıldıktan sonra yaklaşık 85 cm aralıklarla düzenlenmektedir. Yalın işçilikle yapılmış kapılardır. Kasa üstleri pervazla bitirilmiştir.

Şekil 4.77 158 Enventer nolu konutun çift kanatlı ahır katı çakma tahta kapısı.

Şekil 4.78 81 Enventer nolu konutun çift kanatlı ahır katı çakma tahta kapısı.

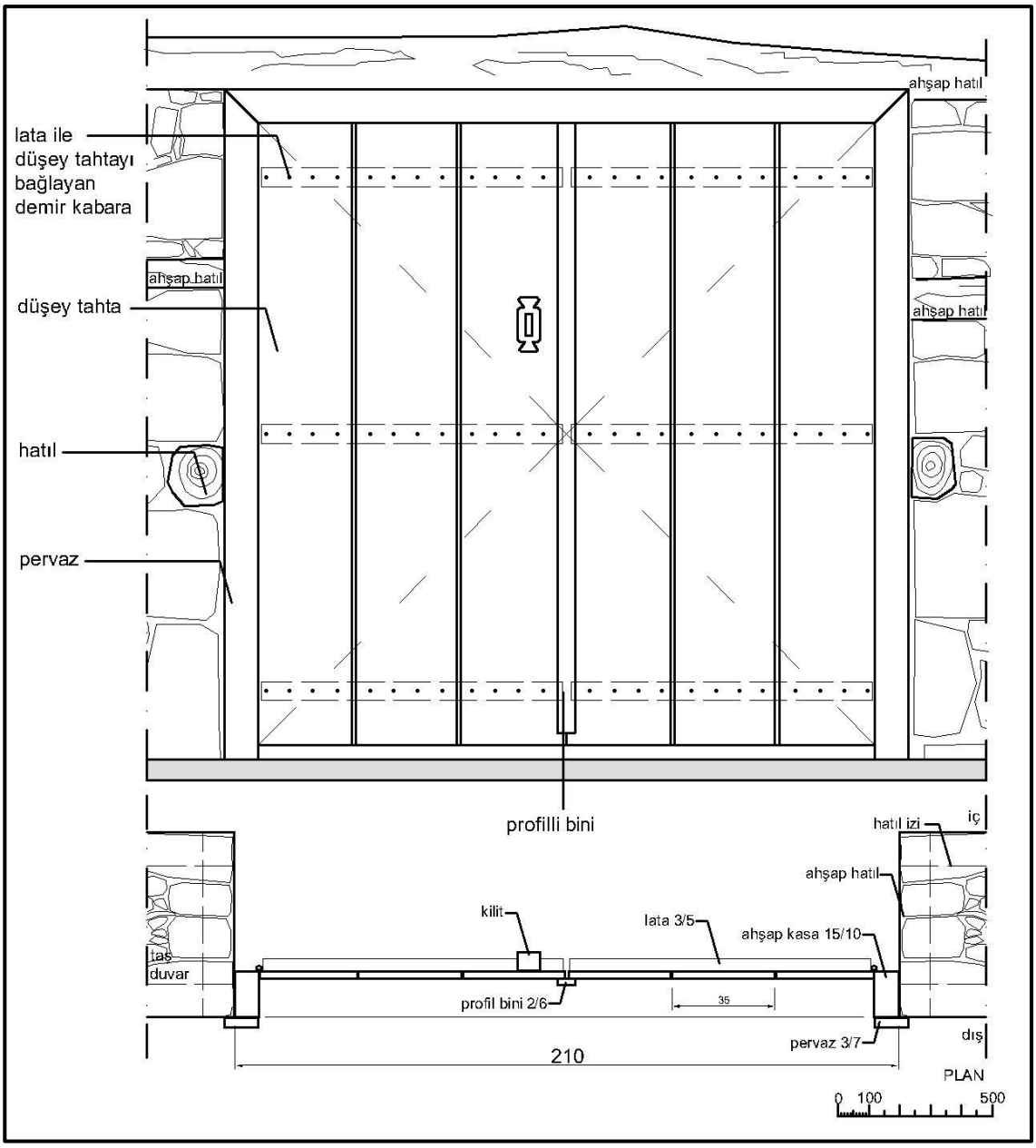

Şekil 4.79 Çift açılan çakma tahta dış kapı duvar-kasa-kanat ilişkisi.

Şekil 4.80 31 Enventer nolu konutun Çift açılan çakma tahta avlu kapısı.

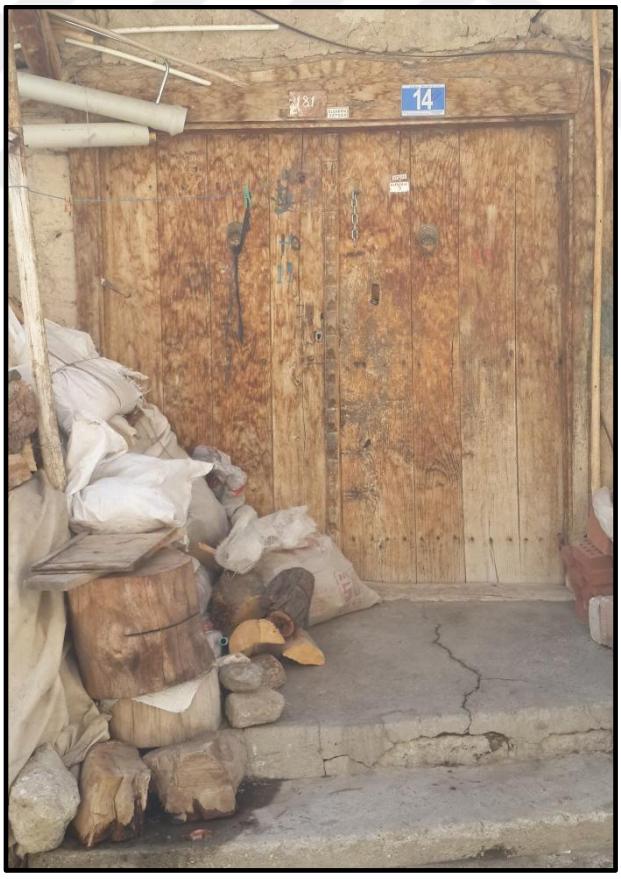

Şekil 4.81 116 Enventer nolu konutun Çift açılan çakma tahta yaşam katı kapısı.

‘Çerceve üzerine çakma tahta’ kapı kanadı kuruluşu; Bir çerçeve üzerine arkadan çakılan düşey tahtalarla oluşturulmakta ve tekrar bunun üzerine çakılan ahşap yatay latalarla desteklenmektedir [20]. Yüzeyi oluşturan tahtaların boyutları ve arka yüzdeki destek latalarının boyutu ve düzeni çakma kapıdakilerle aynıdır [20]. Çerçeveyi oluşturan seren, başlık ve kayıt elemanları ise 8-12 cm genişliğinde 20 mm kalınlığındadır.

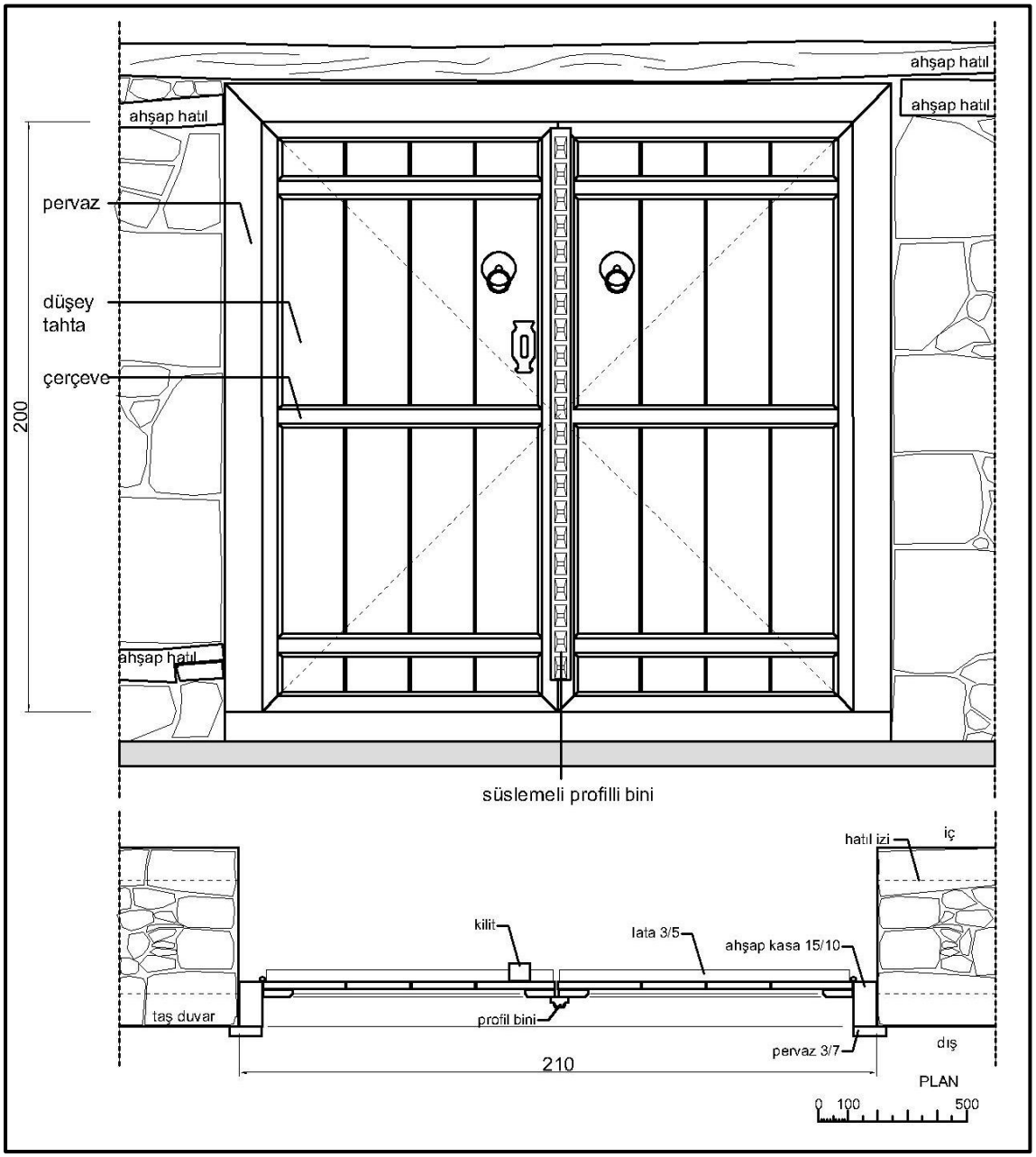

Şekil 4.82 119 Enventer nolu konutun çift açılan çerçeve üzerine çakma tahta yaşam katı kapısı duvar- kasa- kanat ilikişi.

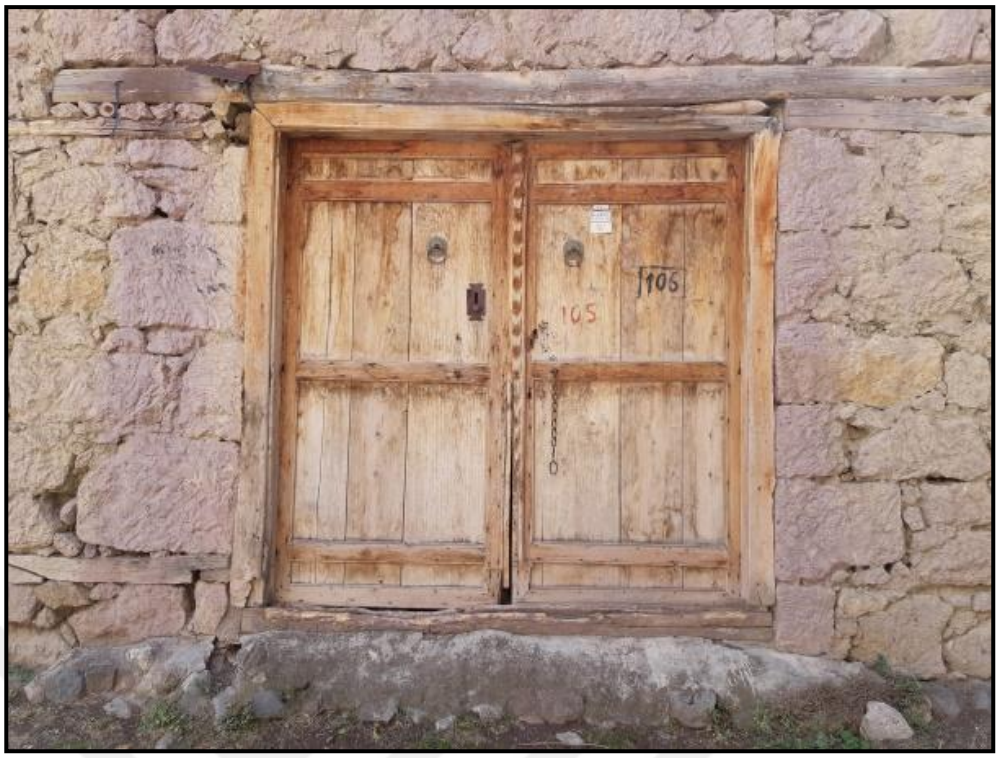

Şekil 4.83 119 Enventer nolu konutun çift kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta yaşam katı kapısı.

Şekil 4.84 137 Enventer nolu konutun tek kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta ahır kapısı.

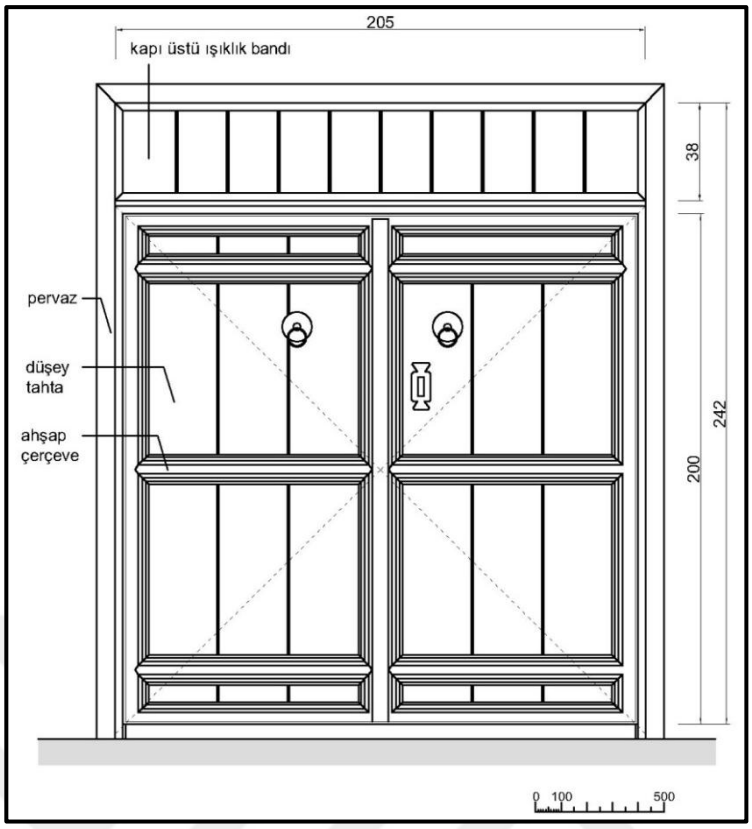

Şekil 4.85 168 Enventer nolu konutun çift kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta yaşam katı kapısı.

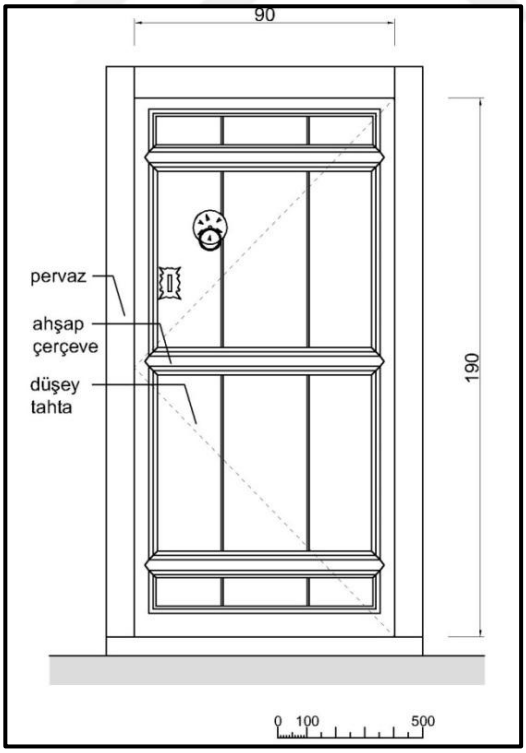

Şekil 4.86 188 Enventer nolu konutun tek kanatlı çerçeve üzerine çakma tahta ahır kapısı.

İç kapılar:

Kilistra Köyü'nde görülen iç kapı kanadı türleri dış kapı kanatlarıyla aynıdır. Bunlar: 'çakma tahta kapı kanadı' ve 'çerceve üzerine çakma tahta kapı kanadı'dır. İç kapı kanadı olarak kullanılan : 'çakma tahta kapı kanadı' ve 'çerceve üzerine çakma tahta kapı kanadı', dış kapı kanatlarıyla aynı konstrüktif kuruluş özelliklerini göstermektedir. İç kapılar 80-90 cm genişliğinde ve ortalama 200cm yüksekliğindedir.

Şekil 4.87 188 Envanter nolu konutun çakma tahta oda kapıları.

Şekil 4.88 188 Enventer nolu konutun çerçeve üzerine çakma tahta oda kapısı.

Şekil 4. 89 188 Envanter nolu konutun oda kapısının özgün kilit sistemi.

4.3.2 Pencereler

Köydeki pencereler incelendiğinde modüler bir kuruluşta olduğu tespit edilmiştir. pencere ara kayıtlarla ayrılmış modüllerden oluşmutur. Bu modüler boyut birbirne hemen hemen benzer olup 30x 30, 30x 38 cm'dir.

Pencere boşluğu ve pencere özgünlüğü korunmuş bir konutun yaşam katındaki tüm pencere modül ve boyutları, çıkma pencereleri hariç aynıdır. Zemin katın ahır pencerelerinde ortak bir modül ya da boyut yoktur. Ahır pencerelerinin genişlik ve yükseklikleri 40 cm ile 80 cm arasında değişmekte, kare ve dikine dikdörtgen formunda olup, mazgal şeklinde havalandırma boşlukları niteliğindedir.

İç mekan planlanması ve oda boyutları pencere düzeninin belirleyici özelliklerini oluşturmaktadır. Evlerin ortak özelliği olarak ocak (baca) aksının her iki yanında birer pencere dikdörtgen pencere düzenlenmiştir. Odalarda bir cephe kenarında en fazla iki pencere açılmıştır ancak köşe odalarda pencere sayısı daha fazladır. Cephedeki pencere sayısıda evin oda sayısıyla ve odaların büyüklükleriyle doğru orantılıdır. Kilistra Köyü'nde görülen pencere türleri, açılış türlerine göre 'düşey sürme (giyotin)ve 'açılan kanatlı'olarak iki ana grup altında toplanmaktadır.

Kilistra Köyü'nde , kanatlı pencere tiplerininin çeşitliliği daha fazladır. Tespit edilen modül tipleri şekil ve boyutları şekil 4. 90, 4. 91, 4. 92, 4. 93, 4. 94' de sıralandığı gibidir.

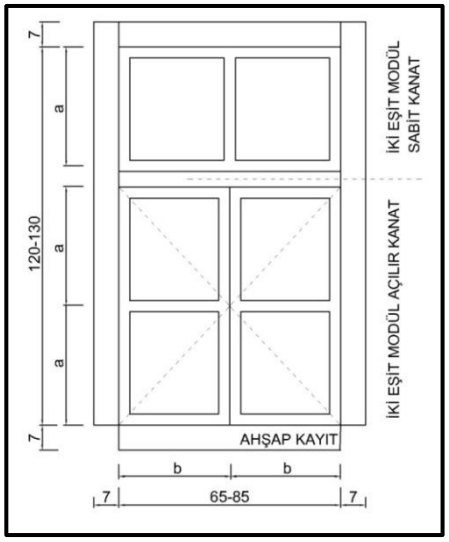

Şekil 4.90 İki modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde çift kanatlı açılan pencere ve boyutsal alternatifleri.

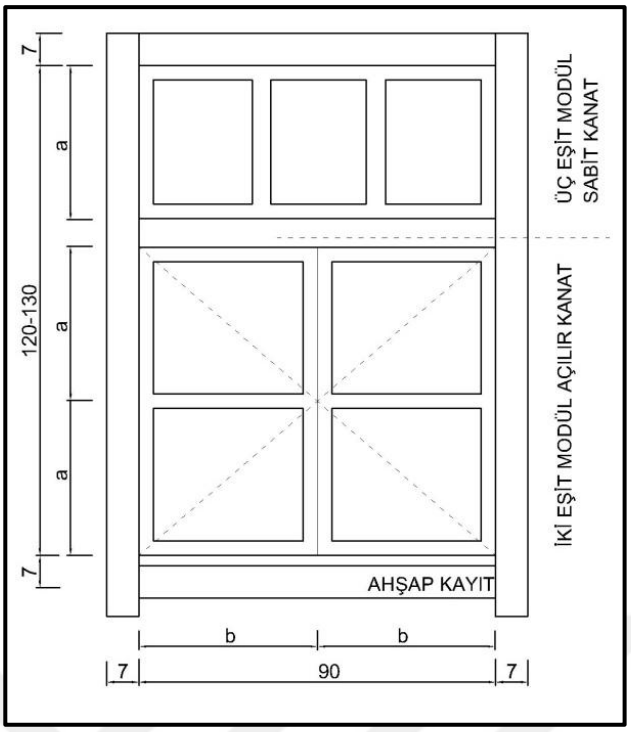

Şekil 4.91 Üç modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde çift açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri.

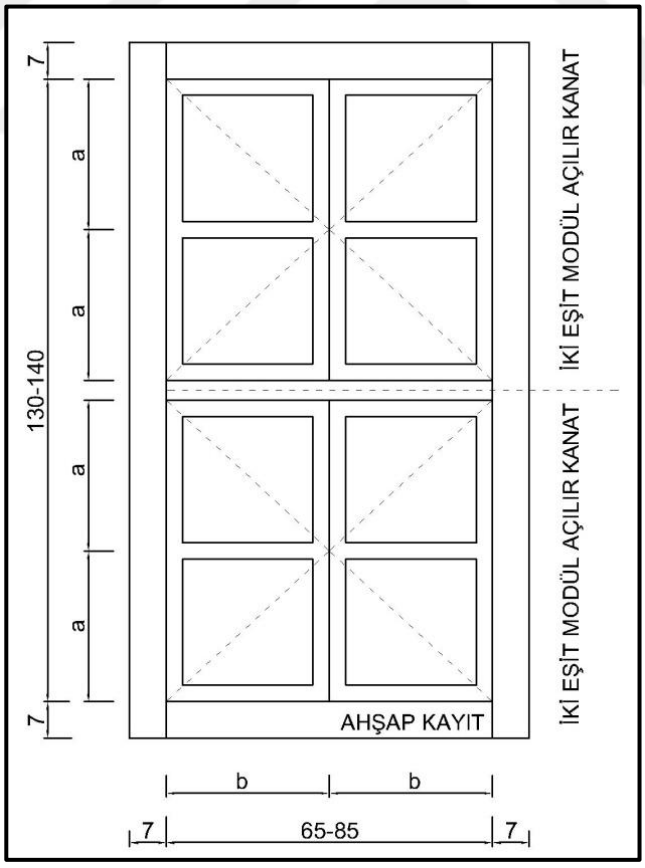

Şekil 4.92 İki modül genişliğinde dört modül yüksekliğinde çift açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri.

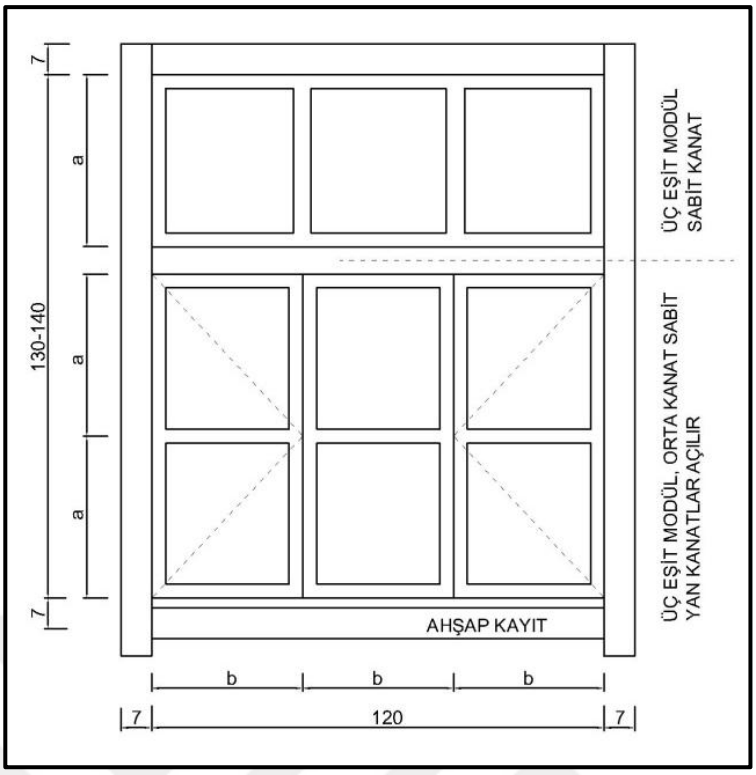

Şekil 4.93 Üç modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde tek açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri.

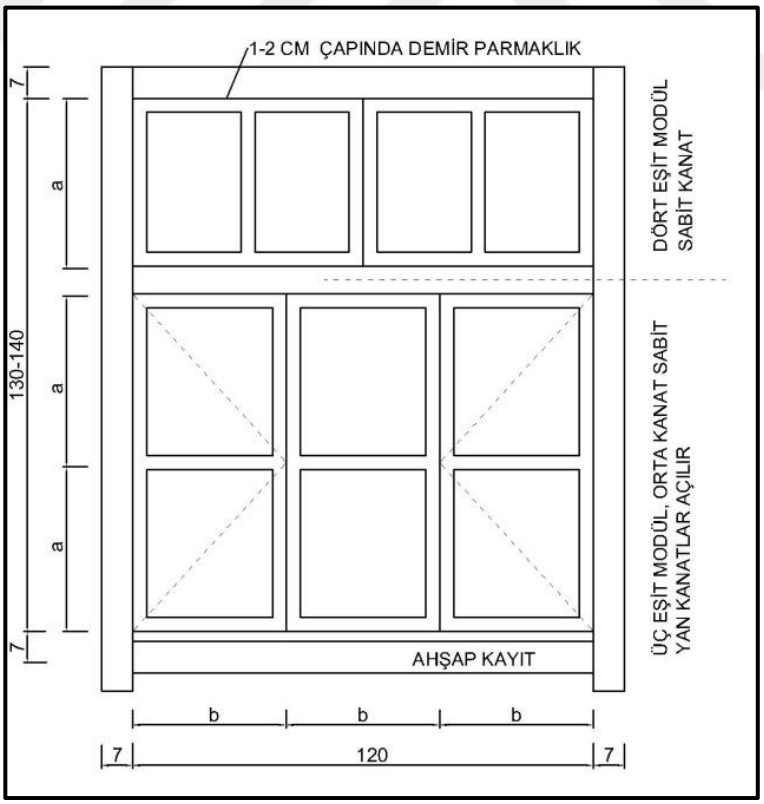

Şekil 4.94 Dört modül genişliğinde üç modül yüksekliğinde tek açılan kanatlı pencere ve boyutsal alternatifleri.

Pencere modülleri yatayda iki, üç ya da dört bölüntü, düşeyde üç ya da dört bölüntü olarak düzenlenmiştir. Oda pencerelerinde Yatayda dört bölüntünün izlendiği örneklerde ortada bir kayıt bulunmakta, üstte ve altta ikişer kanat bulunmaktadır. Oda pencerelerindeki pencere doğramaları iki tarafa açılan kanat düzeninde yapılmıştır. Oda ve çıkma pencereleri doğramalarının kanat ve kasaları ahşaptır.

Genel olarak oda pencerelerinin genişlikleri 65-85 cm arasında, yükseklileri ise 130-140 cm arasında değişmektedir. Evlerin ortak pencere boyutları incelendiğinde genişlik yükseklik oranının 1.20 ye 2 olduğu görülmekle birlikte 1'e 2 oranında ki pencerelere rastlanmaktadır.

Profil kesit boyutları ve cam montaj şekli modüler kuruluşa göre değişkenlik göstermemekle birlikte düşey sürme pencerelerle de aynıdır.

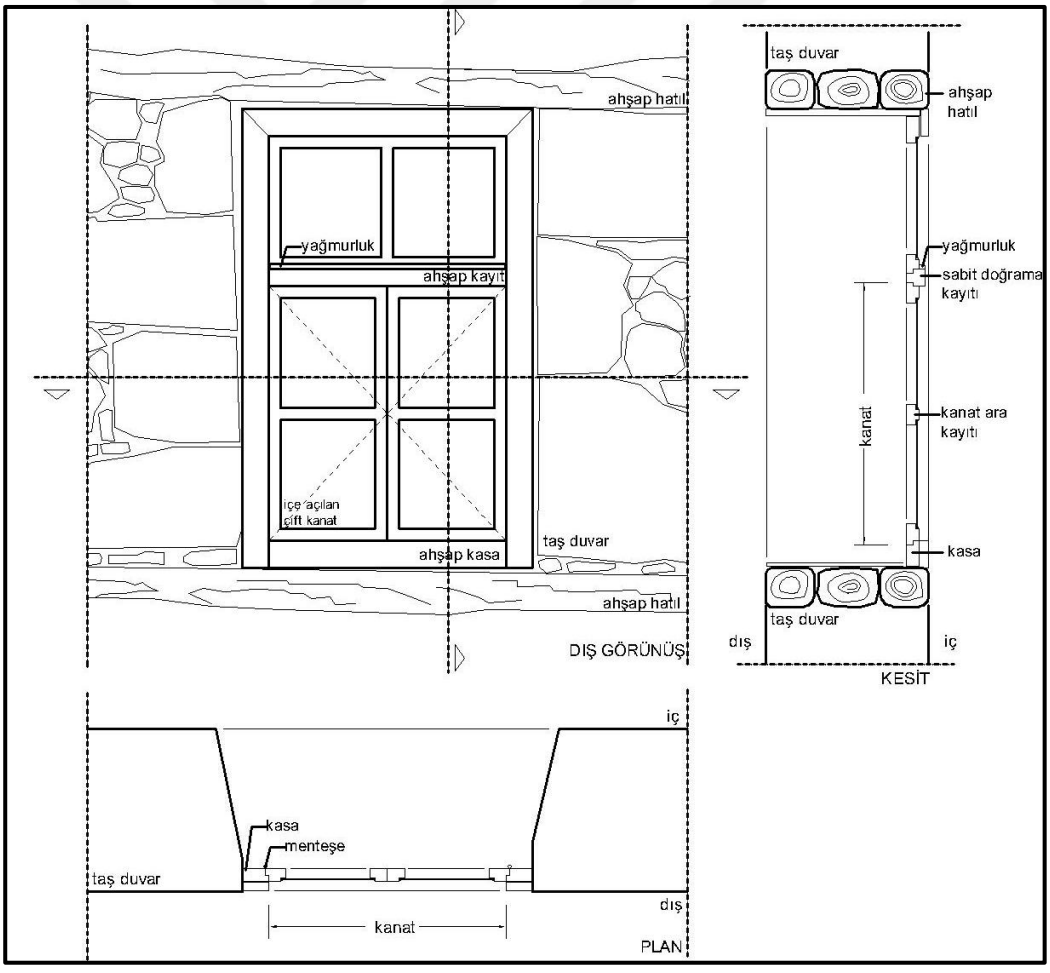

Şekil 4.95 İçe çift açılankanat düzleminin sabit doğrama düzlemiyle hem yüz olduğupencere ve detayları.

Şekil 4.96 025 Enventer nolu konutun oda penceresi.

Şekil 4.97 045 Enventer nolu konutun oda penceresi.

Şekil 4.98 058 Enventer nolu konutun oda penceresi.

Şekil 4.99 033 Enventer nolu konutun oda penceresi.

Düşey sürme pencereler, konutların tahtaboş mekanının devamını oluşturan ahşap çıkmada rastlanılan pencere türüdür. Geleneksel düzende çıkma üç yönde de pencerelerle dışarı açılmaktadır. Çıkmanın ön yüzünde üç pencereli dizi, yan yüzlerinde tek pencere bulunmaktadır. Pencere modülleri ve boyutları eşittir. 2x4 modül kuruluşundadır. Yaklaşık en boy oranı bire ikidir. Çıkmanın pencere dizisinin alt kotu ve üst çizgisi tahtaboşun zeminden yüksekte yapılmasıyla oda pencereleriyle aynı çizgiyi izlememektedir. Çıkma pencereleri boyutları ve oranları oda pencereleri ile benzer ölçüdedir(Şekil 4. 100). Bazı çıkmalardaki pencerelerde kasa ile moloz taş duvar arası ahşap pervazla kapatılmıştır.

Şekil 4.100 025 Enventer nolu konut,iki modül genişliğinde dört modül yüksekliğinde düşey sürme penceresi.

Şekil 4.101 099 Enventer nolu konut,iki modül genişliğinde dört modül yüksekliğinde düşey sürme penceresi.

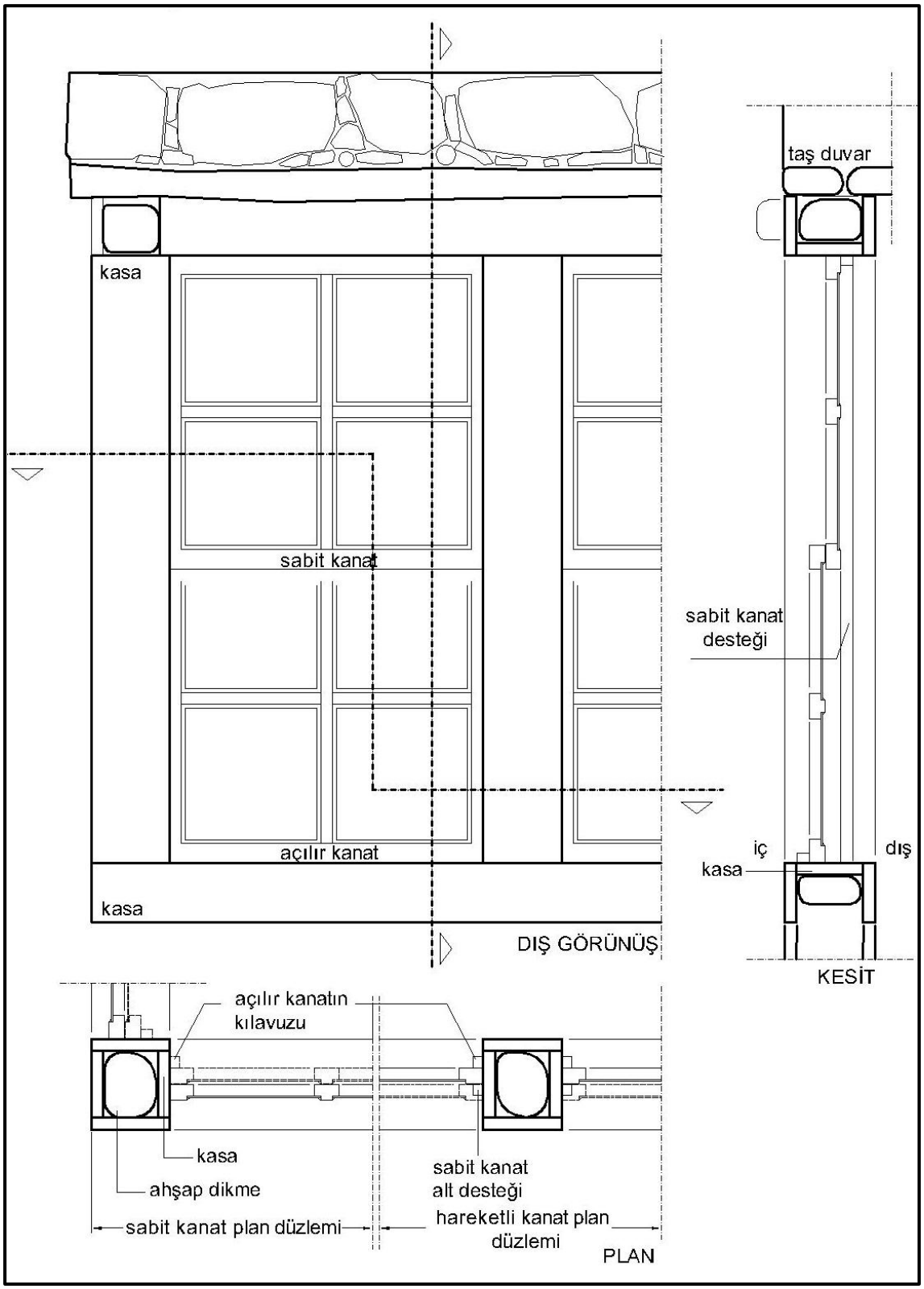

Şekil 4.102 Düşey sürme pencere detayları.

4.3.3 Bacalar

Bacalar evlerin cephe düzleminde iki pencere aksında yer almaktadırlar. Aynı zamanda baca aksı iç mekanda iki pencere arasındaki ocak yerini de belirtmiş olur. Genellikle evlerin birden fazla odasında ocak bulunmasından dolayı cephe düzleminde birden fazla baca vardır. Düz dam üstünde eşit kenarlı dikdörtgen prizma biçimindeki bacaların boyutları yaklaşık olarak; genişliği 60-75 cm, yüksekliği 80-95 cm'dir. Bacalar kaba yonu taştan yapılmışlardır. Gelenekesel olarak baca üstüne toprak küp yerleştirilmiştir.

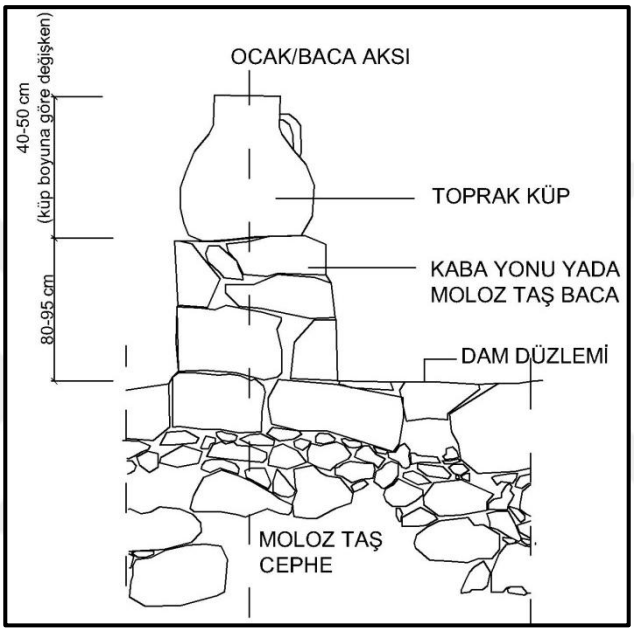

Şekil 4.103 Kilistra Köyü geleneksel baca detayı.

Şekil 4.104 Yıkık durumdaki yapının ocak ve baca yerleri.

Şekil 4.105 197 Enventer nolu yapının bacaları.

Şekil 4.106 011 Enventer nolu yapının bacaları.

Şekil 4.107 064 Enventer nolu yapının bacaları.

4.3.4 Ocaklar

Kilistra evlerinin en az bir odasında ocak bulunur. Ocaklar özgün olarak mekanı ısıtmakta ve yemek pişirmek gibi ihtiyaçları karşılarken günümüzde sadece yemek pişirmek için kullanılmaktadır. Ocaklar iki moloz taşının yaklaşık 50 cm arayla yanyana getirilmesiyle oluşturulmuştur. Ocakaların bacaları bitişik olduğu beden duvarı boyunca aynı aksı takip edip daralarak dama kadar çıkar.

Şekil 4.108 188 Envanter nolu yapının mutfağındaki ocak.

Şekil 4.109 Mutfaktaki özgün ocak.

4.3.5 Süsleme öğeleri

Kilistra Köyü konutları işlevsel kurguyla planlanmış, mekânsal düzenin işlevin getirdiği verilerle öne çıktığı yalın mimari biçimli yapılardır. Bütüne bakıldığında yerleşme benzer yapıların oluşturduğu tek bir doku olarak tanımlanabilir. Ahşap çıkmalar dahil bütün cephe yalın bir düzendedir.

Sade moloz taş cephe düzeni dokusunda geleneksel konutalra özgü süsleme öğeleri bulunmaktadır. Bu süsleme öğeleri nazar ya da bereket inanışı ile cepheye yerleştirilen sırlı ya da boyalı tabaklar ve yazıtlı taşlardır. Bunlarla birlikte arap harflerinin kullanıldığı naif bir yazı karakteriyle 'Maşallah' yazılı taş parçaları da kullanılmıştır. Yazılı taşların bazılarında evin yapım tarihi de bulunmaktadır.

Şekil 4.110 Stilize ay ve yıldızlı taş, tarih düşülmüş yazıt taşı ve süslemeli tabak, yapıya ait kitabe.

Şekil 4.111 Örgü içinde yapılan çoklu üçgen motif.

Şekil 4.112 Süslemeli tabak, devşirme olarak kullanılan log taşı, ‘Allah’ yazılı yazıt taşı.

Şekil 4.113 Üstü dairesel formda yazıt taşı.

Şekil 4.114 Üzerine tarih düşülmüş tabak süslemeli bezemeli taş.

Şekil 4.115 Üstü dairesel formda bezemeli taş.

Bacaların üzerine konulan testiler de işlevsel bir süs öğesi olarak kullanılmıştır. Sokak çeşmelerinde de benzer bir uygulamayla geniş gövdeli testiler çeşme üstlerine yerleştirilmiştir(Şekil 4. 116).

Şekil 4.116 Sokak çeşmesi üzerindeki testi.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yüzyıllar boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipiliği yapan Anadolu, zengin bir kültüre ve mimari arşive sahiptir. Geçirdikleri dönemlerin izlerini taşıyan yapıları ve özellikle geleneksel özelliklerini kotuyan sivil mimari örneklerini bünyesinde barındıran, tarihi dokuyu içeren yerleşmeler hızlı bir gelişim sürecine girmişlerdir. Bu gelişim sonucunda kaçınılmaz olarak büyük değişimler oluşmaktadır.

Koruma Sorunları

Çalışma alanında yapılan araştırma ve gözlemler sonucunda Kilistra'daki geleneksel konutların çeşitli koruma sorunlarının olduğu saptanmıştır. Bu sorunlar, yapıların konumlarından, hatalı malzeme kullanımı ve detay hatasına bağlı strüktürel problemlerden kaynaklandığı gibi dış etkenlerden ve kullanıcıların yaptığı niteliksiz onaraım ve eklerden kaynaklanmaktadır. Yerleşim alanının topoğrafyasına bağlı olarak, yamaça yerleşmiş olan yapıların hakim rüzgardan dolayı kagir kısımlarını zarar görmektedir.

Kilistra'da son yıllarda sağlamlaştırma ve onarım amacıyla kagir malzeme ile çimento harcının birlikte kullanılmasıyla geleneksel dokuyu önemli ölçüde bozmasıyla birlikte bu iki malzmenin farklı kimyasal yapıya sahip olmarıyla birlikte taşın yapısında bozulmalara sebep olmaktadır.

Özellikle son yıllarda köyden kente göç, maddi olanaksızlıklar gibi çeşitli nedenlerdenler dolayı yapılar, kaderlerine terk edildiklerinden bakımsızlıktan strüktürel deformasyona uğramaktadırlar.

Halk, Kilistra'da bulunan özgün konutlara kendi imkanlarıyla küçük çaplı müdahelelerde bulunmaktadır. Bilinçsizce yapılan müdahaleler sonucunda yapıların plan ve cephe düzeninde önemli değişiklikler olmaktadır. Günümüz ihtiyaçlarına cevap veremeyen yapılar onarılmak yerine yıkılıp yerine, özgün olmayan malzeme ile yeni yapı yapılmaktadır. Fakat yapılan tüm bu onraım ve yenileştirme çalışmalarının genel özelliği bilinçsizce ve yapıların özgünlüğünü yitirmesine yol açmaktadır.

Yapılan müdahalelerin başında mutfak, banyo ve tuvalet gibi ıslak hacimlerin geleneksel konutlarda günümüz ihtiyaçlarına cevap vermemesinden dolayı yapılan uygulamalar gelmektedir. Ayrıca yapılarda tesisat olmadığından ısınma sorunu mevcuttur. Bu uygulamalar yörenin özgün mimarisine uygun olmayan betonarmenin kullanılmasına ve plan şemalarının özgünlüğünün büyük oranda değişmesine yol açmaktadır.

Yerleşimde yaşayan, geleneksel yapım sistemini bilen taş ve ahşap ustası kalmamıştır.

Koruma ülkemizde yeni tanımlanmakta ve anlaşılmakta olan bir kavramdır. Buna bağlı olarak bölgede yaşan halkın koruma kültürü oluşmamıştır. Gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçlarıyla kültür değerleri değişmekte; eskinin kötü ve değersiz olduğu, yapıların tamamıyla değişmesi gerektiği düşünülmekle birlikte yeni yapılarda yaşama isteği artmıştır.

Koruma Önerileri

Korunacak çevrenin değerlendirilebilmesi için ayrıntılı bir araştırmanın yapılması gerekmektedir. Yerleşimin morfolojik ve yapım teknolojisi açıısndan analizleri yapılmalıdır. Yapılan analizler sonucunda saptanan yapıların tescillenmesi koruma açısından ilk adımdır.

Sadece geleneksel yapıları değil yerleşimin geleneksel yaşamını, örf ve adetlerini ve kültürü de korunduğunda tama anlmıyla korunma gerçekleşmiş olacaktır.

Farklı dönemlere ev sahipliği yapmış katmanlı bir yapıya sahip olan yerleşimin her döneminin eşit değere sahip olduğu bakış açısıyla değerlendirilip, korunması amaç edinilmelidir.

Geleneksel mimari mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolü büyüktür. Mal sahiplerine koruma bilinci kazandırılmalıdır. Bu konuda yerel yönetimlerin halkı bilinçlendirmesi ve gerekli olan eğitimi vermesidir.

Geleneksel yapım sistemini bilen yapı ustalarının yetiştirilmesi gerekmektedir. Genç nüfusa bilgi aktarımının sağlanayacağı yörede kurulacak atölyelerde yeni istihdam olanakları sağlamış olacaktır.

Özgünlüğünü koruyan konutlardan birkaçının müze ev olarak düzenlenmesi ya da el sanatları atölyesi olarak düzenlenmesi de korumaya yönelik bir çalışma olacaktır.

1.Dereceden Arkeolojik Sit alanı içinde kalan yapılar turizm için bölgeyi avantajlı hale getirmektedir. Hz. İsa'nın havarilerinden olan St. Paul'un da bölgeye gelmiş olması yerli ve yabancı turistin ilgisini çekecektir. Bununla birlikte gelen kişilerin konaklama ihtiyaçlarının karşılanabileceği geleneksel yapıya uygun yapılar tasarlanmalıdır. Bölgeyi daha iyi tanıtacak bir müze yapılmalıdır. Ayrıca günübirlik ziyarteçiler içinde gerekli tesisler yapılmalıdır.

Yerleşimde harabe halde olan yapılar için gerekli verilerin bulunması durumunda rekonstrüksiyon yapılmalıdır. Verilerin bulunamaması durumunda alt yapıdaki katmanları incelemek için kazı çalışmlarının yapılacağı düzenlemeler yapılmalıdır.

Geleneksel doku içinde bulunan özgün olmayan betonarme yapıların ıslahına gidilmelidir. Bu yapıların cepheleri özgün yapılara uyumlu hale getirilmelidir.

Yeni binaların yapılmasında, çağdaş malzeme ve teknikler kullanılarak, geleneksel dokuyu bozmayacak nitelikte bir tasarım yapılmalıdır. Eski taklit edilmeden, yöreye özgü elemanlar stilize edilerek kullanılmalıdır

KAYNAKLAR

[1] Arıtan, H. S., (2010). Konya Kilistra Tarihsel Yerleşimi Mekansal Gelişimi ve Koruma Önerileri, Yükske Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[2] Pers Kral Yolu, www.msxlabs.orgforumtarih73144-kral-yolu-pers-kral-yolu.html, 27 Eylül 2018.

[3] Sevin, V., (2001). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

[4] Mitchell, S., (1995). Anatolia Land, Men and Gods in Minor, Clarendon Press, New York.

[5] Ağaldağ, S., (2003). Osmanlı Döneminde Konya'nın Siyasi Tarihi, Simurg Yayınevi, Konya.

[6] Aköz, A., (2012). 16. 'Yüzyılda Hatunsaray ve Çevresindeki Yerleşim ve Demografi', I. Uluslararası Hatunsaray ve Çevresei, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu, Konya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya.

[7] Özkan, N., (2001). İl Turizm Müdürlüğü, Göktürk Köyü Broşürü, Konya.

[8] Kilistra'nın Konya' daki Yeri, konyam.files.wordpress.com/2008/05/konya_ harita.jpg, 10 Agustos 2018.

[9] Özkan, N. (2001). 'Konya-Meram-Gökyurt Köyü Kilistra Antik Kenti Kurtarma,Temizlik ve Onarım Çalışmaları', 12. Müze Çalışmları veKurtarma Kazıları Sempozyumu 24-26 Nisan Denizli, Ankara.

[10] Umar, B., (1993). Türkiye'de Tarihsel Adlar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

[11] Sür, E., (1959). Türkiye'nin Özellikle İç Anadolu'nun Genç Volkanik Alanlarının Jeomorfojisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

[11] KonyaTopoğrafikYapısı,https://www.google.com/maps/place/Konya/@37.8784235,32.3663982,11z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x14d08568d615f745:0x240dd0fc08060967!8m2!3d37.8746429!4d32.4931554!5m1!1e4, 10 Agustos 2018.

[13] Çiftçi, Ç., Dursun, Ş., Levend, S. Ve Kunt, F., (2013). Topoğrafik Yapı, İklim Şartları ve Kentleşmenin Konya'da Hava Kirliliğine Etkisi, Konya.

[14] Yurt Ansiklopedisi, (1981). Anadolu Yyaıncılık, İstanbul.

[15] Karpuz, H., (2009)., Türk Kültür Varlıkları Envanteri 42. 3. cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

[16] Bozkurt,T., (2015). Konya-Hatunsaray ve Çevresindeki Cami ve Mescitler, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya FAkültesi Dergisi, Sayı 55, Ankara.

[17] Gertrude Bell Archive,http://gerty.ncl.ac.uk/diary_details.php?diary_id=553)»., 04 Mayıs 2019

[18] Bozkurt, T., (2016). Konya-Gökyurt(Kilistra) Köy Odaları, Milli Folklor Dergisi, Sayı 109, Ankara.

[19] Bozkurt, T., (2016). Konya-Gökyurt(Kilistra) Köy Odaları, Milli Folklor Dergisi, Sayı 109, Ankara.

[20] Ökten, M., Ekinci, S. Ve Atasever, K., Yukarıyapıcı Köyü Geleneksel Yapım Sistemi ve Taşıyıcı Sistem Kuruluşu, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	:Şeyma ÜSTÜN ÇALIŞIR
Doğum Tarihi ve Yeri	:10.08.1988 - Fatih
Yabancı Dili	:İngilizce
E-posta	:ustunseyma@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Lisans	Mimarlık	Trakya Üniversitesi	2009
Lise	Sayısal	Erenköy Kız Lisesi	2005

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	**Firma/Kurum**	**Görevi**
2009/2013	İlke Yapı Denetim A.Ş.	Mimar